

Österbottens förbund
Pohjanmaan liitto

Pohjanmaan maakuntastrategia

Maakuntasuunnitelma 2050
Maakuntaohjelma 2022–2025
Luonnos 131221

Sisällysluettelo

1	Pohjanmaan tulevaisuus keskiössä.....	3
1.1	Lähtökohtana kestävä kehitys	3
1.2	Mukana muuttuvassa maailmassa.....	4
2	Pohjanmaan tulevaisuuden eväät	5
2.1	Maakunnan erityispiirteet	5
2.2	Keskeiset muutosilmiöt	7
2.3	Koronapandemian vaikutukset	11
3	Kestävästi vuoteen 2050	13
3.1	Hyvä elinympäristö	13
3.2	Asukas keskiössä	15
3.3	Kukoistava aluetalous	16
3.4	Määrälliset tavoitteet.....	18
4	Mukana muutoksessa 2022–2025	19
4.1	Painopiste 1: Resurssiviisas yhteiskunta	19
4.2	Painopiste 2: Digitalisaatiosta kasvua	21
4.3	Painopiste 3: Riittävästi osajia	23
4.4	Painopiste 4: Kaikki mukaan.....	24
4.5	Kärkihankkeet 2022–2025	26
5	Älykästä erikoistumista	29
6	Pohjanmaan tulevaisuus tehdään yhdessä	33
6.1	Maakunnallinen yhteistyö.....	33
6.2	Maakuntien välinen ja kansallinen yhteistyö.....	33
6.3	Kansainvälinen yhteistyö	33
6.4	Rahoitus.....	34
6.5	Seuranta.....	35
7	Vaikutusten arviointi ja ympäristöselostus	36
7.1	Pohjanmaan ympäristön nykytila ja ominaispiirteet	36
7.2	Ympäristöongelmat ja ympäristöhaasteet	41
7.3	Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointi ja seuranta	42

Liite 1	Maakuntaostrategian valmisteluprosessi
Liite 2	Agenda 2030 -toimintaohjelman tavoitteet
Liite 3	Pohjanmaan tilanne- ja kehityskuva
Liite 4	Pohjanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelman 2050 kärkitoimenpiteet
Liite 5	Maakuntaohjelman ympäristövaikutukset

1 Pohjanmaan tulevaisuus keskiössä

Aiomme olla jatkossakin yksi Suomen menestyneimmistä ja onnellisimmista maakunnista. Maakuntastrategiassa kerromme, miten teemme tulevaisuutemme – yhdessä.

Maakuntastrategiassa kuvataan Pohjanmaan menestymisen eväät. Miten toimimme muuttuvassa maailmassa niin, että maakunnan asukkaat ja ympäristö voivat hyvin ja aluetalous kukoistaa. Jotta voimme yhdessä vaikuttaa tulevaisuuteemme, on meillä oltava yhteinen näkemys siitä, mihin olemme menossa ja mitä haluamme ja voimme tehdä maakunnan suotuisan tulevaisuuden varmistamiseksi. Yhteisen kehittämistahdon ja -näemyksen muotoutuminen on maakuntastrategian päätarkoitus.

Maakuntastrategiaan sisältyy kaksi lakisäätelistä dokumenttia: maakuntasuunnitelma¹ ja maakuntaohjelma². Maakuntasuunnitelmassa aikajänne ulottuu vuoteen 2050, ja siinä osoitetaan maakunnan pitkän aikavälin tavoiteltu kehitys. Maakuntaohjelma kattaa vuodet 2022–2025, ja siinä tarkennetaan pitkän aikavälin tavoitteita ja niiden toteuttamista.

Koska maakunnan kehittäminen on kaikkien yhteinen asia, maakuntastrategia valmistellaan aina yhdessä. Tälläkin kertaa valmisteluun osallistui laaja joukko Pohjanmaan kuntia, valtion viranomaisia ja aluekehittämistoimijoita sekä järjestöjä, yhdistyksiä ja asukkaita. Lisätietoa valmisteluprosessista on liitteessä 1.

1.1 LÄHTÖKOHTANA KESTÄVÄ KEHITYS

Pohjanmaan maakuntastrategian lähtökohtana on luoda perusta ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestäväälle Pohjanmaalle. Pohjanmaan kehittämisen pitkän aikavälin tavoitteiden taustalla on kestävän kehityksen Agenda 2030 -toimintaohjelma, joka sisältää 17 tavoitetta (kuva 1).

Kuva 1 Kestävän kehityksen tavoitteet Agenda 2030 -toimintaohjelmassa

¹ maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)

² laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta (756/2021)

Pohjanmaan aluekehittämisen näkökulmasta keskeisimmät Agenda 2030 -toimintaohjelman tavoitteet on esitetty liitteessä 2.

Lisäksi maakuntastrategiassa huomioidaan valtioneuvoston aluekehittämiss päätös, jonka mukaan aluekehittämisen painopisteitä kaudella 2020–2023 ovat

- ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
- kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet
- uudistuva elinkeinoelämä ja tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatiotoiminnan (TKI) vauhdittaminen
- osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana
- osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy.

1.2 MUKANA MUUTTUVASSA MAAILMASSA

Jotta voimme menestyä muuttuvassa maailmassa, meidän tulee seurata ja analysoida jatkuvasti erilaisia kehityskulkuja, trendejä ja heikkoja signaaleja. Jotta voimme vaikuttaa tulevaisuuteemme, meillä on oltava selkeä näkemys myös siitä, millaista maakuntaa haluamme rakentaa.

Maakuntastrategian pohjaksi teimme varsin laajaa tulevaisuustyötä, jonka aikana tunnistimme ja luokittelimme erilaisia muutosilmiöitä ja -trendejä. Olemme koonneet tulevaisuustyön tulokset Pohjanmaan liiton verkkosivuille osoitteeseen <https://www.obotnia.fi/fi/aluekehitys-ja-rahointus/ennakointi-ja-tulevaisuustyo>.

Pohjanmaan kehittämisen kannalta keskeisiksi muutosilmiöiksi tunnistimme seuraavat:

- Ilmastonmuutos, resurssien ylikulutus, luonnon köyhtyminen
- Digitalisaatio
- Väestörakenteen muutos, kaupungistuminen, globaalit muuttoliikkeet
- Eriarvoistuminen, yhteiskunnan jakautuminen, työn murros, demokratian haasteet

Maakuntastrategiassa kuvaamme, kuinka nämä muutosilmiöt vaikuttavat Pohjanmaan kehitykseen sekä millaisin tavoittein pyrimme muutosilmiöiden vaikutuksiin vastaamaan.

2 Pohjanmaan tulevaisuuden eväät

Pohjanmaa on monella mittarilla mitattuna yksi Suomen menestyneimmistä alueista. Menestymisen eväistä on pidettävä huolta, jotta voimme jatkossakin tuottaa hyvinvointia maakunnalle ja koko Suomelle.

2.1 MAAKUNNAN ERITYISPIIRTEET

Pohjanmaa on noin 176 000 asukkaan maakunta Suomen länsirannikolla. Pohjanmaalla on kaksi vahvaa kaupunkiseutua Vaasan ja Pietarsaaren ympärillä. Etelässä tärkeimpiä keskuksia ovat Kristiinankaupunki, Kaskinen ja Närpiö. Vetovoimaisia aluekeskuksia ympäröivät elinvoimaiset kylät ja harvaanasuttua seutua on vähän.

Alla on kuvattu Pohjanmaan vahvuuksia ja haasteita. Kattavampi tilanne- ja kehityskuva tilastoaineistoihin on liitteessä 3.

Vahvuudet

Pohjanmaa on teollisuusmaakunta, jonka korkean jalostusarvon teollisuudella on suuri merkitys koko maan hyvinvoinnille. Alueella toimii merkittävä energiateknologikeskittymä, johon kuuluu kansainvälisten veturiyritysten lisäksi lukuisia pk-yrityksiä. Keskittymän suuryritykset ovat globaaleja toimijoita, joiden energiaa säästävää teknologiaa hyödynnetään kaikkialla maailmassa. Lisäksi alueelle on muodostumassa merkittävä akkuteollisuuden keskittymä. Pohjanmaan elinvoima ei kuitenkaan lepää yhden keskittymän varassa, vaan tärkeänä menestystekijänä ovat aina olleet monipuolinen elinkeinorakenne ja yrittäjyyden perinne. Maakunnassa on paljon viennitoimintaa harjoittavia pk-yrityksiä ja aloittavia yrityksiä, jotka tähtäävät suoraan kansainvälisille markkinoille.

Erityistä Pohjanmaalla on yritysten, korkeakoulujen ja julkisen sektorin tiivis yhteistyö, jota on järjestelmällisesti kehitetty jo pitkään. Pohjanmaan innovaatioekosysteemit ovat pitkälti yritysveltoisia ja perustuvat enemmän käytäntölähtöiseen kuin tiedelähtöiseen innovaatiotoimintaan. Innovaatiot syntyvät yrityksissä monesti asiakkaiden tarpeiden pohjalta. Erityisesti Vaasan seudun suuret yritykset panostavat innovaatiotoimintaan paljon.

Elinvoimaisen elinkeinoelämän keskeinen resurssi on osaava työvoima. Maakunnassa toimivat seitsemän korkeakouluyksikköä tarjoavat monipuolisia koulutusmahdollisuuksia ja houkuttelevat nuoria ihmisiä maakuntaan.

Pohjanmaan asukkaiden hyvinvointi ja työllisyysaste ovat Suomen kärkeä. Asukkaat ovat sosiaalisesti aktiivisia, mikä näkyy vilkkaana yhdistys- ja kulttuurielämänä. Yhdessä toimiminen luo verkostoja ja luottamusta eli sosiaalista pääomaa, joka on Pohjanmaalla vahva. Pohjanmaalla on tarjolla viihtyisiä ja turvallisia elinympäristöjä sekä hyvää ja edullista asumista. Lyhyet matka-ajat asuinpaikasta töihin ja palveluiden pariin ovat useimpien pohjalaisten todellisuutta.

Hyvän elämän edellytykset ovat edelleen olemassa kaikissa maakunnan osissa. Vaikka asutus on hiljalleen keskittynyt kaupunkeihin ja maaseututaajamiin, on Pohjanmaan maaseutu edelleen varsin elinvoimainen. Pohjanmaan maaseudulla elinkeinoelämä perustuu kahteen kärkeen: monipuolisten tilojen rinnalla toimivat maaseudun erikoistuneet mikrokluusterit. Uudet liiketoiminnan mahdollisuudet nousevat maaseudulla mm. elintarvike-, hyvinvointi- ja luovilta aloilta.

Pohjanmaan alueen luonto on puhdas ja monipuolinen virkistyslähde. Luonto on monimuotoinen, ja sen edustavimmat osat on otettu mukaan valtioneuvoston hyväksymiin valtakunnallisiin suojeluohjelmiin. Kansallisesti ja kansainvälisesti tärkeä luontoalue Merenkurkun saaristo nimettiin Unescon maailmanperintökohteeksi vuonna 2006.

Pohjanmaan vahvuudet

- Monipuolinen elinkeinorakenne ja uudet toimialat, kuten akkualan keskittymä
- Kansainvälinen korkean jalostusasteen teollisuus ja energiateknologinen osaaminen
- Yrittäjyyden perinne
- Tiivis yhteistyö yritysten, korkeakoulujen ja julkisen sektorin välillä
- Monipuoliset koulutusmahdollisuudet
- Alhainen työttömyys ja korkea työllisyys
- Pitkä kokemus työperusteisesta maahanmuutosta
- Asukkaiden hyvinvointi Suomen kärkeä
- Sosiaalisesti aktiivinen väestö
- Vireä yhdistys- ja kulttuurielämä
- Kulttuurinen moninaisuus ja kansainvälinen ilmapiiri
- Kansainvälinen yhteistyö ja toiminnallinen yhteys Uumajaan
- Rikas kulttuuriperintö
- Ainutlaatuinen saaristo ja maailmanperintöalue
- Elinvoimaiset kaupunkiseudut ja kylät
- Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö
- Laadukas ja edullinen asuminen
- Lyhyet työ- ja asiointimatkat
- Kattava liikenneverkko
- Puhdas ja monimuotoinen luonto

Haasteet

Yksi Pohjanmaan suurimmista haasteista liittyy väestörakenteeseen. Huoltosuhde heikkenee ja työikäistä väestöä menetetään Etelä-Suomen ja Ruotsin suuriin keskuksiin. Tämä merkitsee pulaa osaavasta työvoimasta samalla, kun väestön palvelutarve kasvaa. Maahanmuutto ulkomailta on jossain määrin helpottanut tilannetta. Haasteena on kuitenkin se, että moni muualta muuttanut kotoutuu ja työllistyy hitaasti. Yhteiskunnan kiristynyt asenneilmapiiri muualta tulleita kohtaan heikentää tilannetta entisestään.

Osaavan työvoiman saatavuuden kannalta on tärkeää, että alueen koulutusjärjestelmä tuottaa riittävästi oikeanlaisia osaajia työelämään. Pohjanmaalla on edelleen haasteita sekä koulutuspaiikkojen riittävyyden että koulutuksen ja työelämän vaatimusten sisällöllisen vastaavuuden suhteen.

Pohjanmaan elinkeinoelämän haasteena on erityisesti pk-yritysten kasvu ja innovaatiotoiminta. Monipuolisesta elinkeinoelämästä huolimatta verrattain harva yritys lukeutuu kasvuyritysten joukkoon. Monen pk-yrityksen liiketoiminta on varsin riippuvainen yhdestä tai kahdesta suuryrityksestä. Kasvua ei välttämättä haeta asiakaspohjaa laajentamalla tai kansainvälistymällä, vaikka potentiaalia löytyisikin. Myös innovaatiotoiminta sekä uuden teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen on monessa pk-yrityksessä vielä vähäistä.

Pohjanmaan saavutettavuus maanteitse, rautateitse, lentoteitse ja meritse on kohtalaisen hyvä, mutta infrastruktuuria ei ole kehitetty samaa vauhtia elinkeinoelämän tarpeiden, maankäytön muutosten ja liikenteen kasvun kanssa. Nykyisellään liikennejärjestelmän riittämätön rahoitus rajoittaa Pohjanmaan yritysten kasvua ja kilpailukykyä.

Pohjanmaan väestön hyvinvointiin liittyviä haasteita ovat syrjäytyminen sekä hyvinvointi- ja terveyserojen kasvaminen. Vaikka Pohjanmaan väestö voi keskimäärin hyvin, on eri väestöryhmien ja yksilöiden välillä hyvinvointieroja, jotka ovat vaarassa kasvaa. Syrjäytyminen ja eriarvoisuus lisääntyvät sosiaalisten ja mielenterveyden ongelmien seurauksena.

Merkittävä osa maakunnan pintavesistä on tavoitteista ja toimenpiteistä huolimatta edelleen tyydyttävässä, välttävässä tai huonossa tilassa. Pohjanmaalla on paljon ns. happamia sulfaattimaita, joista happamuus ja metallit huuhtoutuvat vesistöihin aiheuttaen laajoja vahinkoja. Monet joet ja niiden suistot ovat vahingoittuneita, mikä näkyy esimerkiksi kalataloudessa. Tulvat ovat toistuvia ja aiheuttavat paljon aineellisia vahinkoja. Ilmastonmuutos lisää tulvariskejä entistään.

Pohjanmaan haasteet

- Huoltosuhde heikkenee
- Työikäistä väestöä menetetään Etelä-Suomeen ja Ruotsiin
- Liian moni vastavalmistunut ja kansainvälinen opiskelija muuttaa pois alueelta
- Maahanmuuttajat kotoutuvat ja työllistyvät hitaasti
- Alueella on vähänlaisesti kasvuyrityksiä
- TKI-panostukset keskittyvät suuriin yrityksiin ja Vaasan seudulle
- Monien pk-yritysten liiketoiminta on riippuvainen suuryrityksistä
- Monessa pk-yrityksessä innovaatiotoiminta sekä uuden teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen on varsin vähäistä
- Koulutus ja työelämän tarpeet eivät kohtaa riittävän hyvin
- Liikennejärjestelmän riittämätön rahoitus rajoittaa kasvua ja kilpailukykyä
- Väestön hyvinvointi- ja terveyserot ovat kasvussa
- Liikaa nuoria, ulkomaalaistaustaisia, vähän koulutettuja ja osatyökykyisiä jää yhteiskunnan ulkokehälle
- Yhteiskunnan asenneilmapiiri on kiristymässä
- Kuntien taloudellinen tilanne on heikkenemässä ja niiden rooli muuttuu sote-uudistuksen seurauksena
- Yhdyskuntarakenne on varsin hajautunut
- Happamat sulfaattimaat happamoittavat vesistöjä
- Toistuvat tulvat aiheuttavat vahinkoja

2.2 KESKEISET MUUTOSILMIÖT

Ekologinen kestävyyskriisi

Ekologisesta kestävyyskriisistä eli ilmastonmuutoksesta, luonnon monimuotoisuuden vähenemisestä sekä resurssien ylikulutuksesta on varoiteltu jo pitkään. On esitetty, että seuraavat 10 vuotta ovat ratkaisevia kestävyysongelmien hoitamisessa. Uudenlaisen, ekologisesti kestävä yhteiskunnan rakentamisella on siis jo kiire.

Ilmastonmuutos tarkoittaa maailmanlaajuisia ilmaston lämpenemistä, joka johtuu ihmisen tuottamien kasvihuonekaasujen määrän voimakkaasta kasvusta ilmakehässä. Lämpenemisen

seurauksena napajäätiköt sulavat ja merenpinta nousee. Äärimmäiset sääilmiöt, kuten sateet, tulvat, rajut helleaallot ja kuivuus, yleistyvät. Kansainvälinen yhteisö pyrkii rajoittamaan ilmaston lämpenemisen 1,5 asteeseen, mikä vaatii kasvihuonepäästöjen kääntämistä globaalisti nopeaan laskuun. Suomen tavoitteena on olla hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen nopeasti sen jälkeen.

Mikäli kaikki kuluttaisivat kuten suomalaiset, tarvitsisimme lähes neljä maapalloa. **Resurssien ylikulutus** tarkoittaa sitä, että kulutamme enemmän kuin maapallon rajoissa on kestävä. Esimerkiksi monet teollisuudessa ja rakentamisessa tarvittavat raaka-aineet ovat vähenemässä niin, että niiden saatavuus vaikeutuu ja hankintakustannukset nousevat. Jätteiden määrä on edelleen kasvussa. Kiertotalouden ratkaisulla voidaan materiaaleja käyttää uudelleen ja jätteiden määrää vähentää.

Luonnon monimuotoisuus tarkoittaa maapallon lajien ja eliöyhteisöjen kirjoa sekä lajien sisäistä perinnöllistä vaihtelua. Monimuotoisuus on ikään kuin luonnon vastustuskyky. Se auttaa luontoa sopeutumaan muuttuviin olosuhteisiin, kuten ilmastomuutokseen ja tauteihin. Luonnon köyhtymisen seurauksena luonnon kyky tuottaa kaikille elintärkeitä ekosysteemipalveluja heikkenee. Suomessa joka yhdeksäs eliölaji on uhanalainen ja vajaasta 400 luontotyyppistä noin puolet on arvioitu uhanalaiseksi. Suomessa tavoitteena on pysäyttää luonnon köyhtyminen vuoteen 2030 mennessä.

Ekologinen kestävyyskriisi Pohjanmaalla

Ilmastomuutos vaikuttaa Pohjanmaalla monin tavoin. Pohjanmaa on alavaa maata, joten tulvien yleistyminen tulee olemaan yksi keskeisimmistä ongelmista. Mahdolliset meritulvat vaikuttavat alueella kaikkiin elinkeinoihin, ja yleistyneet kausitulvat aiheuttavat ongelmia etenkin alavilla mailla. Rakentamisessa on otettava huomioon merivesitulvien lisäksi vesistötulvat, jääpatotulvat ja hulevesitulvat. Lisäksi eräät vesistöt ovat alttiita hyydetulville. Yleistyvien syys- ja talvimyrskyjen voimakkaat tuulet voivat aiheuttaa mittavia vaurioita rakennuksille ja puustolle. Maataloudelle sään ääri-ilmiöt ja tulvat ovat merkittävä riski. Vesien tila uhkaa heikentyä edelleen. Globaalisti laajat alueet voivat muuttua elinkelvottomiksi, mikä lisää ilmastopakolaisuuden seurauksena ulkomaalaistaustaisen väestön osuutta ja väestön monimuotoisuutta Pohjanmaallakin.

Luonnon monimuotoisuuteen ja vesistöihin liittyy Pohjanmaalla merkittäviä riskejä. Monet saariston rannikkoluontotyypeistä on luokiteltu uhanalaisiksi. Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemien toiminta uhkaavat heikentä erityisesti elinympäristöjen häviämisen ja pirstoutumisen, vesien rehevöitymisen sekä nopeasti muuttuvan ilmaston takia. Lisäksi esimerkiksi ruoppaukset ja ojitukset heikentävät rannikkoluonnon monimuotoisuutta ja luonnon ekosysteemipalveluja.

Toisaalta ns. vihreä siirtymä päästöttömiin ja energiatehokkaisiin ratkaisuihin luo suuria mahdollisuuksia Pohjanmaan elinkeinoelämälle. Maailmanmarkkinoilla tarvitaan yhä enemmän päästöjä vähentäviä ratkaisuja, mikä luo liiketoimintaa Pohjanmaan kansainvälisille energiateknologia-alan yrityksille. Pohjanmaalle on lisäksi kehittymässä merkittävä akkuteollisuuden keskittymä. Maaseudulla mahdollisuuksia luovat mm. siirtyminen uusiutuvaan energiaan, kasvukauden piteneminen, lähiruuan arvostuksen kasvaminen sekä lähimatkailun, monipaikkaisuuden ja etätyön lisääntyminen.

Ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen sekä kiertotalouteen siirtyminen muuttavat radikaalisti asukkaiden elintapoja ja toimintatapoja yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Muutos koskee kaikkia eivätkä muutoksen sosioekonomiset vaikutukset jakaudu tasaisesti.

Digitalisaatio

Digitalisaatio muuttaa nopeasti toimintatapoja, yhteiskunnan rakenteita ja kaikkien arkea. Teknologia tehostaa toimintaa ja helpottaa elämää, mutta myös syrjäyttää ihmisiä, jotka eivät pysy mukana kehityksessä. Myös kyberturvallisuuden merkitys kasvaa, kun yhteiskunta on yhä riippuvaisempi digitaalisista ratkaisuista.

Digitalisaatio ja uudet teknologiat – **teollisuus 4.0** – vauhdittaa suurinta osaa tulevasta kehityksestä ja kasvusta. Ihmiset, koneet ja prosessit yhdistetään, mikä luo täysin uudenlaisia liiketoimintamahdollisuuksia ja -riskejä. Muutos vaatii uudenlaisia ajattelutapoja valmistuksesta ja siitä, miten arvoa luodaan.

Massadata on erilaisten digitaalisten järjestelmien ja palveluiden tuottamaa dataa, jolle on tyypillistä huomattavan suuri määrä, nopea kertyminen, monimuotoisuus ja laadulliseen luotettavuuteen liittyvät haasteet. Massadataa voidaan pitää yhtenä nykyajan tärkeimmistä raaka-aineista, jota hyödynnetään esimerkiksi markkinoinnissa, tavaroiden elinkaaren seurannassa ja liiketoimintaa tukemassa. **Tekoälysovellusten** yleistyminen lisää massadatan hyödyntämismahdollisuuksia.

Alustatalous on internetin kehityksestä kummunnut, nopeasti vakiintuva liiketoiminnan organisointimalli, jota käytetään erityisesti nopeasti skaalautuvien palvelukokonaisuuksien toteuttamiseen. Uusilla palvelualustoilla tuotetaan, välitetään ja kulutetaan aineettomia palveluja, jotka eivät kulu käytössä ja joita palvelun käyttäjät jalostavat eteenpäin omilla toimillaan.

Digitalisaation seurauksena **kyberturvallisuus** on noussut haasteeksi koko yhteiskunnassa. Kyberhyökkäysten kohteena voi olla niin arkaluontoinen data kuin mikä tahansa yhteiskunnalle kriittinen perustoimintokin, kuten vesihuolto tai energiaverkko. Digitalisaatio aiheuttaa myös **digisyrjäytymistä**, sillä kaikki eivät osaa, halua, pysty tai uskalla käyttää uutta teknologiaa.

Digitalisaatio Pohjanmaalla

Yksi Pohjanmaan toimintaympäristön suurimmista haasteista kiteytyy digitalisaatioon, joka kytkeytyy kaikkeen toimintaan muuttamalla elin- ja toimintatapoja sekä toimialakenttää. Mahdollisuuksiin tarttuminen edellyttää osaamista, ennakkoluulotonta asennetta ja uskallusta.

Viimeisen vuosikymmenen aikana kuluttajapalvelut ovat digitalisoituneet ja siirtyneet verkkoon koko maailman saataville, mikä asettaa entistä suurempia vaatimuksia jatkuvalla uudistumisella, innovaatioille ja toiminnan kehittämiselle. Teollisuudessa automaatioasteen nostaminen ja robotiikan entistä laajempi soveltaminen on puolestaan välttämätön edellytys tuotannon sekä tuotanto-, tuotekehitys ja lopputuoteosaamisen pitämiseksi alueella. Lisäksi valmistavaan teollisuuteen liittyvä palvelutuotanto kasvaa digitalisaation seurauksena. Digitalisaatio tarjoaa myös suuria mahdollisuuksia energia- ja resurssitehokkuuteen automaation, optimoinnin ja älykkäiden ratkaisujen kehittämisen seurauksena. Lisäksi digitalisaatio, uudet teknologiat ja data tarjoavat työkaluja, joiden avulla nykyistä liikennejärjestelmää voidaan parantaa.

Maaseudun näkökulmasta digitalisaatio on ennen kaikkea mahdollisuus. Etätyö, etäopiskelu, etäpalvelut ja uudenlaiset liikkumis- ja kuljetuspalvelut mahdollistavat sen, että ihmiset voivat entistä vapaammin valita asuinpaikkansa. Älymaatalous tehostaa maatalojen toimintaa.

Digitalisaatio on suuri mahdollisuus julkisen sektorin uudistumiselle myös Pohjanmaalla. Digitalisaation ja tekoälyn avulla on mahdollista parantaa julkisten palveluiden laatua ja kustannustehokkuutta samaan aikaan. Tekoäly ja terveysteknologia mahdollistavat uudenlaisten toimintamallien ja palvelukonseptien luomisen sekä tehokkaan tiedolla johtamisen.

Digitalisaation edetessä nopeiden verkkoyhteyksien ja väestön digiosaamisen merkitys korostuu. Nopeiden verkkoyhteyksien tulee olla saatavilla koko maakunnan alueella. Digiosaamista tarvitaan niin työelämässä kuin palveluja käytettäessäkin. Asukkaiden medialukutaito on tärkeää harhaanjohtavan tiedon levittämisen ja hybridi vaikuttamisen yleistyessä.

Väestörakenteen muutos

Väestön ikääntyminen vähentää käytettävissä olevaa työvoimaa ja lisää sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta. Tällä hetkellä reilu neljännes suomalaisista on yli 65-vuotiaita, ja vuonna 2050 heitä on jo puolet aikuisväestöstä. Yli 90-vuotiaiden ikäryhmä kasvaa Suomessa nopeimmin. Syntyvyys laskee, ja työikäisen väestön määrä vähenee.

Ihmiskunta siirtyy asumaan kaupunkeihin, mikä näkyy selvästi myös Suomessa. **Kaupungistuminen** tarkoittaa sekä kaupunkien väkiluvun kasvua että asukkaiden elintapojen ja elinkeinorakenteen muuttumista kaupunkimaisemmaksi. Kaupunkeihin keskittyy taloudellista toimintaa, koulutusta ja innovaatioita, mikä johtaa suurempaan tuottavuuteen ja vaurauteen.

Globaalit muuttoliikkeet kasvavat työelämän muutoksen, kaupungistumisen, konfliktien ja ekologisen kestävyyskriisin seurauksena. Myös Suomeen suuntautuva maahanmuutto saattaa lisääntyä.

Väestörakenteen muutokset Pohjanmaalla

Työikäisen väestön määrä on laskussa Pohjanmaallakin, joten kilpailu osaavasta työvoimasta lisääntyy ja työvoimapulaa esiintyy useilla aloilla. Kaupungistuminen uhkaa lisätä Pohjanmaan muuttotappiota entisestään, sillä väestönkasvun ennakoitaan jatkossa keskittyvän lähinnä Etelä-Suomen keskuksiin. Muuttoliike ulkomailta puolestaan tasapainottaa Pohjanmaan väestökehitystä ja lisää väestön monimuotoisuutta. Väestön monimuotoistuuessa on entistä tärkeämpää huolehtia siitä, etteivät erilaiset vastakkainasettelut pääse horjuttamaan yhteiskuntarauhaa.

Ikääntyneiden määrä kasvaa ja lasten määrä vähenee, mikä muuttaa palvelutarvetta esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa ja koulutuksessa. Ikääntyneiden palvelujen tarve kasvaa jyrkästi, kun taas koulutuspalvelujen tarve vähenee nuorten ikäluokkien pienentyessä.

Eriarvoistuminen

Työmarkkinoiden ja talouden globaalit muutostrendit heijastuvat väestöryhmien väliseen eriarvoistumiseen. Vauraus keskittyy globaalisti yhä harvemmille. On myös mahdollista, että työmarkkinat polarisoituvat hyvin palkattuihin erityisosaajiin ja heikosti palkattuihin palvelu- ja työntekijäryhmiin.

Työn ja toimeentulon murroksen takia työn tekemisen muodot ja työsuhteet moninaistuvat, mikä edellyttää muutoksia esimerkiksi lainsäädännössä ja sosiaaliturvassa. Työn aika- ja paikkasidonaisuus heikkenee, ja koulutuksessa korostuu jatkuva oppiminen. Suorittava työ vähenee automatisaation myötä.

Koulutustaso nousee, ja tiedon merkitys tuotannontekijänä voimistuu. Muuttuva työelämä ja yhteiskunta edellyttävät **jatkuvaa osaamisen kehittämistä**. Uuden oppimisen, luovuuden, kokonaisuuksien hahmottamisen ja taitojen merkitys kasvaa. Osaamisen kehittämisen rakenteisiin ja käytäntöihin kohdistuu kasvavaa muutospainetta.

Yhteiskunta on jakautumassa eikä yhteistä arvopohjaa enää ole. Erilaiset näkemykset ja kiinnostuksen kohteet luovat paikasta riippumattomia yhteisöjä. Vastakkainasettelut korostuvat ja ihmiset pyrkivät jakamaan itsensä ja toisensa erilaisiin kuvitteellisiin ryhmiin toisaalta arvojen, asuinpaikan tai poliittisen suuntautumisen suhteen, mutta myös esimerkiksi kulutusvalintojen tai elintapojen suhteen. Sosiaalinen media luo nopeasti tiettyä asiaa ajavia liikkeitä.

Mikäli kansalaiset eivät koe **perinteisen demokratian keinojen** olevan riittäviä, yhteiskunnallinen turhautuminen voi lisääntyä ja jopa demokratian perusteet saatetaan kyseenalaistaa. Heikentyneet tulevaisuudennäkymät ja sosiaalisen median kärjistävä vaikutus nostavat populismia, joka korostaa eliitin ja kansan vastakkainasettelua. Harhaanjohtavan informaation määrä kasvaa, ja mielipidevaikuttamisen tavoitteena on yhä enemmän lietsoa hämmennystä ja eripuraa. Osallistumiselle ja vuorovaikutukselle on kyettävä luomaan uusia, rakentavia malleja.

Julkisen talouden kestävyydellä tarkoitetaan julkisten tulojen ja menojen tasapainoa pitkällä aikavälillä. Jos julkiset menot ovat tuloja suuremmat, julkinen velka kasvaa. Julkisen talouden kestävyysvajetta voidaan korjata paitsi veronkorotuksilla ja menoleikkauksilla myös julkisia palveluja uudistamalla.

Eriarvoistuminen Pohjanmaalla

Pohjanmaalla väestö voi keskimäärin hyvin, mutta hyvinvointierot ovat kasvussa. Liikaa nuoria, ulkomaalaistaustaisia, vähän koulutettuja ja osatyökykyisiä jää yhteiskunnan ulkokehälle. Julkiseen palvelujärjestelmään kohdistuu paineita, kun palveluiden tarve kasvaa, mutta kuntien taloudellinen tilanne heikkenee. Luottamus demokratiaan ja julkiseen hallintoon uhkaa heikentyä ja yhteiskunnan asenneilmapiiri kiristyä. Digiosaamisen ja medialukutaidon merkitys korostuu.

2.3 KORONAPANDEMIAN VAIKUTUKSET

Koronapandemian aiheuttamat taloudelliset vaikutukset ovat suuret koko Suomessa. Pandemian välittömät vaikutukset painottuivat erityisesti palvelu- ja luoviin aloihin. Myös alkutuotannossa toimivien yritysten markkinat hiipuivat pandemian aikana. Sen sijaan teollisuus selvisi kriisistä ennakoitua paremmin. Syksyllä 2021 yleiset suhdannennäkymät olivat jo positiiviset.

Kansallisessa tarkastelussa Pohjanmaa selvisi kriisistä kohtuullisesti. Työttömien työnhakijoiden määrä kasvoi voimakkaasti pandemian alussa keväällä 2020. Korkeimmillaan työttömien määrä oli kesäkuussa 2020, jonka jälkeen määrä laski jälleen. Elokuussa 2021 työttömyys laski jo pandemiaa edeltäneelle tasolle. Työttömyyden tilalle on noussut osaajapula, joka ei hellittänyt kokonaan edes pandemian aikana.

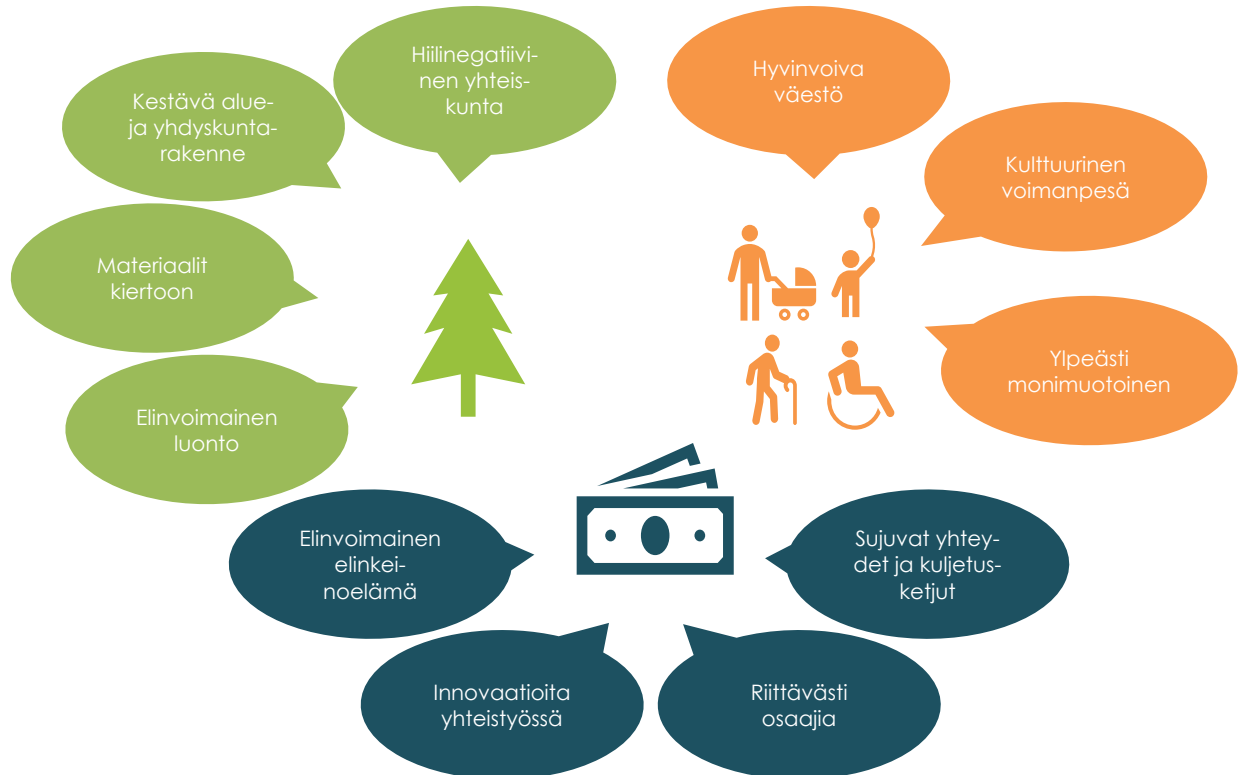
Julkiselle taloudelle koronapandemian hoitaminen on merkinnyt suuria kustannuksia, jotka johtuivat mm. kasvaneista sosiaali- ja terveystalouksista, työttömyydestä sekä eri toimialoille myönnettyistä tuista ja korvauksista. Koronapandemian sosiaaliset vaikutukset ovat suuret esimerkiksi palveluiden heikkenemisen sekä eristäytymisen ja yksinäisyyden lisääntymisen takia. Mielenterveyden ongelmat ovat lisääntyneet. Lasten ja nuorten osalta huolestuttavia kehityskulkuja ovat erityisesti oppimiserojen kasvu ja eriarvoisuuden korostuminen. On mahdollista, että pandemian kielteiset sosiaaliset vaikutukset näkyvät vielä pitkään mm. kasvaneina hyvinvointieroina ja mielenterveysongelmina.

Koronapandemian ennakoidaan muuttavan työelämää pysyvästi. Esimerkiksi etätyö on jatkossa selvästi yleisempää kuin ennen pandemiaa. Etätyön ja monipaikkaisuuden yleistyminen luo uusia mahdollisuuksia asumiseen ja työskentelyyn erityisesti maaseudulla. Koronapandemialla saattaa olla vaikutuksia myös esimerkiksi yritysten tuotannon sijaintipäätöksiin niin, että tuotantoa siirretään lähemmäs markkinoita. Aluetalouden resilienssistä eli muutosjoustavuudesta on pidettävä huolta, jotta Pohjanmaa selviytyy jatkossakin kriisi- ja poikkeustilanteista mahdollisimman hyvin. Myös terveydenhuollossa koronapandemian kokemuksista on otettava opiksi ja oppeja hyödynnettävä varauduttaessa tuleviin pandemioihin.

3 Kestävästi vuoteen 2050

Rakennamme Pohjanmaasta kestävän kehityksen kärkialueen, jossa on hyvä elinympäristö, asukkaat keskiössä ja elinkeinoelämä kukoistaa.

Pohjanmaan pitkän aikavälin kehittämistavoitteiden (kuva 2) taustalla ovat Agenda 2030 -toimintaohjelman kestävän kehityksen tavoitteet soveltuvin osin (liite 2). Maakuntastrategian päämääränä on luoda perusta ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestäväälle Pohjanmaalle.

Kuva 2 Pohjanmaan kehittämisen tavoitteet 2050

3.1 HYVÄ ELINYMPÄRISTÖ

Tavoitetila 2050:

Pohjanmaa on kestävän kehityksen kärkialue, jossa ilmastomuutoksen hillintä ja puhtaan ympäristön vaaliminen nähdään sekä jokaisen velvollisuutena että suurena mahdollisuutena. Pohjanmaa on yhteiskuntana hiilinegatiivinen. Maakunnassa on kestävän kehityksen mukainen monikeskuksinen alue- ja yhdyskuntarakenne sekä puhdas ja monimuotoinen ympäristö.

Elinympäristöön liittyvät tavoitteet vuodelle 2050 on esitetty taulukossa 1. Suomen kansallinen tavoite on olla hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen pian sen jälkeen. Hiilinegatiiviseen yhteiskuntaan pääsemme siirtymällä päästöttömiin energiamuotoihin, parantamalla energiatehokkuutta, kehittämällä alue- ja yhdyskuntarakennetta ja liikennejärjestelmää sekä

kasvattamalla hiilinieluja. Uudet ilmastoälykkäät innovaatiot ovat avainroolissa. Maaseudulla maatalouden päästöjen vähentäminen on tärkeää, mutta samalla on huolehdittava ruuantuotannon kannattavuudesta. Koska ilmastonmuutosta ei voida pysäyttää kokonaan, siihen sopeutumiseen on panostettava hillintätoimien lisäksi.

Taulukko 1 Hyvä elinympäristö – Pohjanmaan kehittämisen tavoitteet 2050

Tavoitteet 2050 – Hyvä elinympäristö	
Hiilinegatiivinen yhteiskunta – Pohjanmaa on yhteiskuntana hiilinegatiivinen ja energia tuotetaan päästöttömästi	- Energiajärjestelmä perustuu uusiutuvaan energiaan sekä hajautetuihin ja älykkäisiin energiaratkaisuihin. - Energiamurrokseen liittyviin huoltovarmuusriskeihin on varauduttu monipuolisilla energialähteillä ja polttoaineilla, luotettavalla ja hajautetulla energian tuotannolla sekä toimintavarmuilla siirto- ja jakelujärjestelmillä. - Tuotanto ja yhdyskunnat ovat energiatehokkaita ja energian kokonaistarve on vähentynyt. - Liikennejärjestelmä on hiilineutraali sekä energia- ja materiaalitehokkuudessa edistyskennän. - Elintarvikejärjestelmässä on huomioitu ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen niin, että ruoan tuotanto ja ruokaturva on varmistettu. - Yrityksissä ja korkeakouluissa syntyy jatkuvasti vähähiilistä yhteiskuntaa tukevia innovaatioita.
Kestävä alue- ja yhdyskuntarakenne – Pohjanmaa on ilmastoälykäs maakunta	- Aluerakenteen toiminnot kytkeytyvät kestävästi toisiinsa. - Aluerakenne on monipuolinen ja yhdyskuntarakenne on kestävästi eheä. - Viherjärjestelmä on yhtenäinen ja hiilinielut ovat riittävät. - Alue- ja yhdyskuntarakenne mahdollistaa kestävästi liikunnan ja mukautuu liikunnan tarpeisiin. - Alue- ja yhdyskuntarakenne edistää ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista.
Materiaalit kiertoon – Kiertotalous toiminnan perustana	- Kaikilla sektoreilla toimitaan kiertotalouden periaatteiden mukaisesti. - Kiertotalouden avulla luonnonvarojen käyttö on pienentynyt. - Yrityksissä ja korkeakouluissa kehitetyt ratkaisut tuotteiden kierrätykseen, jakamiseen ja elinkaaren pidentämiseen ovat yleisesti käytössä.
Elinvoimainen luonto – Terveellinen elinympäristö	- Luonnon köyhtyminen on pysäytetty ja luonnon monimuotoisuus on turvattu. - Pintavesien, meriveden ja pohjavesien tila sekä ilmanlaatu ovat hyviä. - Luonnonvarojen käyttö on vastuullista. - Ilmastonmuutokseen liittyviin riskeihin, kuten tulviin ja sään ääri-ilmiöihin, on varauduttu.

Alue- ja yhdyskuntarakenteen kehittämisen osalta keskeisiä tavoitteitamme ovat monipuolisuus ja kestävyys. Ekologisen kestävyys lisäksi on tärkeää huomioida myös taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys, kuten eri ikäisen väestön asumistarpeet ja segregaatien ehkäisy.

Kiertotalouteen siirtyminen on suuri systeeminen muutos, joka vaatii kattavaa kestävyysajattelua. Kestävän kehityksen toimintatavat on vakiinnutettava yhteiskunnan eri sektoreille. Kaiken

perustana ovat ympäristötietoiset kansalaiset, jotka työssään ja muussa elämässään tekevät kestävän kehityksen mukaisia valintoja. Yritysten osalta kiertotalouteen siirtyminen edellyttää ajattelutavan muutosta, osaamista ja ymmärrystä siitä, miten kiertotalous lisää kustannustehokkuutta ja luo lisäarvoa markkinointiin.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi tarvitaan koko yhteiskunnan panos. Luonnonvaroja on käytettävä kestävästi ja arvokkaita luontotyyppejä ja uhanalaisia lajeja suojeltava. Vesistöjen osalta tavoitteenamme on saavuttaa vesien hyvä tila ja varmistaa pohjavesien säilyminen hyvinä. Tulvariskien hallintaan on syytä panostaa entistä enemmän, sillä tulvariskit kasvavat ilmastomuutoksen edetessä.

3.2 ASUKAS KESKIÖSSÄ

Tavoitetila 2050:

Pohjanmaan asukkaat ovat hyvinvoivia, tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia. Hyvinvointierot ovat pienet. Maakunnassa vallitsee vahva yhteisöllisyys ja yhdessä tekemisen meininki. Suvaitsevaisessa ja moninaisuutta arvostavassa ilmapiirissä on kaikkien hyvä ja turvallista olla.

Tavoitteenamme on, että asukkaat ovat hyvinvoivia, tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia. Tavoitteeseen pääsemme panostamalla järjestelmällisesti hyvinvoinnin, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. Tavoitteet vuodelle 2050 on esitetty taulukossa 2.

Tavoitteiden saavuttamisen edellytyksenä on, että arjen palvelut ovat toimivia ja kaikkien asukkaiden saavutettavissa. Väestön ikääntyessä ja julkisten resurssien pienentyessä tarvitsemme uusia ratkaisuja sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamiseen. Rakenteellisten uudistusten lisäksi on tarpeen kehittää uusia menetelmiä ja toimintatapoja. Vaikuttavien ja kustannustehokkaiden palveluiden kehittäminen edellyttää tiivistä yhteistyötä asiantuntijoiden ja palveluiden käyttäjien kesken.

Yksilön kokemus siitä, että hän voi vaikuttaa omiin elinehtoihinsa ja yhteiskunnan kehitykseen on tärkeä hyvinvoinnin osatekijä. Hyvinvoinnin ja osallisuuden välillä on tiivis yhteys. On tärkeää, että kaikilla Pohjanmaan asukkailla on mahdollisuus merkitykselliseen toimintaan ja osallisuuteen työn, opiskelun tai muun toiminnan kautta sekä hyvät vaikutusmahdollisuudet julkisiin palveluihin ja hallintoon.

Liikunnalla, kulttuurilla ja muilla harrastuksilla on positiivinen vaikutus asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen. Yhdessä toimiminen, yhteisiin rentoihin osallistuminen sekä yhteistyö alueen eri kieli- ja väestöryhmien kesken lisäävät yhteenkuuluvuuden tunnetta, luottamusta ja osallisuuden tuntoa. Siksi vaalimme Pohjanmaan perinteisesti vireää kulttuuri- ja yhdistyselämää sekä hyviä harrastusmahdollisuuksia myös tulevana vuosina.

Taulukko 2 Asukas keskiössä – Pohjanmaan kehittämisen tavoitteet 2050

Tavoitteet 2050 – Asukas keskiössä	
Hyvinvoiva väestö – Pohjanmaan asukkaat ovat hyvinvoivia, tasa-arvoisia ja yhdenvertaisia	- Asukkailla on mahdollisuus hyvään elämään riippumatta asuinpaikasta, sukupuolesta, iästä, etnisestä taustasta, kielestä, vammauksesta, vammasta, terveydentilasta tai seksuaalisesta suuntautumisesta. - Asukkaiden hyvinvointierot ovat pienet. - Arjen palvelut ovat kaikkien asukkaiden saavutettavissa lähipalveluina tai hyvinä etä- tai mobiilipalveluina usealla kielellä. - Yhdyskuntarakenne sekä viher- ja liikennejärjestelmä palvelevat hyvin eri käyttäjä- ja väestöryhmiä. - Asukkailla on mahdollisuus jatkuvaan osaamisensa kehittämiseen ja hyvään toimeentuloon. - Asukkailla on hyvät mahdollisuudet merkitykselliseen toimintaan ja osallisuuden kokemukseen, voimaannuttaviin luontokokemuksiin sekä monipuoliseen liikunta-, kulttuuri- ja muuhun harrastustoimintaan.
Kulttuurinen voimanpesä – Pohjanmaan omaleimainen kulttuurielämä kestää kansainvälisen vertailun ja vetää kulttuurimatkailijoita	- Pohjanmaalla on sekä kulttuurin ydintoimintaan panostavia vahvoja toimijoita että monipuolista ruohonjuuri- ja projektitoimintaa. - Vahvan kulttuurikentän toimijoilla on hyvät toimintaedellytykset. - Asukkaiden on mahdollista osallistua ammattimaisesti toteutettuun kulttuuritarjontaan kohtuullisen matkan päästä kotoa. - Kulttuuriympäristöjen ja -perinnön ja kulttuurielämän merkitys tärkeinä vetovoimatekijöinä tiedostetaan ja kulttuurimatkailu kukoistaa. - Kulttuuripalvelut on suunnitelmallisesti integroitu sote-palveluihin hyvinvoinnin edistämiseksi. - Luovat alat ovat merkittävä työllistäjä.
Ylpeästi monimuotoinen – Pohjanmaan asukkaat ovat ylpeitä maakunnan kulttuurisesta moninaisuudesta, jossa yhdessä tekemisen meininki näkyy ja kuuluu	- Väestöryhmien keskinäinen ymmärrys on vahvaa ja ennakoilulotonta. - Etninen tausta ei vaikuta henkilön työllistymiseen tai muuhun osallisuuteen yhteiskunnassa.

3.3 KUKOISTAVA ALUETALOUS

Tavoitetila 2050:

Kansainvälinen, monipuolinen ja elinvoimainen elinkeinoelämä kukoistaa maakunnan kaikissa osissa. Menestyksen takaavat elinkeinoelämän tarpeita vastaava tutkimus ja koulutus, vahva yhteistyön ja yrittämisen kulttuuri sekä erinomainen saavutettavuus.

Aluetalouteen liittyvät tavoitteet on esitetty taulukossa 3. Tavoitteenamme on pitää elinkeinoelämän monipuolisuudesta jatkossakin huolta koko maakunnan alueella. Monipuolisuus lisää aluetalouden resilienssiä eli vähentää talouden haavoittuvuutta muutostilanteissa. Käytännössä

tämä tarkoittaa yritysten monipuolista toimiala- ja kokorakennetta, kasvua ja kansainvälistymistä sekä yrittäjämäistä asennetta. Kestävä kehitys on avainasemassa, sillä tulevaisuudessa kannattava liiketoiminta edellyttää kestäviä toimintatapoja.

Taulukko 3 Kukoistava aluetalous – Pohjanmaan kehittämisen tavoitteet 2050

Tavoitteet 2050 – Kukoistava aluetalous	
Monipuolinen elinkeinoelämä – Pohjanmaalla on useita globaalisti toimivia kestävän teollisuuden keskittymiä sekä monipuolisesti erikokoisia yrityksiä eri toimialoilla	• Globaalisti toimivia kärkiyrityksiä on useilla toimialoilla. • Kansainvälisesti kilpailukykyisiä kasvuyrityksiä syntyy jatkuvasti. • Yrittäjäksi on helppo ryhtyä ja toiminnan kehittämistä tuetaan.
Innovaatioita yhteistyössä – T&K-menojen osuus on yli 5 % bruttokansantuotteesta ja yrityksissä syntyy tuote- ja palveluinnovaatioita	• Uudistumiskykyisiä ja verkostoituneita innovaatioekosysteemejä on useilla eri toimialoilla. • Innovaatioekosysteemeissä on tiiviisti mukana erikokoisia yrityksiä. • Korkeakoulujen kehittämis- ja tutkimustoiminta vastaa elinkeinoelämän tarpeita.
Riittävästi osajia – Pohjanmaan työllisten määrä on kasvanut vähintään 10 % ja alue houkuttelee parhaita osajia	• Työllisyysaste on vähintään 80 prosenttia. • Alue houkuttelee osajia sekä kotimaasta että ulkomailta. • Koulutusjärjestelmä on laadukas ja vastaa työelämän tarpeita.
Sujuvat yhteydet ja kuljetusketjut – Innovatiivinen liikennejärjestelmä tukee Pohjanmaan kansainvälistä kilpailukykyä	• Kattava ja tehokas väyläverkko mahdollistaa yritystoiminnan koko maakunnan alueella. • Vientiyriitysten kuljetusketjujen palvelutaso on kansallista korkeaa. • Kilpailukykyiset kansainväliset ja kansalliset henkilöliikenteen yhteydet on varmistettu. • Keskusten väliset yhteydet ovat nopeita ja sujuvia. • Innovatiiviset liikennepalvelut maaseudulla ja kaupungeissa helpottavat kaikkien liikkumista. • Liikennejärjestelmä reagoi tehokkaasti liikkumis- ja kuljetustarpeiden muutoksiin.

Elinkeinoelämän uusiutuminen edellyttää korkeatasoista innovaatiotoimintaa. Erityisesti pk-yritysten tuotteiden, palvelujen ja prosessien kehittäminen on tärkeää, sillä tarvitsemme Pohjanmaalla kansainvälisesti kilpailukykyisiä kasvuyrityksiä, joiden liiketoiminta ei ole yhden asiakkaan varassa. Korkeakoulujen ensisijaisena roolina alueen innovaatiojärjestelmässä on tehdä tutkimusta, joka palvelee alueen elinkeinoelämää. Tämä edellyttää saumatonta yhteistyötä korkeakoulujen ja yritysten kesken.

Jatkossa osaamisen ja tiedon merkitys tuotannontekijänä korostuu entisestään. Osaava työvoima on elinkeinoelämän keskeinen resurssi, josta on tulevana vuosina pulaa työikäisen väestön määrän vähenemisen takia. Osaavan työvoiman saatavuuden varmistamme edistämällä alueen veto- ja pitovoimaa, nostamalla väestön osaamistasoa sekä huolehtimalla korkeasta työllisyydestä.

Toimiva liikennejärjestelmä on elinkeinoelämän elinehto. Maan sisäisten yhteyksien lisäksi kansainvälinen vientiteollisuus tarvitsee hyviä yhteyksiä suoraan ulkomaille. Kaikkien asukkaiden mahdollisuudet liikkua helposti paikasta toiseen on turvattava.

3.4 MÄÄRÄLLISET TAVOITTEET

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Pohjanmaan väkiluku laskee vuoteen 2030 mennessä noin 2 000 asukkaalla ja vuoteen 2040 mennessä noin 6 000 asukkaalla. Ennusteen mukainen väestökehitys ei kuitenkaan mahdollista Pohjanmaan elinkeinoelämän kasvua ja kehittymistä tai turvaa riittävää määrää työntekijöitä tarvittavien sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottamiseen.

Työpaikkatavoitteemme vuodelle 2040 on noin 10 000 uutta työpaikkaa (taulukko 4) Vaasan seudulle on rakentumassa kansallisesti merkittävä akkuteollisuuden keskittymä, jonka ennakoidaan kerrannaisvaikutuksineen synnyttävän seudulle pitkällä aikavälillä noin 8 400 uutta työpaikkaa. Lisäksi Pietarsaaren seudun teollisuuden kasvun ennakoidaan jatkuvan 2020-luvulla. Näiden lisäksi uusia työpaikkoja syntyy yksityisiin palveluihin ja sosiaali- ja terveyspalveluihin erityisesti 2030-luvulla talouden yleisen palveluvaltaistumisen ja väestön ikääntymisen seurauksena.

Tarvittavan työvoiman määrän turvaamiseksi tavoitteenamme on, että **Pohjanmaalla on vuonna 2040 vähintään 187 500 asukasta, työllisyysaste on vähintään 80 prosenttia ja nettopen-delointi maakuntaan on kaksinkertaistunut**. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää kotimaan muuttotappion puolittumista, työperusteisen maahanmuuton selvää kasvua, työllistymisen edistämistä kaikissa ikäryhmissä sekä työvoiman liikkuvuuden ja etätyön edellytysten parantamista.

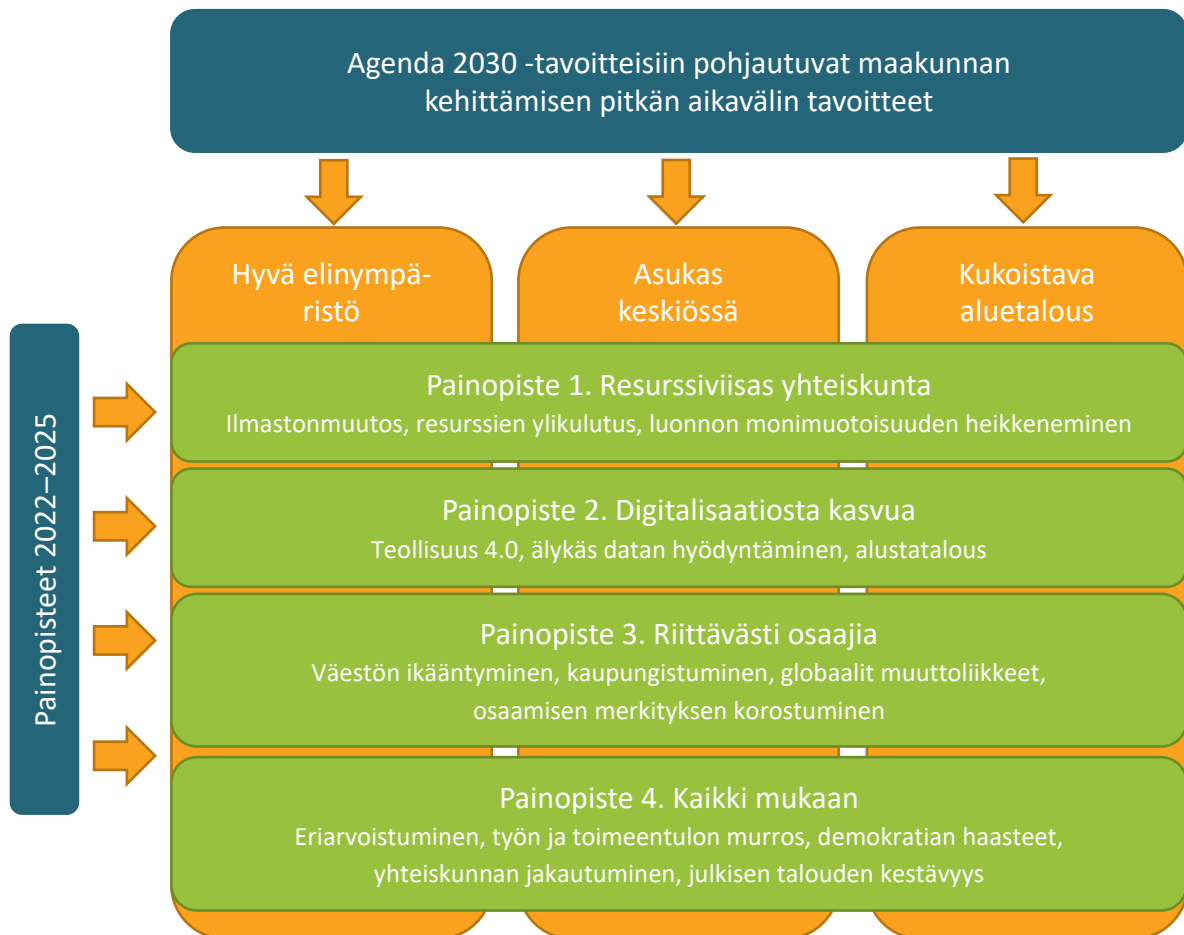
Taulukko 4 Pohjanmaan väestö- ja työpaikkatavoitteet

	2019/2020	2025	2030	2035	2040
Väkiluku	175 816	177 600	180 500	183 900	187 500
Nettomuutto (henkilöä/vuosi)	-83	400	700	800	900
Työpaikat	78 711	79 800	83 000	86 200	88 900
Työvoima (sis. pendelointi)	84 400	85 300	88 000	91 000	94 400
Työllisyysaste	73,8	78	79	80	80

4 Mukana muutoksessa 2022–2025

Seuraavan neljän vuoden aikana keskitymme ekologiseen jälleenrakentamiseen, digitalisaation hyödyntämiseen, osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseen sekä eriarvoistumiskehityksen torjuntaan.

Vuosien 2022–2025 aluekehittämistyön painopisteitä ovat resurssiviisas yhteiskunta, digitalisaatiosta kasvua, riittävästi osaajia sekä kaikki mukaan (kuva 3).

Kuva 3 Maakunnan kehittämisen painopisteet 2022–2025

4.1 PAINOPISTE 1: RESURSSIVIISAS YHTEISKUNTA

Painopisteen taustalla olevia muutosilmiöitä ovat **ilmastonmuutos, resurssien ylikulutus sekä luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen**. Muutosilmiöiden vaikutukset Pohjanmaalla ovat lyhyellä aikavälillä pieniä, mutta pitkällä aikavälillä suuria. Työtä näiden muutosilmiöiden vaikutusten hallitsemiseksi ja hillitsemiseksi on tehtävä jo tänään.

Tunnistimme maakuntastrategiatyön aikana edellä mainittuihin muutosilmiöihin liittyen kuusi kehittämishaastetta vuosille 2022–2025:

- Kestävän energijärjestelmän rakentaminen
- Kiertotalouteen siirtyminen

- Kestävän yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän rakentaminen
- Ilmastoviisaiden innovaatioiden ja liiketoimintamallien luominen
- Ilmastoviisaan alkutuotannon edistäminen
- Luonnon köyhtymisen pysäyttäminen ja vesien tilan parantaminen

Kehittämishaasteisiin liittyvät tavoitteet vuosille 2022–2025 on esitetty taulukossa 5.

Taulukko 5 Resurssiviisas yhteiskunta – Kehittämishaasteet ja tavoitteet 2022–2025

Kehittämishaaste	Tavoitteet 2022–2025	Seuranta
Kestävän energijärjestelmän rakentaminen	- Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö lisääntyvät. - Tuotannon ja yhdyskuntien energiatehokkuus kasvaa.	Energiankulutus Uusiutuvan energian osuus Kasvihuonekaasupäästöt
Kiertotalouteen siirtyminen	- Kiertotalouden kestävät ja kannattavat toimintamallit yleistyvät eri sektoreilla ja toimialoilla. - Kiertotalouden innovaatiot lisääntyvät.	Yhdyskuntajätteen määrä Yhdyskuntajätteen hyötykäyttöaste
Kestävän yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän rakentaminen	- Kaupunki-, kunta- ja kyläkeskukset eheytyvät kestävällä tavalla. - Viheraluerakenne muodostuu yhtenäisemmäksi. - Maankäytön ja liikenteen yhteensopivuus paranee. - Liikenteen kasvihuonekaasupäästöt vähenyvät.	Asutus taajama- ja haja-asutusalueilla Viheralueiden yhtenäisyys Liikenteen kasvihuonekaasupäästöt Kulikutapajakauma
Ilmastoviisaiden innovaatioiden ja liiketoimintamallien luominen	- Yritysten, korkeakoulujen ja julkisen sektorin välinen yhteistyö lisääntyy ilmastoviisaiden ratkaisujen luomiseksi. - Ilmastoviisaat innovaatiot ja toimintamallit eri sektoreilla ja toimialoilla lisääntyvät kaupungeissa ja maaseudulla.	Älykkään erikoistumisen kyselyn tulokset Yhteiset TKI-pilotit ja -kehittämisalustat
Ilmastoviisaan alkutuotannon edistäminen	- Maatalouden kasvihuonekaasupäästöt vähenevät. - Maa- ja metsätalouden hiilinielut kasvavat. - Maatalouden sopeutuminen ilmastonmuutokseen paranee. - Lähiruuan käyttö kasvaa.	Maatalouden kasvihuonekaasupäästöt Hiilinielujen kehitys
Luonnon köyhtymisen pysäyttäminen ja vesien tilan parantaminen	- Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen huomioidaan entistä laajemmin kaikessa toiminnassa. - Vesien ekologinen tila paranee. - Pohjavesiä käytetään kestävästi. - Tulvasuojelu paranee.	Lajien uhanalaistumisen kehitys Pinta- ja pohjavesien ekologinen tila Teollisuuden ja yhdyskuntien typpi- ja fosforikuormitus vesiin Tulvien aiheuttamat tuhot

Pohjanmaan tavoitteena on olla hiilinegatiivinen yhteiskunta vuonna 2050. Vaikka Pohjanmaan energiantuotannossa on viime vuosina siirrytty enenevässä määrin uusiutuviin energianlähteisiin,

tavoitteen toteutuminen edellyttää edelleen merkittäviä panostuksia uusiutuvan energian tuotantoon, hajautettuihin ja älykkäisiin energiaratkaisuihin sekä energian säästöön ja energiatehokkuuteen.

Kiertotalouden rakentamisessa olemme Pohjanmaalla vielä alkuvaiheessa. Jopa itse käsite on edelleen varsin tuntematon yrittäjien ja kuluttajien keskuudessa, eikä kiertotalouden hyötyjä välttämättä osata laskea tai hyödyntää markkinoinnissa. Näin ollen kiertotalouteen liittyvän ymmärryksen ja osaamisen kasvattaminen on lähivuosina avainasemassa. Tarvitsemme hyviä esimerkkejä kiertotalouden roolista kustannustehokkuuden lisäämisessä ja markkinoinnin kehittämisessä.

Yhdyskuntarakenteen kehittämisessä pyrimme siihen, että kaupunki-, kunta- ja kyläkeskukset eheytyvät kestävällä tavalla, viheralueet muodostuvat yhtenäisemmiksi ja liikenteen kasvuhuonepäästöt vähenevät. Sovitamme yhteen maankäytön ja liikenteen suunnittelua. Maaseudun elinvoimaa tuemme edistämällä alkutuotannon ja muun elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä, palvelujen saavutettavuutta sekä etätöön edellytyksiä.

Luonnon köyhtymisen pysäyttäminen edellyttää, että luonnon monimuotoisuus ja siihen liittyvät riskit otetaan huomioon luontoa muuttavassa toiminnassa ja luonnonvarojen käytössä. Pyrimme Pohjanmaalla siihen, että käytämme luonnonvaroja ekotehokkaasti ja haitalliset ympäristövaikutukset minimoiden. Otamme luonnon ominaispiirteet huomioon kaavoituksessa ja muussa maankäytön suunnittelussa, ja suojelemme arvokkaita luontotyyppejä ja uhanalaisia lajeja.

Vesistöjen ja rannikkovesien tilan parantaminen edellyttää sekä ennaltaehkäiseviä että kunnostustoimia sekä yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Tavoitteenamme on vähentää maa- ja metsätalouden sekä yhdyskuntien vesistökuormitusta.

4.2 PAINOPISTE 2: DIGITALISAATIOSTA KASVUA

Painopisteen taustalla olevia muutosilmiöitä ovat **neljäs teollinen vallankumous, älykäs datan hyödyntäminen sekä alusta- ja jakamistalouden kasvu**. Digitalisaatio muuttaa radikaalisti toimintatapoja yhteiskunnan kaikilla sektoreilla nyt ja tulevaisuudessa. Pohjanmaan yrityksillä ja muilla toimijoilla tulee olla hyvät valmiudet hyödyntää toiminnassaan digitalisaation tuottamia mahdollisuuksia.

Tunnistimme maakuntastrategiatyön aikana edellä mainittuihin muutosilmiöihin liittyen viisi kehittämissaastetta vuosille 2022–2025:

- Digitalisaation ja uuden teknologian hyödyntäminen yrityksissä
- Käyttäjälähtöisten digitaalisten palveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen eri sektoreilla
- Älyliikenteen ratkaisujen kehittäminen ja käyttöönotto
- Nopeiden verkkoyhteyksien rakentaminen koko maakunnan alueelle
- Kyberturvallisuuden vahvistaminen

Kehittämishaasteisiin liittyvät tavoitteet vuosille 2022–2025 on esitetty taulukossa 6.

Taulukko 6 Digitalisaatiosta kasvua – Kehittämishaasteet ja tavoitteet 2022–2025

Kehittämishaaste	Tavoitteet 2022–2025	Seuranta
Digitalisaation ja uuden teknologian hyödyntäminen yrityksissä	- Mikro- ja pk-yrityksissä osataan entistä paremmin hyödyntää uutta teknologiaa ja digitaalisia ratkaisuja. - Yritysten yhteistyö lisääntyy ja valmiudet kokonaistoimituksiin kasvavat. - Yritysten kansainvälinen kilpailukyky kasvaa.	Älykkään erikoistumisen kyselyn tulokset
Käyttäjälähtöisten digitaalisten palveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen eri sektoreilla	- Alusta- ja jakamistalouden ratkaisujen kehittäminen ja hyödyntäminen lisääntyvät. - Tekoälyn ja massadatan hyödyntäminen lisääntyy. - Avoimen datan tarjoaminen lisääntyy.	Älykkään erikoistumisen kyselyn tulokset Avoin julkinen data
Älyliikenteen ratkaisujen kehittäminen ja käyttöönotto	- Matka- ja kuljetusketjujen palvelutaso paranee. - Liikenteen ympäristöystävällisyys, sujuvuus ja turvallisuus paranevat.	Matkaketjun kokonaismatka-aika Liikenteen kasvihuonekaasupäästöt
Nopeiden verkkoyhteyksien rakentaminen koko maakunnan alueelle	- Tärkeimpien yhteiskunnallisten toimintojen (koulut, kirjastot yms.) saatavilla on gigabit-tasoinen tietoliikenneyhteys. - Kaikilla Pohjanmaan kotitalouksilla on saatavilla vähintään 100 Mbit/s:n nopeudella toimiva tietoliikenneyhteys. - Kaikki suuremmat taajamat ja liikenneväylät ovat kattavan 5G-verkon piirissä.	Nopean tietoliikenneverkon kattavuus (valokuitu ja 5G)
Kyberturvallisuuden vahvistaminen	- Kyberuhkiin on varauduttu yhteiskunnan kaikilla sektoreilla. - Organisaatioiden ja asukkaiden kyberturvallisuusosaaminen on ajan tasalla.	Kyberuhkiin varautumisen taso

Digitalisaation luomien mahdollisuuksien hyödyntäminen on yksi suurimmista Pohjanmaan yritysten haasteista tulevana vuosina. Digitalisaation ja uusien teknologioiden seurauksena arvontuotantalogiikka muuttuu merkittävästi. Pk-yrityksissä haasteet eivät liity ainoastaan uusien teknologioiden käyttöönottoon, vaan myös kykyyn luoda uusia toimintatapoja ja työmenetelmiä. Toinen haaste on uusien toimintamallien luominen yhdistämällä nykyistä osaamista ja uusia teknologioita.

Automaatioasteen nostaminen ja robotiikan entistä laajempi soveltaminen tuotannossa ovat välttämättömiä edellytyksiä tuotannon sekä tuotanto-, tuotekehitys- ja lopputuoteosaamisen pitämiseksi alueella. Tekoälyn ja massadatan osalta Pohjanmaan yrityksissä tarvitaan lisää tietoa tekoälyn sovellusaloista, automaattisista mittauslaitteista sekä datan hallinnasta, analysoinnista ja visualisoinnista. Digitaaliset ratkaisut luovat mahdollisuuksia myös aivan uudentyyppiselle kansainvälisesti verkottuneelle yritystoiminnalle esimerkiksi aineettomien tuotteiden ja palveluiden tuottamisessa ja jakelussa. Älymaatalouden ratkaisuilla voimme puolestaan edistää entistä resurssiviisaampaa, vähähiilisempää, ympäristöä säästävää ja samalla myös taloudellisesti kannattavampaa alkutuotantoa Pohjanmaalla.

Älyliikenteen kehittämisen tavoitteena on liikenteen päästöihin, turvallisuuteen tai sujuvuuteen liittyvien haasteiden ratkaiseminen teknologian keinoin. Älykkäillä ratkaisuilla on myös mahdollista parantaa matka- ja kuljetusketjujen palvelutasoa.

Nopea ja kattava tietoliikenneverkko on digitalisaation ehdoton edellytys. Tavoitteemme on, että nopeat verkkoyhteydet ovat maakunnan kaikkien asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen saatavilla. Käytännössä tavoitteidemme toteutuminen edellyttää valokuituverkon laajentamista koko maakunnan alueelle. Kyberturvallisuutta pyrimme parantamaan yhteiskunnan kaikilla sektoreilla.

4.3 PAINOPISTE 3: RIITTÄVÄSTI OSAAJIA

Painopisteen taustalla olevat muutosilmiöt liittyvät väestörakenteen muutokseen – **väestön ikääntymiseen, kaupungistumiseen, globaaleihin muuttoliikkeisiin sekä osaamisen merkityksen korostumiseen**. Työikäisen väestön määrä on vähentynyt Pohjanmaalla vuodesta 2010 alkaen ja väheneminen jatkuu Tilastokeskuksen ennusteen mukaan vähintään vuoteen 2040 saakka. Samalla ikääntyneiden määrä kasvaa. Ulkomaalaistaustaisen väestön osuus kasvaa, ja netto-muutto ulkomailta on ainoa väestönmuutoksen osatekijä, jossa kehitys on positiivista. Työelämä vaatii työntekijöiltä jatkuvasti korkeampaa osaamista.

Tunnistimme maakuntastrategiatyön aikana edellä mainittuihin muutosilmiöihin liittyen kaksi kehittämishaastetta vuosille 2022–2025:

- Työvoiman tarjonnan lisääminen
- Työvoiman osaamistason nostaminen

Kehittämishaasteisiin liittyvät tavoitteet vuosille 2022–2025 on esitetty taulukossa 7.

Taulukko 7 Riittävästi osaajia – Kehittämishaasteet ja tavoitteet 2022–2025

Kehittämishaaste	Tavoitteet 2022–2025	Seuranta
Työvoiman tarjonnan lisääminen	- Työllisyysaste on vähintään 78 prosenttia. - Kotimaan muuttotappio pienenee. - Koulutus- ja työperusteinen maahanmuutto lisääntyy. - Koulutuksen ja työelämän jakautuminen sukupuolen tai etnisen taustan mukaan vähenee. - Pohjanmaan ulkoinen ja sisäinen saavutettavuus paranee. - Etätyön edellytykset paranevat.	Työllisyysaste Kotimaan nettomuutto Nettosiirtolaisuus Työllisten sukupuolijakauma aloittain Matkaketjun kokonaismatka-aika Etätyötä tekevien osuus
Työvoiman osaamistason ja tuottavuuden nostaminen	- Mahdollisuudet jatkuvaan oppimiseen ja jatkokoulutukseen paranevat. - Alueen koulutustarjonta vastaa entistä paremmin työelämän tarpeita. - Työvoiman tuottavuus paranee.	Aloituspaiikkojen määrä työvoimapolusta kärsivillä aloilla Työvoiman tuottavuus

Osaava työvoima on aluetalouden keskeinen resurssi, josta on ollut Pohjanmaalla pulaa jopa koronapandemian aikana. Pandemian aiheuttaman poikkeustilan väistyessä työvoimapulan ennakoitaan pahenevan entisestään. Lisäksi akkualan keskittymän rakentuminen Vaasaan tulee vaatimaan paljon uutta työvoimaa alueelle. Osaavan työvoiman saatavuus on ongelma erityisesti teollisuudessa ja sosiaali- ja terveysalalla. Ongelmaa pahentaa se, että maakunta menettää jatkuvasti työikäistä väestöä erityisesti Etelä-Suomen ja Ruotsin suuriin keskuksiin.

Osaavan työvoiman saatavuutta pyrimme Pohjanmaalla edistämään parantamalla maakunnan veto- ja pitovoimaa sekä nostamalla työllisyysastetta. Veto- ja pitovoimaa voimme parantaa kehittämällä ja tuomalla esiin maakunnan työ-, asumis- ja vapaa-ajanmahdollisuuksia sekä kulttuuriperintöä ja luontopalveluita. Imagon vahvistamista tukee myös matkailun kehittäminen. Pitovoiman vahvistamiseksi pyrimme parantamaan palvelujen laatua ja saatavuutta molempien kotimaisten kielten lisäksi myös englanniksi. Työllisyysasteen nostamisessa Pohjanmaan työllisyyden ekosysteemin kehittäminen on avainasemassa. Lisäksi edistämme kaikin keinoin koulutus- ja työperusteista maahanmuuttoa. Pendelöintiä pyrimme edistämään kehittämällä maakunnan ulkoista ja sisäistä saavutettavuutta sekä etätyön edellytyksiä.

Hyvän osaamispohjan turvaamiseksi maakunnassa on oltava riittävästi ja monipuolisesti koulutuspaikkoja tarjolla sekä ammatti- että korkeakouluissa ja erityisesti aloilla, jotka palvelevat alueen elinkeinoja. Määrällisten tavoitteiden lisäksi on tärkeää, että koulutussisällöt vastaavat työelämän vaatimuksia. Vähentämällä koulutuksen ja työurien jakautumista sukupuolen ja etnisen taustan mukaan voimme niin ikään lisätä työvoiman saatavuutta eri aloilla. Työvoiman tuottavuutta voimme parantaa mm. kehittämällä ja hyödyntämällä uutta teknologiaa ja digitaalisia ratkaisuja, jotka automatisoivat tuotanto- ja palveluprosesseja.

4.4 PAINOPISTE 4: KAIKKI MUKAAN

Painopisteen taustalla olevia muutosilmiöt liittyvät eriarvoistumiseen. **Työn ja toimeentulon murros, demokratian haasteet, yhteiskunnan jakautuminen ja julkisen talouden ongelmat** haastavat yhteiskunnan myös Pohjanmaalla.

Tunnistimme maakuntastrategiatyön aikana edellä mainittuihin muutosilmiöihin liittyen kolme kehittämishaastetta vuosille 2022–2025:

- Hyvinvointi- ja terveyserojen kasvun ehkäisy
- Aukkaiden yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistaminen
- Yhteisöllisyyden ja väestöryhmien keskinäisen ymmärryksen vahvistaminen

Kehittämishaasteisiin liittyvät tavoitteet vuosille 2022–2025 on esitetty taulukossa 8.

Taulukko 8 Kaikki mukaan – Kehittämishaasteet ja tavoitteet 2022–2025

Kehittämishaaste	Tavoitteet 2022–2025	Seuranta
Hyvinvointi- ja terveyserojen kasvun ehkäisy	- Julkinen palveluverkko on kaikille helposti saavutettava ja monikielinen yhdistelmä lähi-, mobiili- ja etäpalveluja, jotka muodostavat ehjiä palveluketjuja ja -kokonaisuuksia. - Ennakoiva, ehkäisevä, kuntouttava, asiakaslähtöinen ja moniammatillinen työote vahvistuu sosiaali- ja terveydenhuollossa. - Järjestöjen ja muiden yksityisten palvelutuottajien osaamista hyödynnetään aktiivisesti julkisessa palvelujärjestelmässä. - Kulttuurihyvinvointi on integroitu osaksi hyvinvointipalvelujen rakenteita. - Luonnon voimaannuttavan vaikutuksen hyödyntäminen osana hyvinvointipalveluita vahvistuu (mm. ns. Green Care - ja Blue Care -toiminta).	Sosiaali- ja terveystalouden saatavuus ja saavutettavuus Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus Huono-osaisuus
Asukkaiden yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistaminen	- Kaikki nuoret pääsevät työelämään, opiskelemaan tai kuntoutukseen. - Vaikeasti työllistyvien sijoittuminen töihin, koulutukseen tai kuntouttavaan toimintaan lisääntyy. - Ulkomaalaistaustaisen väestön osallisuus yhteiskunnassa vahvistuu. - Asukkaille tarjottavien digitaalisten palveluiden saatavuus, saavutettavuus ja helppokäyttöisyys paranevat. - Asukkaiden digitaidot vahvistuvat. - Liikenneyhteyksien sujuvuus ja turvallisuus paranevat koko maakunnan alueella. - Asukkaiden ja asiakkaiden osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet julkisissa palveluissa ja hallinnossa vahvistuvat. - Järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyö lisääntyy. - Kulttuuri-, liikunta- ja luontopalveluiden saatavuus ja saavutettavuus paranevat.	Työttömyys- ja työllisyysaste Nuorten työttömien määrä Pitkäaikaistyöttömien määrä Maahanmuuttajien työttömyysaste Korkeintaan perustutkinnon suorittaneiden 20–24-vuotiaiden osuus Osallisuussuunnitelmien määrä kunnissa ja hyvinvointialueella Osallisuutta edistävien neuvostojen määrä kunnissa ja hyvinvointialueella
Yhteisöllisyyden ja väestöryhmien keskinäisen ymmärryksen vahvistaminen	- Järjestäytynyt ja vapaa kansalaistoiminta lisääntyy ja monimuotoistuu. - Väestöryhmien keskinäinen kanssakäymisen lisääntyy. - Muualta muuttaneet tuntevat itsensä tervetulleiksi alueelle.	Rasististen asenteiden kehitys Rasististen rikosten määrä

Vaikka Pohjanmaan väestö voi keskimäärin hyvin ja koko maan tasoon verrattuna keskimääräistä paremmin, on eri väestöryhmien ja yksilöiden välillä hyvinvointieroja, jotka ovat vaarassa

kasvaa. Hyvinvointierojen kasvun ehkäisyssä on ensiarvoisen tärkeää, että sosiaali- ja terveystalvet ovat kaikille helposti saavutettavissa ja että ennaltaehkäisevään työhön panostetaan.

Yksi tärkeimmistä väestön hyvinvointia edistävästä ja syrjäytymistä ehkäisevistä tekijöistä on työ. Erityisen haitallista on nuorten työttömyys, sillä työtön, kotiin jäävä nuori on vaarassa ajautua yhteiskunnan ulkokehälle koko loppuelämänsä ajaksi. Siksi tavoitteenamme on, että saamme kaikki nuoret mukaan työelämään, opiskelemaan tai kuntoutukseen. Myös pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistämiseen on syytä panostaa edelleen.

Ulkomaalaistaustaisen väestön hyvinvoinnin ja aluetalouden takia on tärkeää, että tunnistamme ja poistamme kotoutumista hidastavat ja vaikeuttavat tekijät. Ulkomaalaistaustaisen väestön aktiivista osallistumista yhteiskuntaan on hyvä kannustaa ja tukea ihmisiä kokonaisvaltaisesti arjen asioissa.

Ulkopuolisuuden ja eristäytymisen torjumiseksi on tärkeää, että kaikilla on mahdollisuus ja helpoaa osallistua itselle merkitykselliseen toimintaan. Vireä yhdistys- ja kulttuurielämä muodostaa hyvän pohjan, mutta tarvitsemme myös uusia toimintamalleja ja -tapoja osallistumisen kynnyksen madaltamiseksi. Demokratian legitimitetin ja julkisten palvelujen laadun turvaamiseksi tarvitsemme uudenlaisia vaikuttamis- ja osallistumismenetelmiä sekä nykyisten rakenteiden systemaattisempaa hyödyntämistä.

Digitalisoituminen etenee ja palvelut siirtyvät verkkoon nopealla tahdilla. Palvelujen digitalisoituminen ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että osa väestöstä jää ilman tarvitsemaansa palvelua. Tarvitsemme nopeita tietoliikenneyhteyksiä, käyttäjäystävällisiä digitaalisia palveluja ja digitaitojen kehittämistä eri väestöryhmissä. Lisäksi digitaalisten palvelujen rinnalla tulee edelleen tarjota myös henkilökohtaista palvelua.

4.5 KÄRKIHANKKEET 2022–2025

Alle olemme koonneet tärkeimmät kehittämiskokonaisuudet, joiden toteuttaminen edellyttää valtion tai muiden kansallisen tason toimijoiden rahoitusta tai muita toimenpiteitä. Kehittämiskokonaisuuksista nostamme ohjelmakauden aikana tarpeen mukaan esiin konkreettisia esityksiä, joista neuvottelemme ministeriöiden kanssa uuteen aluekehittämislainsäädäntöön sisältyvissä alueiden kehittämisen keskusteluissa.

Tärkeimpien liikenne- ja logistiikkahankkeiden toteuttaminen

Liitteeseen 4 olemme koonneet Pohjanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelman 2050 kärkitoimenpiteet. Maakunnan kehittymisen kannalta on tärkeää, että hankkeet toteutetaan liikennejärjestelmäsuunnitelmassa esitetystä aikataulusta.

GigaVaasa – Akkualan keskittymän rakentaminen

Vaasa on vahvistanut asemaansa Suomen akkuteollisuuden kärkialueena allekirjoittamalla aiesopimukset akkukennotehtaan ja katodimateriaalitehtaan rakentamiseksi Vaasaan. Tavoitteenamme on täydentää Suomen akkuarvoketjua siten, että Suomeen rakentuu maailman vihrein akkuekosysteemi osana pohjoismaista akkuklusteria. Tavoitteen toteuttaminen edellyttää panostuksia akkuteollisuuden toimintaedellytysten, kuten infrastruktuurin, logistiikkaketjujen, tutkimus- ja kehittämisyhteistyön ja koulutuksen, kehittämiseen. Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen on akkualan keskittymän rakentamisen tärkeä edellytys.

Energiateknologia ja uusiutuvan energian järjestelmäratkaisut

Merkittävä osa uusiutuvan energian tuotantoratkaisujen markkinoista koostuu tulevaisuudessa investoinneista järjestelmäratkaisuihin. Tämä luo järjestelmätason tutkimus- ja kehittämistoiminnan tarvetta, jotta voidaan mahdollistaa globaalissa kilpailussa pärjäävien suurempien kokonaisuuksien ja ratkaisujen kehittäminen. Keskeisessä roolissa on yritysten ja konsortioiden välinen yhteistyö, joka myös sisältää julkisen tutkimuksen ja kehityksen. Uusiutuvan energian tulevaisuuden järjestelmäratkaisujen kehittämistä koskevia käynnissä olevia aloitteita on tehty menestyksekkäästi Pohjanmaalla, esimerkiksi EnergiaSAMPO ja H-Flex-E.

Jotta edelleen voidaan tukea yritysten uusien energiaratkaisujen kehittämistä ja myyntiä sekä pk-yritysten siirtymistä komponenttien toimittamisesta järjestelmien toimittamiseen, Pohjanmaalla tarvitaan merkittäviä panostuksia alueellisiin demonstraatio- ja livinglab-ympäristöihin. Alueelliset ympäristöt, jotka tarjoavat testaus-, verifiointi- ja pilotointimahdollisuuksia sekä yrityksille että korkeakouluille autenttisessa ympäristössä, ovat tärkeitä yritysten välisen innovaatioyhteistyön edellytysten luomiseen ja eri toimijoiden välisen osaamisen vaihdon lisäämiseen. Tämän lisäksi ympäristöt mahdollistavat uusien teknologioiden kehittämisen ja kehitystyön nopeuttamisen sekä vahvistavat tutkimustulosten käyttöönottoa ja kaupallistamista. Ympäristöillä on myös tärkeä rooli sosio-tekniikan resilienssin energijärjestelmien kehittämisessä ja tutkimisessa, jolloin energiatransitioilmiöön yhdistetään tekniikan tutkimuksen lisäksi yhteiskunta- ja kauppatieteitä. Tällä tavoin voimme tehdä Pohjanmaasta ja Suomesta johtavia kestävän kehityksen toimijoita.

Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen

Työttömyys- ja työllisyysluvut ovat Pohjanmaalla maan kärkiluokkaa. Osaavan työvoiman saatavuus onkin tällä hetkellä suurin kasvun este Pohjanmaalla. Noin 55 prosenttia yrityksistä kärsii työvoimapulasta ja ilmoittaa sen kasvun esteeksi. Suurimpia osaamistarpeita ja -kapeikkoja on Pohjanmaalla ICT-sektorilla, sosiaali- ja terveydenhuollossa, rakennusallalla, kone- ja metalliteollisuudessa sekä elektroniikka- ja sähköteollisuudessa.

Osaavan työvoiman saatavuuden varmistamiseksi tarvitsemme toimenpiteitä usealla eri sektorilla. Koulutuksen resursointia suunniteltaessa on tunnistettava kunkin alueen erityiset tarpeet, koulutuksen ja elinkeinoelämän yhteistyömuotoja on kehitettävä innovatiivisesti, työvoimareservit on otettava täyteen käyttöön, kansainvälisiä osaajia on saatava maahan lisää ja alueiden tunnettavuutta ja saavutettavuutta on kehitettävä. Koulutuksen saatavuus maaseutualueilla on myös varmistettava. Tavoitteena on, että Pohjanmaan ELY-keskus ja TE-toimisto luovat Jatkuvan oppimisen palvelumallin yhteistyössä alueen oppilaitosten kanssa. Osaamistarpeiden ratkaisuissa hyödynnetään entistä enemmän myös kansainvälistä työvoimatarjontaa.

Pohjanmaa on Suomen kansainvälisimpiä maakuntia, joten työ- ja koulutusperusteiseen maahanmuuttoon liittyvien käytäntöjen sujuvoittaminen nousee erittäin tärkeäksi teemaksi. Esimerkiksi työlupakäytäntöihin tarvitaan huomattavasti enemmän joustavuutta ja prosesseja on nopeutettava. Työoleskeluluvan käsittely kestää tällä hetkellä keskimäärin lähes puoli vuotta. Työntekoon perustuva oleskelulupa saattaa oikeuttaa työskentelyyn vain tietyllä työnantajalla tai ammattialalla, mikä vaikeuttaa työntekijöiden liikkuvuutta. Ulkomaisen työvoiman työlupien tarveharkinnasta luopuminen olisi yksi keino nopeuttaa käsittelyprosessia. Pohjanmaan kehittämissuunnitelmaa tukee mm. työ- ja elinkeinoministeriön Talent Boost -toimenpideohjelma, joka edistää kansainvälisten osaajien houkuttelua, maahanmuuttoa ja Suomessa pysymistä. Ulkomaalaisen työvoiman rekrytointia edistämme myös erilaisin kehittämisprojektein.

Jatkamme Pohjanmaalla Talent Coastline -ekosysteemin rakentamista ja muotoilemme sen toimintaa erityisesti koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartassa 2035 määritellyiden tavoitteiden mukaan hyödyntäen tiekartan toimenpidesuunnitelmia.

Pohjanmaan kunnat valmistautuvat TE-palvelut 2024 -uudistukseen, jonka valmistelussa otetaan huomioon rakenteilla olevan Vaasan työllisyyden ekosysteemin ja maassamme toteutettavien työllisyyden kuntakokeilujen hyvät käytännöt.

Alkutuotannon toimintaedellytysten turvaaminen

Suomalainen maanviljely ja kotimainen ruokatuotanto ovat ajautuneet viime vuosina todelliseen kriisiin. Tuottajahintojen lasku, haastavat sääolosuhteet sekä energian ja lannoitteiden hintojen nousu ovat esimerkkejä maanviljelijöiden viime aikojen vastoinkäymisistä. Ilman päättäväisiä ja nopeita toimenpiteitä suomalaiset maatilat ajautuvat nopeasti vakaviin taloudellisiin vaikeuksiin.

Suomeen tulee rakentaa monipuolinen toimenpidepaketti, jolla varmistetaan kotimaisen maatalouden toimintaedellytykset. Paketin tulee sisältää sekä välittömiä toimenpiteitä, joilla autetaan maatalousyrittäjiä akuutin kriisin yli, että pidemmän tähtäimen toimia, joilla parannetaan maatalouden kannattavuutta ja luodaan uskoa tulevaisuuteen sekä suomalaisen ruokatuotannon nousuun. Turkisalan toimintaedellytykset tulee turvata.

5 Älykästä erikoistumista

Älykkäässä erikoistumisessa pyritään tunnistamaan ja panostamaan sellaisiin elinkeinoelämän, tutkimuksen ja uuden teknologian priorisointialoihin, joissa alue on menestynyt ja jotka voivat luoda alueelle uusia mahdollisuuksia ja vahvuuksia. Keskiössä on sellaisen osaamisen kehittäminen, joka luo edellytyksiä uusien ratkaisujen ja toimintamallien käyttöönotolle ja uuden liiketoiminnan luomiselle. Älykkään erikoistumisen tavoitteena on vahvistaa alueen kestävän, osallistavan ja älykkään taloudellisen kasvun edellytyksiä.

Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian keskeisinä lähtökohtina ovat

- alueen kansainvälinen talous ja globaali kilpailu, jotka asettavat korkeat vaatimukset sekä yritysten että koko innovaatiojärjestelmän innovaatio- ja uudistumiskyvylle.
- uudet yhteistyömallit, vahva tutkimus- ja kehittämistoiminta ja osaava työvoima. Kehittämällä osaamista näillä osa-alueilla luomme edellytykset uusille ratkaisuille ja toimintamalleille.
- valmistavan teollisuuden muutostarve, uusi teknologia ja osaaminen sekä uusien toimintojen- ja vientitoimialojen syntymisen edistäminen.

Pohjanmaan älykkään erikoistumisen innovaatio- ja kasvustrategiassa nostamme esiin neljä teemaattista priorisointialuetta, joiden avulla luomme kasvua innovaatioiden kautta:

- Kehittyneet tuotantomenetelmät
- Digitaaliset ratkaisut
- Energiateknologia ja uusiutuvan energian järjestelmäratkaisut
- Kiertotalous ja hiilineutraali talous

Innovaatiojärjestelmän menestyksellinen muutos perustuu uusiin yhteistyömalleihin, vahvaan tutkimus- ja kehitystoimintaan ja osaavaan työvoimaan (kuva 4). Esimerkiksi yhteistyön alalla näemme, että yritykset globaalien muutosilmiöiden, kuten digitalisaation, ilmastonmuutoksen ja teollisuus 4.0:n seurauksena uudistavat toimintaansa ja ottavat alueella käyttöön uusia yhteistyötapoja. Erilaista osaamista omaavien toimijoiden välisen yhteistyön korostetaan olevan tärkeä innovaation ja kasvun avaintekijä. Ajankohtaisena esimerkkinä tästä mainittakoon Wärtsilä Smart Technology Hub. Näin ollen meidän tulee vahvistaa yritysten edellytyksiä löytää ja saada mukaan uusia yhteistyökumppaneita ja vaihtaa uuden teknologian soveltamista koskevaa osaamista. Toimenpiteet, jotka pyrkivät vahvistamaan alueen yritysten ja yliopistojen, korkeakoulujen ammatillisen koulutuksen ja julkisen sektorin TKI-yhteistyötä ovat niin ikään keskeisiä.

Alueen innovaatiojärjestelmän menestyksellisen muutoksen perusta:

Yhteistyö: Uudet verkostot, yhteistyömallit ja -tavat

Fokus 2022–2025: Luodaan matalan kynnyksen ympäristöjä, jotka mahdollistavat uusien teknologioiden testauksen ja pilotoinnin sekä yritysten ja alueen tutkimus- ja koulutussektorin osaamisen vaihtoa ja innovaatioyhteistyötä.

Uudistumiskyky, tutkimus ja kehitys:

Fokus 2022–2025: Luodaan tavoitteellisia tutkimus- ja kehityspanostuksia, jotka tukevat sekä yritysten että koko innovaatiojärjestelmän uudistumiskykyä digitalisaation, teollisen ajanmukaistamisen ja vihreän siirtymän näkökulmasta.

Koulutus, uusi osaaminen ja osaava työvoima

Fokus 2022–2025: Tuetaan yritysten ja korkeakoulujen välisten uusien ja joustavien yhteistyömuotojen kehitystä opiskelijoiden koulutuksessa ja yritysten työntekijöiden täydennyskoulutuksessa.

Kuva 4 Älykkään erikoistumisen visio, tavoitteet ja kärjet vuosille 2022–2025

Pohjanmaan innovaation ja kasvun strategia 2022–2025 sisältää tarkemman kuvauksen tärkeimmistä toimenpiteistä ja painopisteistä priorisointialueiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategiaan voi tutustua Pohjanmaan liiton verkkosivuilla osoitteessa <https://www.obotnia.fi/fi/aluekehitys-ja-rahoitus/alykas-erikoistuminen>. Innovaation ja kasvun strategian avulla toteutamme tutkimus- ja innovaationäkökulmasta maakuntastrategian painopisteitä 1) Digitalisaatiosta kasvua ja 2) Resurssiviisas yhteiskunta. Taulukoissa 9 ja 10 on esitetty miten älykkään erikoistumisen

linjaukset kytkeytyvät maakuntastrategiassa tunnistettuihin kehittämishaasteisiin ja asetettuihin tavoitteisiin.

Taulukko 9 Digitalisaatiosta kasvua – Älykkään erikoistumisen linjaukset

Kehittämishaaste	Maakuntastrategian tavoite	Tavoitteeseen kytkeytyvät älykkään erikoistumisen linjaukset
Digitalisaation ja uuden teknologian hyödyntäminen yrityksissä	Mikro- ja pk-yrityksissä osataan entistä paremmin hyödyntää uutta teknologiaa ja digitaalisia ratkaisuja	- Pk-yritysten automaatioaste nousee ja kehittyneitä tuotantomenetelmiä hyödynnetään entistä enemmän. - Tutkimus- ja koulutussektorin osaaminen robotiikassa, edistyneissä tuotantomenetelmissä sekä datavetoisessa kehityksessä vahvistuu. - Korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten TKI-toiminnan ja osaamisen hyödyntäminen yrityksissä lisääntyy.
Digitalisaation ja uuden teknologian hyödyntäminen yrityksissä	Yritysten yhteistyö lisääntyy ja valmiudet kokonaistoimituksiin kasvavat	- Vahvistetaan demonstraatio- ja pilotointiympäristöjä, jotka mahdollistavat uudenlaisen yritysten keskinäisen ja yritysten ja oppilaitosten välisen yhteistyön, tiedonvaihdon ja avoimen innovaatiotoiminnan.
Digitalisaation ja uuden teknologian hyödyntäminen yrityksissä	Yritysten kansainvälinen kilpailukyky kasvaa	- Vahvistetaan innovaatiojärjestelmää, jossa innovaatiot leviävät tehokkaasti ja jossa yritykset, oppilaitokset ja julkinen sektori tekevät yhteistyötä, ymmärtävät toistensa tarpeita ja yhdistelevät erilaista osaamista ja resursseja.
Käyttäjälähtöisten digitaalisten palveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen yrityksissä	Tekoälyn ja massadatan hyödyntäminen lisääntyy	- Datatalouden ansaintalogiikkaan sekä datan keräämiseen, jalostukseen, visualisointiin ja analyysiin liittyvä TKI-toiminta ja yhteistyö yritysten ja korkeakoulujen välillä lisääntyy. - Uusien ratkaisujen kehittäminen ja testaus sosiosteknologisesta ja käyttäjälähtöisestä näkökulmasta lisääntyy.

Taulukko 10 Resurssiviisas yhteiskunta – Älykkään erikoistumisen linjaukset

Kehittämishaaste	Maakuntastrategian tavoite	Tavoitteeseen kytkeytyvät älykkään erikoistumisen linjaukset
Kestävän energijärjestelmän rakentaminen	Uusiutuvan energian tuotanto ja käyttö lisääntyvät.	- Uusien energiaratkaisujen simulointia, testausta ja pilotointia varten perustetaan uusia alueita. - Bio- ja vetykaasun tuotantoon, käyttöön, kaupallistamiseen ja sivutuotteisiin liittyvä TKI-toiminta lisääntyy. - Energian varastointiin liittyvää TKI-toimintaa ja osaamisen kehittämistä priorisoidaan (esim. akkuteknologia, lyhytaikainen varastointi, power-to-X, X-to-power).
Kestävän energijärjestelmän rakentaminen	Tuotannon ja yhdyskuntien energiatehokkuus kasvaa.	- Digitaalisten ratkaisujen, automaatioteknologian ja uusien materiaalien hyödyntäminen energiatehokkaassa ja hiilineutraalissa valmistuksessa lisääntyy yrityksissä.
Kiertotalouteen siirtyminen	Kiertotalouden kestävät ja kannattavat toimintamallit yleistyvät eri sektoreilla ja toimialoilla.	- Kiertotalouden mukainen tuote- ja prosessisuunnittelu ja -innovaatiot lisääntyvät valmistavassa teollisuudessa. - Alueelle syntyy uusia kiertotalouden ekosysteemejä ja yrityskeskittymiä.
Kiertotalouteen siirtyminen	Kiertotalouden innovaatiot lisääntyvät.	- Alueen tutkimus- ja koulutussektorin kiertotalouteen liittyvä osaaminen ja yritys yhteistyö vahvistuvat.
Kestävän yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän rakentaminen	Liikenteen kasvihuonekaasupäästöt vähenevät.	- Digitaalisten ratkaisujen ja massadatan hyödyntäminen paikallisten vähähiilisten kuljetusratkaisujen kehittämiseksi lisääntyy. - Uusiutuviin ja vaihtoehtoisin polttoaineisiin liittyvä TKI-toiminta vahvistuu.
Ilmastoviisaiden innovaatioiden ja liiketoimintamallien luominen	Yritysten, korkeakoulujen ja julkisen sektorin välinen yhteistyö lisääntyy ilmastoviisaiden ratkaisujen luomiseksi.	- Tiedonvaihdon, testauksen, todennuksen ja pilotoinnin mahdollistavia innovaatioympäristöjä ja -alustoja vahvistetaan.
Ilmastoviisaiden innovaatioiden ja liiketoimintamallien luominen	Ilmastoviisaat innovaatiot ja toimintamallit eri sektoreilla ja toimialoilla lisääntyvät kaupungeissa ja maaseudulla.	- Tietoisuus tekoälyn ja massadatan hyödyntämisestä ilmastoviisaiden ratkaisujen kehittämisessä kasvaa alueen eri sektoreilla ja toimialoilla.

6 Pohjanmaan tulevaisuus tehdään yhdessä

Maakuntastrategian toteuttaminen ei ole minkään yksittäisen tahon käsissä, sillä teemme Pohjanmaan tulevaisuuden yhdessä. Maakunnan menestyminen edellyttää tiivistä ja vaikuttavaa yhteistyötä sekä laajoja verkostoja.

6.1 MAAKUNNALLINEN YHTEISTYÖ

Maakuntastrategiaa toteuttavat Pohjanmaalla mm. seuraavat toimijat:

- Pohjanmaan liitto
- Pohjanmaan kunnat
- Pohjanmaan hyvinvointialue ja muut sosiaali- ja terveysalan toimijat
- Valtionhallinnon organisaatiot
- Elinkeinoyhtiöt, kauppakamari ja muut kehitysorganisaatiot
- Korkeakoulut ja oppilaitokset
- Yritykset
- Järjestöt, yhdistykset ja Leader-toimintaryhmät

Nämä toimijat muodostavat tiiviisti toimivan yhteistyöverkoston, jossa tarkennamme maakuntastrategian tavoitteita ja suunnittelemme ja toteutamme toimenpiteitä jatkuvassa prosessissa. Maakunnan yhteistyöryhmässä (MYR) sovitamme yhteen alueen kehittämiseen vaikuttavien suunnitelmien ja sopimusten sekä kansallisten ja Euroopan unionin osarahoittamien ohjelmien toimeenpanoa.

Maakunnallisen edunvalvonnan tavoitteena on Pohjanmaan kilpailukyvyyn vahvistaminen. Tähän pyrimme muun muassa vaikuttamalla valtion maakuntaa koskeviin päätöksiin. Edunvalvonnan tärkeimmät kohderyhmät ovat Suomen eduskunta, hallitus, ministeriöt sekä eri sidosryhmät ja elinkeinoelämä. Edunvalvonta edellyttää pitkäjänteistä ja laajaa yhteistyötä ja työnjakoa maakunnan eri toimijoiden välillä.

6.2 MAAKUNTIEN VÄLINEN JA KANSALLINEN YHTEISTYÖ

Edistämme maakuntastrategian tavoitteita ja maakunnan etua myös erilaisissa maakuntien välisissä ja kansallisissa verkostoissa. Maaseudun ja saariston kehittämisessä tärkeitä verkostoja ovat mm. saaristoasiain neuvottelukunta, maaseutuneuvosto, Etelä- ja Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan kalatalouden yhteistyöryhmä sekä turkisanalan kehittäjien yhteistyöryhmä. Liikennejärjestelmään liittyvä edistämistyötä teemme mm. päärataryhmässä sekä VT8- ja VT3-ryhmissä. Erityisasema on kolmen pohjalaismaakunnan välisellä yhteistyöllä, jonka avulla edistämme koko aluetta koskevia merkittäviä kehittämis- ja edunvalvonta-asioita.

6.3 KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Rakennamme Pohjanmaalla vahvoja kansainvälisiä verkostoja esimerkiksi edunvalvontaan, kehittämistoimintaan sekä koulutukseen ja tutkimukseen liittyen. Yhteistyösuhteita ylläpidämme erityisesti Pohjoismaihin, Itämeren alueella sekä Euroopan unionin jäsenvaltioihin ja toimieliimiin. Laajennamme kansainvälisiä verkostoja jatkuvasti.

Kansainvälisen toiminnan yleisenä tavoitteena on verkostoitua ja oppia muilta eurooppalaisilta alueilta sekä hyödyntää maksimaalisesti tarjolla olevaa EU-rahoitusta. Apua tähän on saatavilla esimerkiksi Länsi-Suomen maakuntien liittojen yhteisestä Brysselin toimistosta (West Finland European Office, WFEO), jonka tehtävänä on tarjota suora yhteys EU-instituutioihin. Tärkeitä kansainvälisiä verkostoja tarjoavat lisäksi esimerkiksi Merenkurkun neuvosto, Keskipohjola-komitea, Euroopan raja-alueiden liitto (The Association of European Border Regions AEBR), Itämeren valtioiden alueiden yhteistyöelin (Baltic Sea States Sub-regional Co-operation BSSSC), Euroopan periferisten merellisten alueiden liitto (The Conference of Peripheral Maritime Regions of Europe CPMR), Älykkään erikoistumisen verkosto S3 sekä Vanguard-verkosto.

6.4 RAHOITUS

Toteutamme maakuntastrategiaa pääsääntöisesti valtion ja kuntien, EU-ohjelmien sekä kansallisten erityisohjelmien rahoituksella, sekä viranomaisten toimintamäärärahoilla (kuva 5). Toteutamme Pohjanmaalla seuraavia EU-ohjelmia:

- EU:n alue- ja rakennepolitiikan kansallinen Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027 -ohjelma (Euroopan aluekehitysrahasto EAKR, Euroopan sosiaalirahasto ESR ja Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto JTF)
- Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2021–2027
- rajat ylittävän yhteistyön Interreg Aurora -ohjelma 2021–2027
- Suomen elinkeinokalatalouden toimintaohjelma 2021–2027.

Kuva 5 Maakuntastrategian rahoitus

6.5 SEURANTA

Maakuntastrategiaa seurataan tavoitekohtaisten seurantamittareiden, laadullisen arvioinnin sekä yleisten aluekehitystä kuvaavien mittareiden avulla. Yleiset aluekehitystä kuvaavat mittarit ja niihin liittyvät tavoitteet on esitetty taulukossa 11.

Taulukko 11 Seurattavat aluekehitystä kuvaavat mittarit

	2010	2015	2020 tai uusin tieto	Tavoite 2025
Väestö				
Väkiluku	172 981	176 894	175 816	177 600
Nettomaassa- muutto	-455	-580	-878	-550
Nettosiirtolaisuus	745	874	809	950
Aluetalous				
Bkt/asukas (€)	35 736 107 % koko maan tasosta	38 425 97 % koko maan ta- sosta	40 229 (2018) 95 % koko maan ta- sosta	100 % koko maan tasosta
Työpaikat	78 462	77 291	78 711 (2019)	79 800
Työvoima (sis pendelöinti)	84 005	85 182	83 913 (2018)	85 300
Työttömyysaste, TK (%)	6,6	6,9	5,9	5
Työllisyysaste, TK (%)	70,9	72,9	73,8	78
Osaaminen				
Korkea-asteen tutkinon suori- taneet (osuus 15 vuotta täyttäneistä, %)	26,8 96,4 % koko maan tasosta	29,1 97,0 % koko maan tasosta	31,7 97,2 % koko maan tasosta	98 % koko maan tasosta
T&k-menot (m€)	195,2 2,9 % bkt:sta	227,4 3,3 % bkt:sta	241,4	4 % bkt:sta
Elinympäristö				
Kasvihuonekaa- supäästöt per asukas (t CO _{2e})	12,3	8,7	7,7	laskee
Tuulivoiman osuus sähkön- tuotannosta (%)	0,2	5,8	31,3	kasvaa
Erinomaisessa tai hyvässä ti- lassa olevien pintavesien osuus				kasvaa

7 Vaikutusten arviointi ja ympäristöselostus

Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista (200/2005), ns. SOVA-laki ja sitä täydentävä valtioneuvoston asetus (347/2005) sisältävät säännökset yleisestä velvollisuudesta arvioida ympäristövaikutuksia riittävällä tavalla suunnitelmien ja ohjelmien valmistelussa. SOVA-lain 8 §:n mukaan suunnitelmasta tai ohjelmasta vastaava viranomainen selvittää ja arvioi suunnitelman tai ohjelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset ja laatii ympäristöselostuksen. Ympäristöselostus laaditaan osana muuta valmistelua ennen suunnitelman tai ohjelman hyväksymistä.

Ympäristöselostuksessa esitetään arviointi seuraavista ohjelman toteuttamiseen liittyvistä vaikutuksista:

- Ekologiset vaikutukset: luonnon monimuotoisuus, eliöstö, kasvillisuus, maaperä, vesi, ilma, ilmastotekijät.
- Taloudelliset vaikutukset: aineellinen omaisuus, luonnonvarojen hyödyntäminen.
- Sosiaaliset vaikutukset: väestö, ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys.
- Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset: kohdealueen sisäinen rakenne.
- Kulttuuriset vaikutukset: rakennettu kulttuuriympäristö, kulttuurimaisema, kaupunkikuva, kulttuuriperintö.
- Tasa-arvovaikutukset: sukupuolten välisen tasa-arvon ja saavutettavuuden toteutuminen.

7.1 POHJANMAAN YMPÄRISTÖN NYKYTILA JA OMINAISPIIRTEET

Maisemarakenne

Pohjanmaan maakunta sijoittuu lakeus- ja rannikkovyöhykkeelle. Lakeusvyöhyke on paljastunut veden alta noin 7 000–3 000 vuotta sitten ja sijaitsee 20–90 metriä merenpinnan yläpuolella. Laajoilla alueilla jokiuomien varsilla esiintyy jäätiköitymisen jälkeiset Itämeren kerrostumat. Rannikkovyöhykkeeseen kuuluu viimeksi veden alta noussut maisema siihen mukaan luettuna saaristo. Rannikkovyöhykkeen maisema muuttuu jatkuvasti. Maankohoamisen vaikutus on selvästi havaittavista ihmisen eliniän aikana.

Pohjanmaan maisemarakenteeseen vaikuttaa voimakkaasti ainutlaatuinen ja yhä jatkuva maankohoaminen, jonka nopeus on paikasta riippuen 5–8 mm vuodessa. Maisema on merivesien huuhtomaa, mikä tarkoittaa sitä, että alue on aikaisemmin ollut Itämeren meren pohjaa. Maisema on laakea ja laaja. Se muodostuu vedenjakajaselänteisiin eli harjanteisiin rajautuvista jokimaisemista, jotka ulottuvat maakuntarajan yli sisämaahan. Pohjanmaan jokilaaksojen koko vaihtelee laajoista Kyrön-, Lapuan-, Ähtävän- ja Kruunupyynjokilaaksoista rannikkoalueen pienempiin jokilaaksoihin, kuten Purmon-, Laihian-, Maalahden-, Närpiön- ja Lappväärtinjokilaaksoihin. Näiden välissä olevilta lähempänä rannikkoa sijaitsevilta vedenjakajilta saavat alkunsa alueen pienimmät jokilaaksot kuten Oravaisten- ja Vöyrinjokilaaksot. Närpiönjokilaakso ja Teuvanjokilaakso suuntautuvat koillisesta lounaaseen, muut pääosin kaakosta luoteeseen. Maiseman perusrakenne harjuselänteineen ja jokilaaksoineen ohjaa veden kulkua. Lakeusvyöhykkeen harjuselänteet ovat huuhtoutuneet vähäravinteiseksi ja laaksopainanteet täyttyneet hienojakoisesta aineksesta.

Pohjanmaan maakunnan maanpinnan muodostumat ovat vain vähän ympäristöstään kohoavia. Alueen harjut muodostavat kaakosta luoteeseen suuntautuvia jaksoja, joissa on kuitenkin paikoin pohjois-eteläsuuntaisia osia. Jokilaaksojen harjut ovat usein savi- ja silttikerrosten peittämiä. Niistä käytetään nimitystä piiloharju. Rannikon harjujakso jatkuu merenpinnan alapuolelle. Useat harjujakso jatkuu Ruotsin puolelle asti.

Laaja maankohoamisen muovaama saaristo lukusine saarineen, luotoineen ja kareineen on maakunnan tunnusmerkki. Tästä on yksiselitteisenä todisteena Merenkurkun saaristo, joka on Suomen ainoa luontokohde Unescon maailmanperintöluettelossa. Merenkurkun saaristo muodostaa yhdessä Ruotsin Korkean rannikon kanssa rajat ylittävän maailmanperintökohteen. Suomi on jaettu kymmeneen eri maisemamaakuntaan, joista osa jakautuu edelleen seutuihin. Jako maisemamaakuntiin ilmentää maakuntien ja seutujen luonnonpiirteiden ja kulttuurimaisemien ominaispiirteitä. Pohjanmaa kuuluu Pohjanmaan maisemamaakuntaan, pääosin Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutuun ja osin Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutuun.

Maa- ja kallioperä

Kallioperä on Vaasan seudulta pohjoiseen graniittia, ns. Vaasan graniittia. Vaasan seudun eteläpuolinen alue kuuluu Pohjanmaan svekofenniseen liuskejaksoon. Vaasan ulkosaaristossa on kaksi 3–4 km:n levyistä diabaasivyöhykettä. Nuorimpia graniitteja Suomessa edustavat rapakivigraniitit, joita esiintyy Siipyyssä Kristiinankaupungissa. Ainutlaatuinen muodostuma Pohjanmaalla on Söderfjärdenin meteoriittikraatteri, joka on arvioitu syntyneen noin 520 miljoonaa vuotta sitten. Se on yksi Suomen kahdestatoista tunnetusta meteoriitin törmäysalueesta.

Kallioperää peittävä yleisin maalaji on moreeni. Moreenimuodostumista yleisimpiä ovat drumliinit, kumpumoreenit ja De Geer -moreenit. Maakunnan pohjoisosassa on iso drumliinialue, joka ulottuu Uudenkaarlepyyn, Pedersören ja Kruunupyyn alueelta Peräseinäjoelle. Kumpumoreeni-alueita esiintyy erityisesti Vaasan seudulla sekä myös Pedersören–Kruunupyyn alueella. Vaasan seudun kumpumoreeneille on tyypillistä suuret pintalohkareet. Vaasan saaristo, erityisesti Raipaluodon ja Köklotin alueet, ovat tyypillisintä De Geer -moreenien esiintymisaluetta. Tuuli- ja rantakerrostumia löytyy alueilta, jotka sijaitsevat korkeustasoltaan ylempänä meren rannasta muistona aikaisemmasta meren rannasta. Niitä on myös nykyisillä rannoilla pitkin rannikkoa, jossa aallot ja tuuli muotoilevat niitä jatkuvasti.

Vesistöt

Vesipinta-ala muodostaa kolmasosan Pohjanmaan maakunnan kokonaispinta-alasta, ja rannikon rantaviiva on pitkä. Alueella on poikkeuksellisen vähän järviä verrattuna muuhun Suomeen. Tehokas maankuivatus on vähentänyt järvien määrää ja muokannut vesistöjen ominaispiirteitä. Järvet ovat pieniä ja matalia, ja siten herkkiä pilaantumiselle. Pohjanlahteen laskee 11 valuma-alueeltaan vähintään 200 km² vesistöä. Näistä suurin on Kyrönjoki. Alueen tasaisuudesta johtuen joet ovat herkkiä tulvimaan.

Bergön ympäristössä Selkämeri kapenee ja muuttuu Merenkurkuksi, joka on matalaa aluetta lukuisine luotoineen ja saarineen. Merenkurkku muodostaa kynnyksen Selkämeren ja Perämeren välille. Merenkurkku on murtovesisisämeri, vaihettumisvyöhyke merellisen Selkämeren ja makean veden hallitseman Perämeren välillä. Merenkurkun saaristo on matalien moreeniharjanteiden kuvioimaa maan ja meren mosaiikkia. Saaristolle luonteenomaisia ovat maan kohotessa kurotuvat merenlahdet, fladat ja kluuvijärvet, jotka vähitellen erkanevat kokonaan meren vaikutuspiiristä. Samalla, kun vanhat fladat muuttuvat kluuvijärviksi, uudet merenlahdet muuttuvat fladoiksi. Fladat ja kluuvijärvet ovat maailmanlaajuisesti ainutlaatuisia ekosysteemejä.

Kasvillisuus ja eläimistö

Pohjanmaa sijoittuu lähes kokonaan eteläborealiselle kasvillisuusvyöhykkeelle, jossa valta-puuna on kuusi, ja osittain keskiborealiselle kasvillisuusvyöhykkeelle.

Maankohoamisella ja sillä, että vesiraja siirtyy hitaasti kauemmaksi paljastaen uutta maata, on vaikutusta myös rannalla eläviin kasveihin ja eläimiin. Kasvillisuuden kehitys on nähtävissä rannan suuntaisissa eri-ikäisissä vyöhykkeissä, ns. sukkessioketjuissa. Lähimpänä vettä kasvaa erilaisia heiniä ja ruohoja, jotka sietävät ajoittain veden alla olemista, kun taas tyrni esiintyy hieman korkeammalla. Rantalinjan yläpuolella kasvavien ensimmäisten puiden joukossa esiintyy useimmiten harmaa- ja tervaleppää sekä erilaisia pajuja. Leppien yläpuolella, kuivemmalla maalla, kasvavat kuuset ja vain korkeimmilla alueilla maisemassa esiintyy mäntyjä. Merestä nousseilla ranta-alueilla tapahtuva metsien kehityskulku tekee rannikkometsistä monimuotoisia ja maailmanlaajuisestikin mielenkiintoisia. Muutamit maankohoamismetsistä kuuluvat jo perustettuihin tai suunniteltuihin luonnonsuojelualueisiin. Näistä suurimmat ovat Valassaaret ja Mikkelsaaret.

Fauna koostuu suurilta osin eteläborealiselle vyöhykkeelle tyypillisistä eläimistä. Liito-oravia on kuitenkin enemmän kuin monissa muissa maakunnissa. Suurpetojen määrä on ollut Pohjanmaalla kasvussa ja susia, karhuja ja ilveksiä tavataan säännöllisesti. Merenkurkussa esiintyy kaksi hyljelajia, harmaahylje ja itämerennorppa.

Pohjanmaan linnusto koostuu sekä täällä pesivistä että Merenkurkun kautta muuttavista linnuista. Pohjanmaan matalavesinen ja runsasluotoinen saaristo tarjoaa linnustolle erinomaiset pesimismahdollisuudet. Merenkurkun merikotkat muodostavat huomattavan osan Suomen koko merikotkakannasta.

Pohjavesi

Muuhun Suomeen verrattuna Länsi-Suomen pohjavesiesiintymät ovat huonolaatuisia ja jakautuneet erittäin epätasaisesti. Rannikkoalueella suurimmat pohjavesivarat ovat pohjoisosassa Uudenkaarlepyyn, Pedersören ja Kruunupyyn alueella. Pohjavesiä on niukasti Vaasan-Mustasaaren alueella, Kyrönmaalla ja Pietarsaaren-Luodon alueella. Pohjoisella alueella harjut ovat jääkautta seuranneiden järvi- ja merivaiheiden vedenvoimasta tasoittuneet. Harjut kohoavat vain vähän ympäristöstään, ja pohjavesi esiintyy lähellä maan pintaa. Kokonaan Pohjanmaan maakunnan alueelle sijoittuvien pohjavesialueiden arvioitu antoisuus on noin 72 000 m³/d, ja osittain maakunnan alueelle sijoittuvien pohjavesialueiden arvioitu antoisuus on noin 22 000 m³/d.

Muinaisjäännökset

Pohjanmaa on kiinteiden esihistoriallisten muinaisjäännösten suhteen maan rikkaimpia alueita. Maakunnassa on esihistoriallisia löydöksiä kivikaudelta ennen viimeistä jääkautta edeltävältä ajalta ns. Susiluolassa, Kristiinankaupungissa. Lisäksi on runsaasti löytöjä jääkautta seuranneilta kivi-, pronssi- ja rautakausilta. Susiluolan löydösten uskotaan olevan peräisin viime jääkauden väliseltä lämpimältä kaudelta, jolloin ne olisivat jopa 74 000–125 000 vuotta vanhoja. Pohjanmaalla on muinaisjäännöksiä myös historialliselta ajalta. Maankohoamisesta johtuen eri aikakausien jäännökset löytyvät eri korkeustasoilta. Tämä tarkoittaa sitä, että kivikautiset jäännökset löytyvät kauempaa rantaviivasta korkeammalta korkeustasolta ja maankohoamisen myötä muinaisjäännökset myöhemmiltä esihistoriallisilta ajanjaksoilta lähempää rantaviivaa. Historialliselta ajalta on muinaisjäännöksiä ainoastaan alavilla mailla esim. saaristossa.

Muinaisjäännökset ovat maakunnalle rikkaus ja ankkuroivat ihmiset oman alueensa historiaan.

Ne voidaan ja pitäisi ottaa huomioon sekä matkailussa, opetuksessa että matkailu- ja virkistyskäytössä esimerkiksi suunniteltaessa käyntikohteita, virkistysalueita ja vaellusreittejä.

Vedenalaiset muinaisjäännökset ovat suurimmaksi osaksi vedenalaisia löydöksiä kuten laivojen, veneiden ja ruuhien hylät sekä muut ihmisen tekemät menneisyydestä kertovat vedenalaisrakenteet. Yhteisellä nimellä niitä kutsutaan vedenalaisiksi kulttuuriperinnöksi.

Kulttuuriympäristöt

Kulttuurimaisemassa ihmisen toiminnan osuus on oleellinen käsittäen kaiken rakentamisen, niin kaupunki- kuin maaseuturakentamisenkin. Pohjanmaan kulttuurimaisemalle luonteenomaiset piirteet saivat alkunsa jo 1600-luvulla, jolloin asutus ohjautui jokivarsien viljelykelpoisille maille ja rannikolle. Sopiviin satamapaikkoihin muodostui tiiviitä kyläyhdyskuntia, ja kylät rakentuivat nauhamaisiksi jokien varsille. Rannikolle 1600-luvulla perustetut kaupungit sijoittuivat jokisuistoihin korostaen vesiliikenteen merkitystä. Vaasa, Uusikaarlepyy, Pietarsaari, Kristiinankaupunki ja Kas- kinen perustettiin 1600- ja 1700-luvuilla osana Ruotsin kauppa- ja kaupunkipolitiikkaa. Nämä puukaupungit saivat perustamisestaan lähtien asemakaavat, jotka perustuivat renessanssiajan säännönmukaisuuteen. Maaseudun rakennuskanta, joka oli yhtenäistä aina 1950-luvulle asti, myötävaikuttanut maiseman omaleimaisuuteen. Rakennuskanta kuvasti ja kuvastaa edelleen alu- eellista rakennuskulttuuria komeine pohjalaistaloineen, joita ympäröivät viljapellot.

Nykyinen rakennuskanta Pohjanmaalla on Suomen vanhinta, mutta kansainvälisesti katsottuna erittäin nuorta. Pohjanmaalla on vielä paljon vanhaa rakennuskantaa verrattuna muuhun Suo- meen ja arvokkaaksi luokiteltuja kyläkokonaisuuksia. Pohjalaisten puukaupunkien yhtenäinen kaupunkirakenne ja rakennuskanta ovat säilyneet paremmin kuin sisämaan puukaupunkien, jo- ten ne edustavat maamme merkittävää perinteistä rakennuskulttuuria. Parhaiten ja yhtenäisim- pänä säilynyt pohjalainen puukaupunki on Kristiinankaupunki. Laajoja kokonaisuuksia on säilynyt myös Kaskisissa, Uudessa-kaarlepyyssä ja Pietarsaareissa. Myös huvila-asutus on maan vanhinta antaen oman leimansa kulttuurimaisemaan.

Viime vuosikymmeninä maataloudessa tapahtuneet muutokset ovat heijastuneet sekä maa- seutumaisemassa että maaseudun luonnon monimuotoisuudessa. Perinteisen maatalouden luoma maisemakuva on yksipuolistunut tehomaatalouden myötä, ja perinnemaisemat ovat ka- toamassa. Pohjanmaan perinnebiotoopit eli erilaiset niityt, metsälaitumet ja hakamaat kartoit- tettiin valtakunnallisen perinnemaisemien inventointiprojektin yhteydessä 1990-luvulla. Inventoin- nin perusteella maakunnassa on kolme valtakunnallisesti ja 30 maakunnallisesti arvokkaaksi luo- kiteltua perinnemaisemaa.

Alue- ja yhdyskuntarakenne

Aluerakenteella tarkoitetaan väestön ja asumisen, työpaikkojen ja tuotantotoiminnan, palvelu- jen ja vapaa-ajan alueiden sekä näitä toimintoja yhdistävien liikenneväylien ja teknisen huollon verkostojen yleispiirteistä sijoittumista maakunnan alueelle ja niiden keskinäisiä suhteita.

Yhdyskuntarakenteella tarkoitetaan edellä mainittujen toimintojen yleispiirteistä sijoittumista ja keskinäisiä suhteita yksittäisessä yhdyskunnassa tai työssäkäyntialueella, joka voi sisältää yhden tai useamman keskuksen ja niihin liittyvät alakeskukset sekä vastaavat toiminnalliset ja raken- teelliset verkostot kuin edellä.

Pohjanmaan maakunnan asemaa maan aluerakenteessa leimaa Vaasan seudun merkitys yh- tenä Länsi-Suomen ja Merenkurkun keskuksena. Pohjanmaa on osa Keskipohjan-Merenkurkun

käytävää, ja sillä on meriraja Västerbottenin ja Västernorrlandin lääneihin Ruotsissa. Sijainti Pohjanlahden rannikolla luo välittäjäaseman sekä kansallisesti pohjois-eteläsuunnassa että kansainvälisesti länsi-itäsuunnassa. Pohjanmaan maakunta rajautuu Keski-Pohjanmaan maakuntaan pohjoisessa, Etelä-Pohjanmaan maakuntaan idässä, Satakunnan maakuntaan etelässä ja merialueeseen lännessä.

Pohjanmaan maakunta koostuu 14 kunnasta, jotka muodostavat kapean 230 km pitkän ja noin 20–50 km leveän rannikkokaistaleen. Noin 7 400 km²:n maapinta-alalla asuu noin 176 000 asukasta. Maakunta jakautuu kolmeen seutuun: Pietarsaaren, Vaasan sekä Suupohjan rannikko-seutuun. Pietarsaaren kaupunkiseutuun kuuluvat Kruunupyy, Luoto, Pedersöre, Pietarsaari ja Uusikaarlepyy, joissa asuu noin 50 000 ihmistä. Vaasan kaupunkiseutuun kuuluvat Vaasan lisäksi Korsnäs, Maalahti, Mustasaari, Vöyri ja Laihia, joissa asuu noin 110 000 asukasta. Suupohjan rannikkoseudun muodostavat Kristiinankaupunki, Kaskinen ja Närpiö. Seudulla on noin 17 500 asukasta.

Jokilaaksot muodostavat aluerakenteen rungon ja kaupungit ovat perinteisesti sijoittuneet jokisuistoihin. Pohjanmaan maakunta on suhteellisen tiheään asuttu. Vuonna 2020 asukastiheys oli 23,8 as./km² eli huomattavasti korkeampi kuin Suomessa keskimäärin. Pohjanmaalla on kaksi vahvaa kaupunkiseutua: Vaasan kaupunkiseutu ja Pietarsaaren kaupunkiseutu. Etelässä tärkeimpiä keskuksia ovat Kristiinankaupunki, Kaskinen ja Närpiö. Vetovoimaisia aluekeskuksia ympäröivät elinvoimaiset kylät ja harvaanasuttua seutua on vähän. Vaikka asutus on hiljalleen keskittynyt yhä enemmän kaupunkeihin ja maaseututaajamiin ja kylärakenne on harventunut, voidaan Pohjanmaan maaseutua edelleen pitää varsin elinvoimaisena. Esimerkkinä voidaan mainita, että Pohjanmaalla on edelleen noin 90 kylää, joissa asuu vähintään sata ihmistä. Sen sijaan työpaikat ovat asumista voimakkaammin keskittyneet keskusta-alueille.

Pietarsaaren, Uudenkaarlepyyn, Vaasan, Närpiön, Kristiinankaupungin ja Kaskisten kaupungit sijaitsevat kaikki meren äärellä, ja niitä leimaa maankohoamisrannikko, joka muuttuu jatkuvasti. Kaikki kaupungit on perustettu 1600- ja 1700-luvuilla paitsi Närpiö, josta tuli kaupunki vuonna 1993. Vanhoille kaupungeille on yhteistä ruutukaavat, jotka laadittiin vallitsevan kaupunki-ihanteen perusteella. Myös Vaasa, joka paloi vuonna 1852, sai ennen paloa ollutta kaavaa uuden-aikaisemman ruutukaavan vuonna 1856, jolloin kaupunki maankohoamisesta johtuen siirrettiin kauemmaksi meren rannasta. Ruutukaavarakenne on säilynyt kaupunkien keskeisissä osissa samalla kun kaupungit ovat laajentuneet ympäröivälle maaseudulle, jonne on rakennettu omakotitaloja. Koska kaupunkien laajentumisessa on pitkälti ollut kyse uusien alueiden rakentamisesta, on kaupunkien tiivistäminen vasta myöhemmässä vaiheessa päässyt käyntiin. Tämä johtaa siihen, että ihmiset muuttavat kaupunkien keskustoihin, mikä tukee siellä olevia palveluja. Palvelut ovat seuranneet ja seuraavat asumisen muutoksia. Suuria kaupan keskittymiä on rakennettu kaupunkien keskustojen ulkopuolelle, vaikkakin tämä kehityssuunta on ollut vähemmän merkittävä Pohjanmaalla kuin monessa muussa maakunnassa Suomessa.

7.2 YMPÄRISTÖONGELMAT JA YMPÄRISTÖHAASTEET

Vesistöt

Happamoituminen on Pohjanmaan rannikon erityisongelma. Maaperää, vesistöjä ja elollista luontoa rasittava happamoituminen on alueella peräisin sekä maaperästä että ilman epäpuhtauksista. Merestä maankohoamisen myötä muodostuneita happamia sulfaattimaita, alunamaita, on Pohjanmaan rannikolla runsaasti (yli 100 000 ha). Happamuudesta johtuvia ongelmia esiintyy jokien alajuoksulla ja jokisuistoalueilla. Alunamaiden aiheuttama vesistöjen happamuus on alueemme ehkä vaikein vesiensuojeluongelma, jonka näkyvimpänä seurauksena ovat ajoittain toistuvat laajat kalakuolemat. Ongelmallista on lisäksi valuma-alueilta jokivesien mukana tulevien kiintoaineiden kasaantuminen jokien alajuoksuille ja jokisuistoihin. Alueen jokien suurin ongelma happamuuden lisäksi on rehevyys, mikä johtuu ravinteiden huuhtoutumisesta esimerkiksi maa- ja metsätaloudesta vesistöihin. Merialueen kuormituksesta suurin osa tulee jokivesien mukana. Myös yhdyskuntien ja teollisuuden käsitellyt jätevedet ja kalankasvatus verkkoaltaissa kuormittavat suoraan merialueita.

Ihmistoiminta kuormittaa vesistöjä monin eri tavoin. Pohjanmaan vesistöjen tilaan vaikuttavat erityisesti ravinnekuormitus, happamuus- ja metallikuormitus, kiintoainekuormitus sekä hygieenistä tilaa heikentävä kuormitus. Monien vesien tilaan liittyvien ongelmien taustatekijänä on voimakas maankäyttö. Haja- ja loma-asutuksen jätevedet ovat maatalouden jälkeen suurimpia vesistöjen fosforikuormittajia yhdessä teollisuuden kanssa. Happamien sulfaattimaiden huomioiminen kaikessa rakentamisessa ja maankäytössä on tärkeää.

Ilman laatu ja melu

Merkittävimmät ilman epäpuhtauksien päästölähteet ovat alueellamme energiantuotanto, teollisuus ja liikenne. Teollisessa toiminnassa ja energiantuotannossa on jo pitkään kiinnitetty erityistä huomioita tavallisimpien rikki-, typpi- ja hiukkaspäästöjen sekä haihtuvien orgaanisten yhdisteiden päästöjen vähentämiseen. Ilman laatu onkin maakunnassa pääsääntöisesti hyvällä tasolla. Ilman rikkidioksidipitoisuudet ovat alueella matalat. Typenoksidipitoisuudet ovat ajoittain korkeat kaupunkien liikenneväylien varrella.

Melu on elinympäristön laatua ja viihtyisyyttä heikentävä ympäristöongelma. Pohjanmaalla melun aiheuttamat haitat eivät ole merkittävässä roolissa. Liikenne on suurin ympäristömelulähde. Kaupunkien taajama-alueilla korkeimmat liikennemeluarvot keskittyvät pääsisääntuloreiteille ja keskustan vilkkaimmille katuosuuksille. Maakunnassa lentoliikenteestä aiheutuvaa melua esiintyy Vaasan ja Mustasaaren alueella ja Kruunupyysä. Lentomelulle altistuvat kenttien läheisyydessä sekä nousu- ja laskusektorialueilla asuvat ihmiset. Pohjanmaan radan varrella rautatiemelua ulottuu 300–400 metrin etäisyydelle radasta. Vaasan radan sähköistys ja siirtyminen sähköjunien käyttöön on osaltaan vähentänyt rautatiemelua maakunnassa. Teollisuusmelua aiheuttavat paikallisesti teollisuuslaitokset. Tuulivoiman rakentaminen puolestaan aiheuttaa ympäristöesteettisiä vaikutuksia, ja osa asukkaista kokee tuulivoimalasta aiheutuvan äänen häiritsevänä.

Ilmastomuutos

Ilmastomuutos vaikuttaa Pohjanmaalla monin tavoin. Pohjanmaa on alavaa maata, joten tulvien yleistyminen tulee olemaan yksi keskeisimmistä ongelmista. Mahdolliset meritulvat vaikuttavat alueella kaikkiin elinkeinoihin, ja yleistyneet kausitulvat aiheuttavat ongelmia etenkin alavilla mailla. Rakentamisessa on otettava huomioon merivesitulvien lisäksi vesistötulvat, jääpatotulvat ja hulevesitulvat. Lisäksi eräät vesistöt ovat alttiita hyydetulville. Yleistyvien syys- ja talvimyrskyjen voimakkaat tuulet voivat aiheuttaa mittavia vaurioita rakennuksille ja puustolle. Maataloudelle

sään ääri-ilmiöt, tulvat ja kuivuus ovat merkittävä riski. Vesien tila uhkaa heikentyä edelleen. Globaalisti laajat alueet voivat muuttua elinkelvottomiksi, mikä lisää ilmastopakolaisuuden seurauksena ulkomaalaistaustaisen väestön osuutta ja väestön monimuotoisuutta Pohjanmaallakin.

Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen

Pohjanmaan maakunnassa luonto on monivivahteinen ja ainutlaatuinen verrattuna luontoon muualla Suomessa. Maankohoaminen on luonut ja luo yhä edelleen edellytyksiä Pohjanmaan maiseman ominaispiirteille, jotka ovat muodostuneet meren, saariston, jokien, metsien, soiden, harjujen ja peltojen mosaiikista. Luonnon monimuotoisuutta on suojeltava, ylläpidettävä ja kehitettävä, jotta erilaiset eliöt ja niiden elinympäristöt voidaan turvata.

Luonnon monimuotoisuuteen liittyy Pohjanmaalla merkittäviä riskejä. Monet saariston rannikko-luontotyypeistä on luokiteltu uhanalaisiksi. Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemien toiminta uhkaavat heiketä erityisesti elinympäristöjen häviämisen ja pirstoutumisen, vesien rehevöitymisen sekä nopeasti muuttuvan ilmaston takia. Lisäksi esimerkiksi ruoppaukset ja ojitukset heikentävät rannikkoluonnon monimuotoisuutta ja luonnon ekosysteemipalveluja.

7.3 MAAKUNTAOHJELMAN YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI JA SEURANTA

Valmisteluprosessi

Maakuntastrategian valmistelun aikana toteutimme maakuntaohjelman SOVA-lain (200/2005) mukaisen ympäristövaikutusten arvioinnin yhteistyössä keskeisten viranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa. Valmisteluprosessi alkoi osallistumis- ja arviointisuunnitelman laadinnalla. Maakuntahallitus käsitteli osallistumis- ja arviointisuunnitelman 9.11.2020, jonka jälkeen se oli nähtävillä Pohjanmaan liiton verkkosivuilla. Valmistelun aloittamiseen liittyvä kuulutus julkaistiin maakunnallisissa sanomalehdissä.

Maakuntastrategian ja ympäristöselostuksen luonnos asetettiin nähtäville Pohjanmaan liiton verkkosivuille 30 päivän ajaksi tammikuussa 2022. Tuona aikana luonnoksesta oli mahdollista esittää mielipiteitä kirjallisesti. Lisäksi pyysimme lausunnot Pohjanmaan kunnilta, Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksilta sekä muilta keskeisiltä sidosryhmiltä.

Maakuntaohjelman ympäristövaikutukset

Maakuntaohjelman ympäristövaikutusten arviointi on haasteellinen tehtävä, koska kyseessä on maakunnan toimijoiden tahtotilaa kuvaava ohjelma-asiakirja, joka sisältää enemmän tavoitteita kuin toimenpiteitä. Suurin osa toimenpiteistä täsmentyy vasta asiakirjan valmistumisen jälkeen maakunnan toimijoiden yhteistyöverkoston jatkuvassa aluekehittämisprosessissa. Koska maakuntaohjelma on asiakirjana luonteeltaan varsin yleispiirteinen, keskitymme ympäristövaikutusten arvioinnissa tarkastelemaan tavoitteiden ja toimenpiteiden samansuuntaisuutta kansallisten ja kansainvälisten ympäristötavoitteiden kanssa. Tarkemmin vaikutuksia voidaan arvioida vasta tarkempien toimenpiteiden suunnittelun yhteydessä.

Keskisiä kansallisia ympäristötavoitteita ovat:

- Suomi on hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilnegatiivinen pian sen jälkeen.
- Suomen kasvihuonepäästöjä vähennetään vähintään 80 % vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoteen 1990.
- Luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen pysäytetään Suomessa vuoteen 2030 mennessä.

Alla on esitetty yhteenvedona maakuntaohjelman merkittävimmät ympäristövaikutukset. Tarkemmat vaikutusten arvioinnin yhteydessä nousseet näkökulmat on esitetty liitteessä 5. Maakuntaohjelman vaikutukset ympäristöön ovat pääasiassa välillisiä ja kumuloituvia.

Painopiste 1 Resurssiviisas yhteiskunta

Painopisteen 1 tavoitteet kytkeytyvät hiilineutraalin yhteiskunnan rakentamiseen, kiertotalouden siirtymiseen, kestävästä yhdyskuntarakenteesta luomiseen sekä luonnon köyhtymisen pysäyttämiseen. Lähtökohtaisesti painopisteen merkittävimmät **ekologiset ja alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset** ovat siis positiiviset erityisesti pitkällä aikavälillä. Uusiutuvan energian käytön ja energiatehokkuuden lisääminen sekä vähäpäästöiset liikenneratkaisut vähentävät hiilidioksidipäästöjä. Kiertotalouden ratkaisuihin liittyvä jätteen ja hukkan minimointi, uudelleenkäyttö sekä kierrätys vähentävät ympäristöön kohdistuvaa rasitusta ja neitseellisten raaka-aineiden käyttöä. Yhtenäinen viheraluerakenne vahvistaa luonnon monimuotoisuutta ja lisää ekologista resilienssiä. Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen ja vesien tilan parantaminen puolestaan varmistavat luonnon ekosysteemipalvelujen tarjonnan myös jatkossa.

Painopisteen merkittävimmät **taloudelliset vaikutukset** ovat jossain määrin negatiivisia lyhyellä mutta selvästi positiivisia pitkällä aikavälillä. Ilmastomuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen aiheuttavat kustannuksia lyhyellä aikavälillä, mutta pitkällä aikavälillä syntyy merkittäviä säästöjä verrattuna siihen tilanteeseen, että joutuisimme kohtaamaan hallitsemattoman ilmastolämpenemisen aiheuttamat ongelmat ilman varautumista. Energiatehokkuus tuottaa pitkällä aikavälillä merkittäviä säästöjä eri sektoreilla. Biotalous ratkaisuihin liittyvä biojätteen uudelleenkäyttö ja kierrätys parantavat maatalouden taloudellista kannattavuutta ja maaseudun kehittämistä. Tuulivoimaloiden kiinteistöverot tuottavat monelle kunnalle merkittäviä tuloja. Päästöjen vähentäminen, energiatehokkuuden kasvattaminen ja kiertotalouden rakentaminen tarjoavat Pohjanmaan kansainvälisille yrityksille suuria mahdollisuuksia.

Painopisteen **sosiaaliset, kulttuuriset ja tasa-arvo-vaikutukset** ovat kahta edellistä ristiriitaisemmat. Kestävä yhdyskuntarakenne on lähtökohtaisesti yhdenvertainen, ja esimerkiksi maankäytön ja liikenteen yhteensovittaminen parantaa palvelujen saavutettavuutta, saatavuutta ja esteettömyyttä. Viheraluerakenteiden kehittäminen lisää asukkaiden viihtyvyyttä ja hyvinvointia. Ylipäätään tehokkaat toimet ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumisiksi lisäävät asukkaiden tulevaisuuden uskoa ja luottamusta yhteiskunnan kykyyn ratkaista viheliäisiä ongelmia. Toisaalta ekologisen kestävyyskriisin ratkaisemisen sosioekonomiset vaikutukset eivät jakaudu tasaisesti, mikä saattaa heikentää asukkaiden luottamusta yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen. Lisäksi esimerkiksi tuulivoiman rakentaminen aiheuttaa ympäristöesteettisiä vaikutuksia, ja osa asukkaista kokee tuulivoimalasta aiheutuvan äänen häiritseväksi. Toimenpiteiden negatiivisia vaikutuksia voidaan vähentää erilaisten kompensatiojärjestelmien rakentamisella sekä huolellisella suunnittelulla.

Painopiste 2 Digitalisaatiosta kasvua

Painopisteen 2 tavoitteet liittyvät uuden teknologian ja digitaalisten ratkaisujen hyödyntämiseen ja kehittämiseen yrityksissä ja muilla sektoreilla.

Painopisteen **ekologiset vaikutukset** liittyvät erityisesti energiatehokkuuden ja päästöjen vähentämiseen uuden teknologian ja digitaalisten ratkaisujen avulla. Toisaalta digitaaliset ratkaisut saattavat lisätä sähkönkulutusta, jolloin ekologiset vaikutukset ovat riippuvaisia sähkön tuotannon tavasta. **Alue- ja yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia** saattaa syntyä esimerkiksi sähkönvarastointialueiden tilantarpeen kasvusta.

Painopisteen merkittävimmät **taloudelliset vaikutukset** ovat positiivisia. Digitalisaation avaamat uudet liiketoimintamahdollisuudet ja nopeat tietoliikenneyhteydet luovat alueelle uusia työpaikkoja, tuote- ja palveluinnovaatioita sekä taloudellista kasvua. Automaatioasteen nostaminen ja edistyneiden tuotantomenetelmien kehittäminen parantavat yritysten taloudellista kannattavuutta. Toisaalta digitalisaatio ja automaatio voivat syrjäyttää ihmistyövoiman käyttöä esimerkiksi teollisuuden rutiinitehtävissä, millä saattaa olla kielteisiä vaikutuksia julkiseen talouteen ja kotitalouksien tuloihin. Lisäksi kyberturvallisuuteen liittyvien uhkien toteutumisella voi olla merkittäviä kielteisiä taloudellisia vaikutuksia. Myös sähkön kuluttajahinta saattaa nousta sähköntarpeen kasvaessa. Digitalisaation negatiivisia taloudellisia vaikutuksia voidaan vähentää esimerkiksi väestön osaamistason nostamiseen ja kyberturvallisuuteen liittyvillä toimenpiteillä, joita sisältyy osittain myös maakuntastrategiaan.

Painopisteen **sosiaaliset, kulttuuriset ja tasa-arvovaikutukset** ovat sekä positiivisia että negatiivisia. Erilaisten palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta voidaan kehittää digitaalisia ratkaisuja hyödyntämällä. Toisaalta palvelujen digitalisoituminen edellyttää asukkailta osaamista ja kykyä käyttää digitaalisia ratkaisuja. Digitaitojen merkityksen korostuminen asettaa asukkaita eriarvoiseen asemaan digiosaamisen perusteella. Digisyrjäytymistä voidaan ehkäistä panostamalla asukkaiden digitaitojen parantamiseen, helppokäyttöisiä digitaalisia ratkaisuja rakentamalla sekä tarjoamalla riittävästi henkilökohtaista palvelua digipalvelujen rinnalla. Näihin liittyviä tavoitteita on sisällytetty myös maakuntastrategiaan.

Painopiste 3 Riittävästi osaajia

Painopisteen 3 tavoitteet liittyvät työvoiman tarjonnan lisäämiseen sekä osaamistason nostamiseen.

Painopisteen merkittävimmät **ekologiset ja alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset** liittyvät väkiluvun kehitykseen. Suunnitteilla olevan akkuteollisuuskeskittymän ennakoitua lisäävän työvoimatarvetta useilla tuhansilla henkilöillä, mikä merkitsee merkittävä väkiluvun lisäystä Vaasan seudulle. Uusien asuntojen ja palvelujen vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen ja liikenteeseen ovat keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä merkittävät. Työperusteinen maahanmuutto sekä etätöiden ja -palveluiden yleistyminen saattaa puolestaan tasapainottaa väestökehitystä erityisesti maaseudulla. Toisaalta monipaikkaisuus saattaa hajauttaa yhdyskuntarakennetta, lisätä liikennettä ja sen seurauksena päästöjä.

Painopisteen **taloudelliset** sekä **sosiaaliset, kulttuuriset ja tasa-arvovaikutukset** ovat pääsääntöisesti positiivisia. Työllisten määrän kasvu lisää verotuloja ja kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja. Kotimaan muuttotappion pienentäminen ja koulutus- ja työperusteinen maahanmuutto parantavat osaavan työvoiman saatavuutta ja siten talouskasvun edellytyksiä. Osallistuminen koulutukseen ja työmarkkinoille lisää asukkaiden hyvinvointia. Jatkuva oppiminen ja uudenlaiset opiskelumahdollisuudet, kuten monimuoto-opiskelu, parantavat koulutuksen saavutettavuutta ja asukkaiden yhdenvertaisuutta.

Painopiste 4 Kaikki mukaan

Painopisteen 4 tavoitteet liittyvät hyvinvointi- ja terveyserojen kasvun ehkäisyyn, asukkaiden yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistamiseen sekä yhteisöllisyyden ja eri väestöryhmien keskinäisen ymmärryksen vahvistamiseen.

Painopisteen **ekologiset ja alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset** ovat varsin vähäisiä. **Taloudelliset** sekä **sosiaaliset, kulttuuriset ja tasa-arvovaikutukset** puolestaan ovat pääosin myönteisiä. Esimerkiksi ennaltaehkäisevä työ sekä nuorten ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden koulutuksen ja työllistymisen tukeminen parantavat väestön hyvinvointia, vähentävät yhteiskunnan kustannuksia ja kasvattavat verotuloja keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Eri sidosryhmien osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistämällä voidaan lisätä ihmisten hyvinvointia, viihtyvyyttä ja sitoutumista oman alueen kehittämiseen. Julkista palveluverkkoa kehittämällä voidaan lisätä palvelujen yhdenvertaista saavutettavuutta, saatavuutta ja esteettömyyttä. Toisaalta palvelurakenteen uudistamisella voi myös olla kielteisiä sosiaalisia vaikutuksia, jos esimerkiksi haja-asutusalueilla asuvien ihmisten palvelutarjonta heikkenee uudistuksen seurauksena. Lisäksi lisääntyvät verkkopalvelut saattavat heikentää palvelujen saavutettavuutta niiden käyttäjien osalta, joilla digitaidot eivät ole riittäviä tai joilla ei ole käytössään tarvittavia laitteita tai verkkoyhteyttä.

Yhteisvaikutukset

Pohjanmaan maakuntastrategian 2022–2025 tavoitteena on luoda perusta ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestäväälle Pohjanmaalle. Keskeisenä lähtökohtana ovat YK:n kestävä kehityksen Agenda 2030 -toimenpideohjelman tavoitteet. Maakuntastrategian tavoitteet tukevat hyvin myös kansallisia ympäristösuojelutavoitteita ja ympäristöministeriön strategiaa, jonka tavoitteena on hyvä ympäristö ja monimuotoinen luonto, hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta sekä kestävä kaupunkikehitys.

Maakuntastrategian tavoitteiden yhteisvaikutukset ovat myönteiset. Koska strategian lähtökohtana on rakentaa kaikki kestävyysnäkökulmat huomioon ottava kokonaisuus, sisältää strategia useimpien tunnistettujen kielteisten vaikutusten lieventämiseen tavoitteita tai toimenpiteitä. Ylipäätään tunnistetut merkittävimmät vaikutukset ovat suurelta osin positiivisia. Eniten tunnistimme arvioinnin aikana kielteisiä sosiaalisia vaikutuksia. Aikamme suuret muutosilmiöt, kuten vihreä ja digitaalinen siirtymä, muuttavat yhteiskuntaamme monella eri tavalla, eivätkä muutoksen aiheuttamat kustannukset tai seuraukset jakaudu väestöryhmissä tasaisesti. Muutosilmiöiden tuotamiin mahdollisuuksiin tulee tarttua, mutta samalla tulee pitää huolta niistä väestöryhmistä, jotka joutuvat muutoksen takia entistä heikompaan asemaan. Maakuntastrategiassa olemme pyrkineet analysoimaan muutosilmiöitä monesta eri näkökulmasta ja rakentamaan tavoitteiston, jossa molemmat edellä mainitut näkökulmat on huomioitu.

Ympäristövaikutusten seuranta

Maakuntaohjelman ympäristövaikutuksia seurataan säännöllisesti maakuntaohjelman seurannan ja arvioinnin yhteydessä. Taulukoissa 4–11 luetellut seurantamittarit sisältävät sekä maakuntaohjelman että ympäristövaikutusten seurannan näkökulmasta keskeiset mittarit.

Maakuntastrategian valmisteluprosessi

Maakuntastrategia valmisteltiin avoimella ja vuorovaikutteisella prosessilla, johon viranomaisilla, asiantuntijoilla, elinkeinoelämällä, tiedeyhteisöillä, kansalaisjärjestöillä sekä muilla toimijoilla oli mahdollisuus tuoda omat näkemyksensä. Valmistelun alkuvaiheessa laadittiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma, jossa valmisteluprosessi kuvattiin ja kerrottiin, kuinka valmisteluun voi vaikuttaa. Valmisteluun sisältyi myös ns. SOVA-lain mukainen (200/2005) ympäristövaikutusten arviointi.

Keskeisiä työvaiheita prosessissa olivat pohja-aineiston kokoaminen, sidosryhmien ja asukkaiden osallistaminen, vaikutusten arviointi ja ympäristöselostuksen laatiminen sekä strategian kirjoittaminen. Keskeisiä työtä ohjaavia tahoja olivat maakuntahallitus ja maakunnan yhteistyöryhmä.

Sidosryhmillä oli mahdollisuus vaikuttaa valmisteluun kyselyiden, työpajojen sekä kokouskäsitteilyiden avulla. Lisäksi sidosryhmillä on mahdollisuus kommentoida maakuntastrategian luonnosta sen eri vaiheissa ja antaa luonnoksesta virallinen lausunto.

Lisäksi maakuntastrategian valmistelun tueksi koottiin kansalaisfoorumi, jonka tehtävänä oli tuoda asukkaiden näkemyksiä mukaan valmisteluun. Kansalaisfoorumiin saivat kaikki halukkaat ilmoittautua mukaan Pohjanmaan liiton verkkosivuilta löytyvällä lomakkeella tai ottamalla suoraan yhteyttä valmistelijaan. Valmisteluprosessin aikana kansalaisfoorumin jäsenillä oli mahdollisuus vastata kyselyihin ja osallistua työpajoihin. Asukkaiden näkemyksien keräämisessä hyödynnettiin myös Pohjanmaan järjestöneuvottelukuntaa ja kuntien vaikuttamistoimielimiä.

Maakuntastrategiaa käsiteltiin valmisteluprosessin eri vaiheissa maakuntahallituksessa sekä maakunnan yhteistyöryhmässä. Maakuntastrategia valmisteltiin pääosin vuoden 2021 aikana ja se viedään hyväksyttäväksi maakuntavaltuustoon keväällä 2022. Maakuntastrategian valmistelusta vastaa Pohjanmaan liitto.

SIDOSRYHMÄTYÖSKENTELY

Kaikille avoimet kyselyt ja työpajat

Tulevaisuuskysely, syyskuu 2020
Tulevaisuustyöpaja I, 4.12.2020
Kysely Pohjanmaan kunnille, joulukuu 2020–tammikuu 2021
Tulevaisuustyöpaja II, 2.2.2021
Visiokysely, maaliskuuhuhtikuu 2021
Strategiatyöpaja I, 13.4.2021
Strategiatyöpaja II, 28.5.2021
Kommenttipyyntö tavoiteluonnokseen, syys-lokakuu 2021
Asiakirja nähtävillä ja lausuntopyyntö, tammikuu 2022

Kokouskäsitteilyt

Pohjanmaan maakuntahallitus 9.11.2020
Viranomaisneuvottelu 7.12.2020
Pohjanmaan tasa-arvoryhmä 7.12.2020
Kunnan- ja kaupunginjohtajien kokous 8.12.2020
Kunnan- ja kaupunginjohtajien kokous 5.2.2021

Pohjanmaan elinkeinoryhmä 18.2.2021
SOVA-työryhmä 17.3.2021
Pohjanmaan järjestöneuvottelukunta 23.3.2021
Pohjanmaan liiton kulttuurilautakunta 25.2.202
Maakunnan yhteistyöryhmä 12.3.2021
SONet Botnian ohjausryhmä 20.4.2021
Koulutuksen neuvottelukunnan ennakointijaos 16.3.2021
Pohjanmaan tulevaisuusryhmä 22.4.2021
Pohjanmaan tulevaisuusryhmä 31.5.2021
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskuksen johtoryhmä 23.8.2021
Pohjanmaan maakuntahallitus 13.9.2021
Pohjanmaan ELY-keskuksen johtoryhmä 27.9.2021
Pohjanmaan liiton kulttuurilautakunta 30.9.2021
Pohjanmaan tasa-arvoryhmä 4.10.2021
Maakunnan yhteistyöryhmä 27.10.2021
Pohjanmaan maakuntahallitus 13.12.2021

Agenda 2030 -toimintaohjelman tavoitteet

Alla on esitetty Pohjanmaan aluekehittämisen näkökulmasta keskeisimmät Agenda 2030 -toimintaohjelman tavoitteet. Agenda 2030 -tavoitteet kokonaisuudessaan ovat luettavissa osoitteessa <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>.

Tavoite 1. Poistaa köyhyys sen kaikissa muodoissa kaikkialta

1.2 Vähentää vuoteen 2030 mennessä ainakin puolella niiden kaikenikäisten ihmisten määrää, jotka kansallisten määritelmien mukaan elävät köyhyydessä.

Tavoite 2. Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävää maataloutta

2.4 Taata vuoteen 2030 mennessä kestävät ruoantuotantojärjestelmät ja toteuttaa sopeutuvia maanviljelykäytäntöjä, jotka lisäävät tuottavuutta ja tuotantoa, auttavat ekosysteemien suojelussa, vahvistavat kykyä sopeutua ilmastonmuutokseen, äärimmäisiin sääoloihin, kuivuuteen, tulviin ja muihin tuhoihin ja parantavat asteittain maaperän laatua.

Tavoite 3. Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille

3.4 Vähentää vuoteen 2030 mennessä kolmanneksella tarttumattomien tautien aiheuttamia ennenaikaisia kuolemia ennaltaehkäisyn ja hoidon avulla sekä edistää henkistä terveyttä ja hyvinvointia.

3.5 Tehostaa päihteiden, mukaan lukien huumeiden ja alkoholin, väärinkäytön ehkäisemistä ja hoitoa.

3.6 Puolittaa maailmanlaajusten liikenneonnettomuuksista johtuvien kuolemien ja vammojen määrää.

Tavoite 4. Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet

4.1 Varmistaa vuoteen 2030 mennessä, että kaikki saavat päätökseen ilmaisen, tasa-arvoisen ja laadukkaan perus- ja keskiasteen koulutuksen, joka johtaa olennaisesti ja tehokkaasti oppimistuloksiin.

4.5 Poistaa vuoteen 2030 mennessä sukupuolten eriarvoisuus koulutuksessa ja varmistaa heikossa asemassa oleville, kuten vammaisille, alkuperäiskansoille ja huono-osaisille lapsille, yhtäläinen mahdollisuus kaiken tasoiseen koulutukseen ja ammatilliseen valmennukseen.

Tavoite 5. Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia

5.1 Lopettaa kaikenlainen naisiin ja tyttöihin kohdistuva syrjintä kaikkialla.

5.5 Taata naisille täysivaltainen ja tehokas osallistuminen sekä yhtäläiset johtamismahdollisuudet kaikilla päätöksenteon tasoilla politiikassa, taloudessa ja julkisessa elämässä.

Tavoite 6. Varmistaa veden saanti ja kestävä käyttö sekä sanitaatio kaikille

6.6 Suojella ja ennallistaa vesistöihin liittyviä ekosysteemejä, kuten vuoria, metsiä, kosteikkoja, jokia, pohjavesiä ja järviä.

Tavoite 7. Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uudenaikainen energia kaikille

7.2 Lisätä vuoteen 2030 mennessä uusiutuvan energian osuutta merkittävästi maailmanlaajuisessa energialähteiden yhdistelmässä.

7.3 Tuplata vuoteen 2030 mennessä energiatehokkuuden maailmanlaajuinen parantumisvauhti.

Tavoite 8. Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja

8.1 Ylläpitää kaikkia koskevaa talouskasvua kansallisten olosuhteiden mukaisesti.

8.2 Saavuttaa korkeampi taloudellisen tuottavuuden taso monipuolistamisen, teknologian uudistamisen ja innovaatioiden avulla, esimerkiksi panostamalla lisäarvoa luoviin ja työvoimavaltaisiin aloihin.

8.4 Parantaa vuoteen 2030 saakka asteittain maailmanlaajuisista resurssitehokkuutta kulutuksessa ja tuotannossa ja pyrkiä erottamaan talouskasvu ja ympäristön pilaantuminen toisistaan.

8.5 Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä täysi ja tuottava työllisyys ja säällinen työ kaikille, mukaan lukien nuorille ja vammaisille, sekä sama palkka samanarvoisesta työstä.

8.6 Vähentää merkittävästi niiden nuorten määrää, jotka eivät käy työssä tai opiskele.

Tavoite 9. Rakentaa kestävää infrastruktuuria sekä edistää kestävää teollisuutta ja innovaatioita

9.1 Kehittää laadukasta, luotettavaa ja kestävää infrastruktuuria, kuten alueellista ja rajat ylittävää infrastruktuuria, taloudellisen kehityksen ja ihmisten hyvinvoinnin tueksi panostamalla sen edulliseen ja yhtäläiseen saantiin kaikille.

9.2 Edistää laajamittaista ja kestävää teollistumista ja nostaa vuoteen 2030 mennessä merkittävästi teollisuuden osuutta työllistäjänä ja bruttokansantuotteessa kansallisten olosuhteiden mukaisesti.

9.4 Uudistaa vuoteen 2030 mennessä infrastruktuuria ja jälkiasennusaloja kestävä kehityksen mukaisiksi, tehostaa resurssien käyttöä ja lisätä puhtaiden sekä ympäristöystävällisten teknologioiden ja tuotantoprosessien käyttöönottoa jokaisen maan omien valmiuksien mukaisesti.

9.5 Lisätä tieteellistä tutkimusta ja uudistaa teollisuudenalojen teknologisia valmiuksia kaikissa maissa.

Tavoite 10. Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä

10.2 Edistää vuoteen 2030 mennessä kaikkien sosiaalista, taloudellista ja poliittista osallistumista ja kannustaa siihen iästä, sukupuolesta, vammaisuudesta, rodusta, etnisyydestä, alkuperästä, uskonnosta tai taloudellisesta tai muusta asemasta riippumatta.

Tavoite 11. Taata turvalliset ja kestävät kaupungit sekä asuinyhdyskunnat

11.2 Taata vuoteen 2030 mennessä kaikille turvallinen, edullinen, luotettava ja kestävä liikennejärjestelmä, parantaa liikenneturvallisuutta erityisesti lisäämällä julkista liikennettä ja kiinnittämällä erityistä huomiota huono-osaisten, naisten, lasten, vammaisten ja ikääntyneiden tarpeisiin.

Tavoite 12. Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys

12.2 Saavuttaa vuoteen 2030 mennessä luonnonvarojen kestävä ja tehokas käyttö.

12.5 Vähentää vuoteen 2030 mennessä merkittävästi jätteiden syntymistä ennaltaehkäisyä, kierrätyksen ja uudelleenkierrätyksen keinoin.

Tavoite 13. Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan

13.3 Parantaa ilmastonmuutoksen hidastamiseen, sopeutumiseen, vaikutusten lievittämiseen ja ennakkoarvioituksiin liittyvää koulutusta, tietämyksen lisäämistä sekä kansalaisten ja instituutioiden valmiuksia.

Tavoite 14. Säilyttää meret ja merten tarjoamat luonnonvarat sekä edistää niiden kestävää käyttöä

14.1 Ehkäistä ja vähentää merkittävästi merten saastumista erityisesti maalla tapahtuvien toimintojen vaikutuksesta, kuten meriin päätyvien jätteiden ja ravinnekuormituksen kautta.

14.2 Suojella ja hallita kestävästi merten ja rannikkoalueiden ekosysteemejä merkittävien haitta-vaikutusten ehkäisemiseksi esimerkiksi vahvistamalla niiden kestävyys sekä ryhtyä ennallistamistoimiin terveiden ja tuottavien merialueiden turvaamiseksi.

Tavoite 15. Suojella maaekosysteemejä, palauttaa niitä ennalleen ja edistää niiden kestävää käyttöä; edistää metsien kestävää käyttöä; taistella aavikoitumista vastaan; pysäyttää maaperän köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen

15.1 Suojella ja palauttaa ennalleen maanpäällisiä ja sisämaassa sijaitsevia makean veden ekosysteemejä ja niiden tarjoamia palveluja.

15.2 Edistää kaiken tyyppisten metsien kestävien hoitomenetelmien käyttöönottoa.

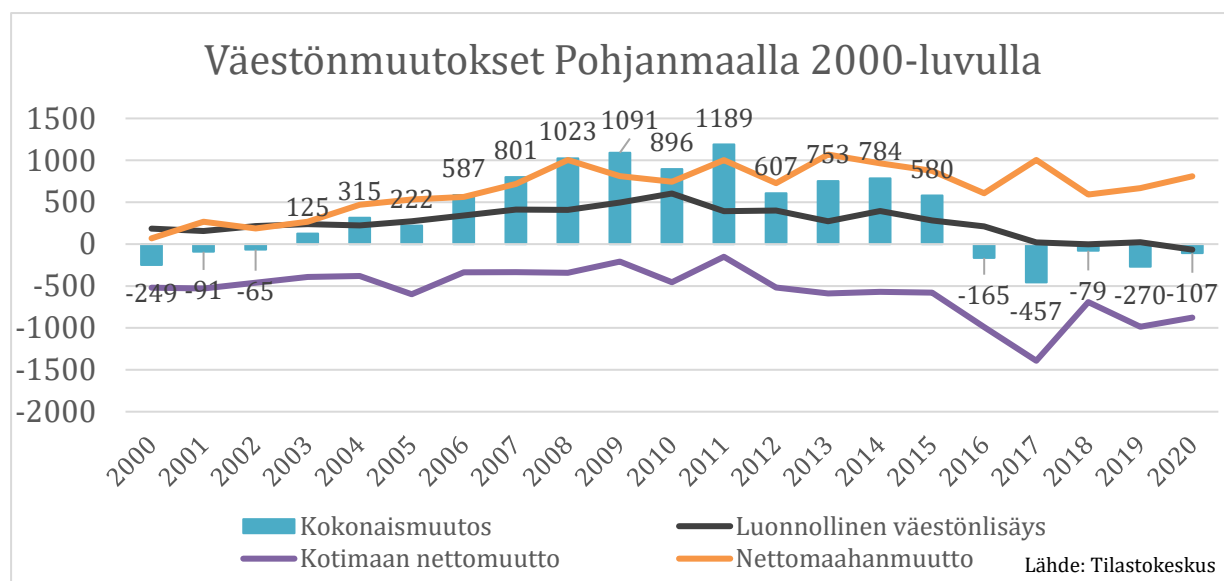
15.5 Ryhtyä kiireellisiin ja merkittäviin toimenpiteisiin luontaisten elinympäristöjen turmeltumisen vähentämiseksi, luonnon monimuotoisuuden katoamisen pysäyttämiseksi ja uhanalaisten lajien suojelemiseksi sekä niiden sukupuuttoon kuoleminen estämiseksi.

Pohjanmaan tilanne- ja kehityskuva

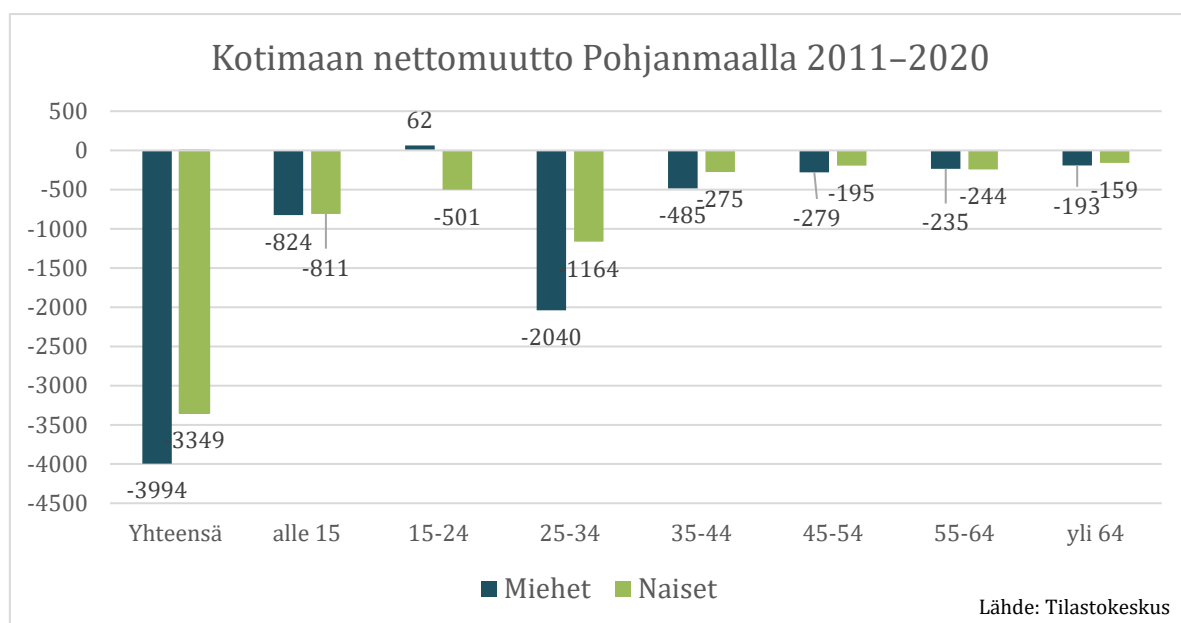
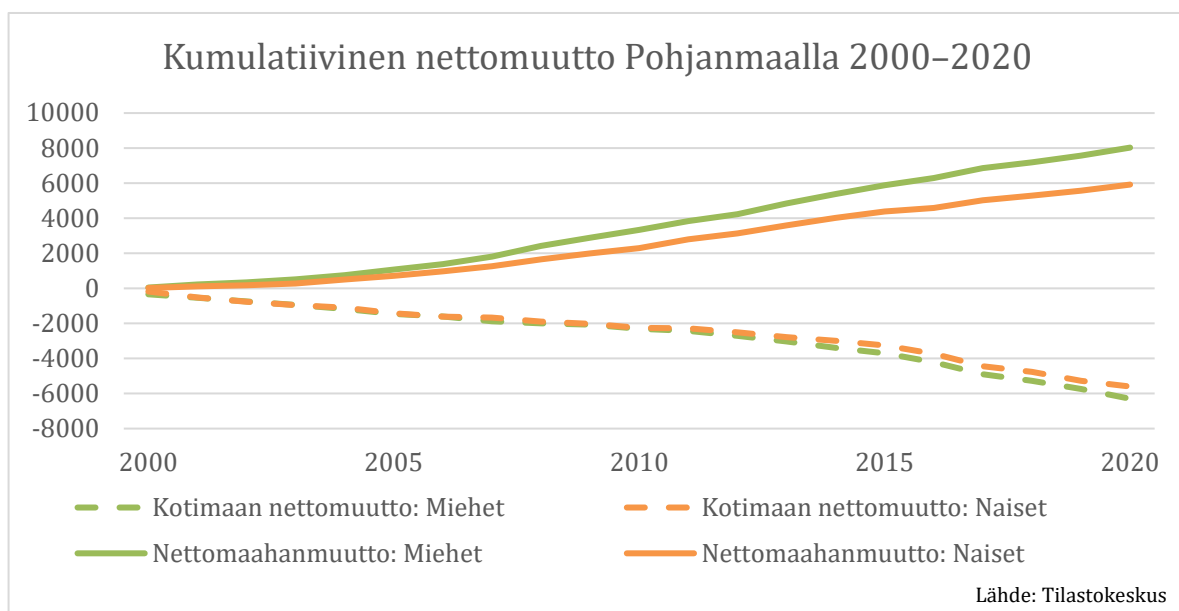
VÄESTÖ

Pohjanmaa on noin 176 000 asukkaan maakunta Suomen länsirannikolla. Pohjanmaalla on kaksi vahvaa kaupunkiseutua Vaasan ja Pietarsaaren ympärillä. Etelässä tärkeimpiä keskuksia ovat Kristiinankaupunki, Kaskinen ja Närpiö. Vetovoimaisia aluekeskuksia ympäröivät elinvoimaiset kylät ja harvaanasuttua seutua on vähän. Vaikka asutus on hiljalleen keskittynyt yhä enemmän kaupunkeihin ja maaseututaajamiin ja kylärakenne on harventunut, voidaan Pohjanmaan maaseutua edelleen pitää varsin elinvoimaisena.

Väkiluvun kasvu on Pohjanmaalla ollut 2000-luvulla ripeää erityisesti Vaasan ja Pietarsaaren seuduilla. Vuodesta 2016 lähtien väkiluvun kehitys on kuitenkin käänntynyt lievään laskuun. Luonnollinen väestönkasvu on painunut nollaan ja muuttovoitto on käänntynyt muuttotappioksi. Maan sisäisessä muuttoliikkeessä maakunta menettää asukkaita jatkuvasti Etelä-Suomen keskuksiin. Lisäksi maakunnan erityispiirteenä on muuttoliike Ruotsiin, joka on viime vuosina kiihtynyt. Työikäisen väestön muuttotappio vaikeuttaa osaavan työvoiman saatavuutta ja siten heikentää yritysten kasvun edellytyksiä.

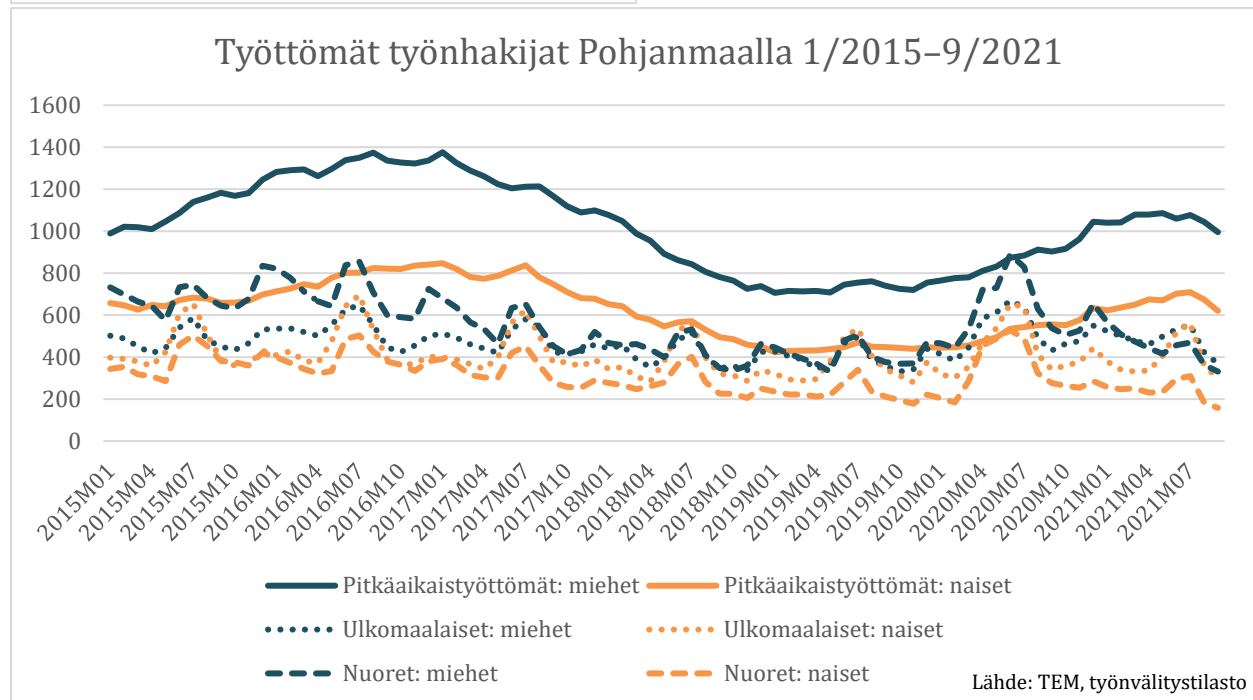
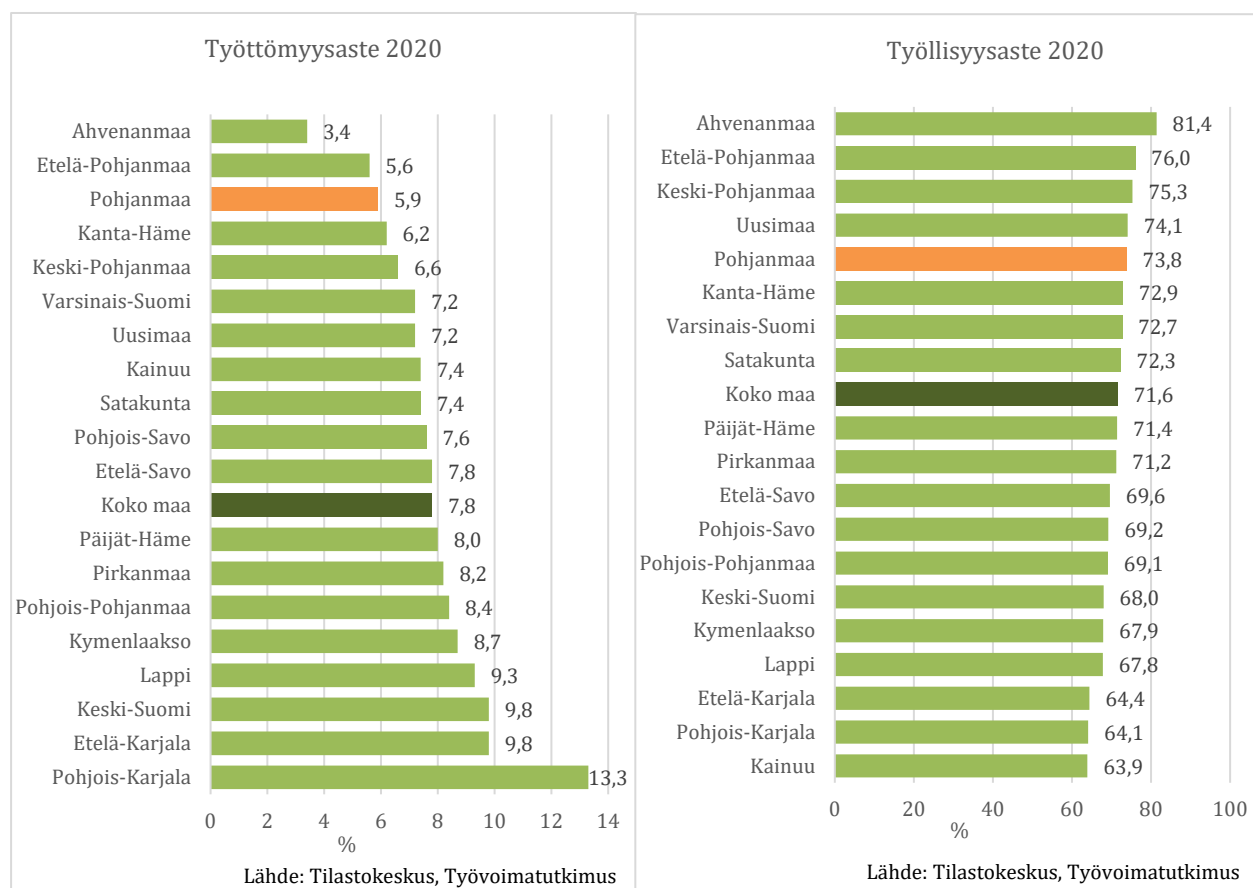

Kotimaan muuttoliikkeessä Pohjanmaa menettää hieman enemmän miehiä kuin naisia lähes kaikissa ikäryhmissä. Ulkomaan muuttoliikkeen osalta sen sijaan miehet kasvattavat Pohjanmaan väkilukua selvästi naisia enemmän.

Väestörakenteen osalta Pohjanmaan erityispiirteenä on tasavahvan kaksikielisyyden lisäksi monikielisuus. Vieraskielisten osuus väestöstä on yli 6 prosenttia. Monikielisuus on vahvuus, joka antaa kilpailuetua maakunnan kansainvälisille yrityksille. Suuri osa maahanmuuttajista on saapunut alueelle työ- ja perhesyistä. Työperusteinen maahanmuutto on yrityksille elintärkeää koko maakunnan alueella. Esimerkiksi Närpiössä ulkomaalaistaustaisten asukkaiden määrä on noussut jo 18 prosenttiin. Työperusteisen maahanmuuton merkitys kasvaa jatkossa edelleen, kun työikäisen väestön määrä Suomessa vähenee ja kilpailu osaavasta työvoimasta kiristyy.

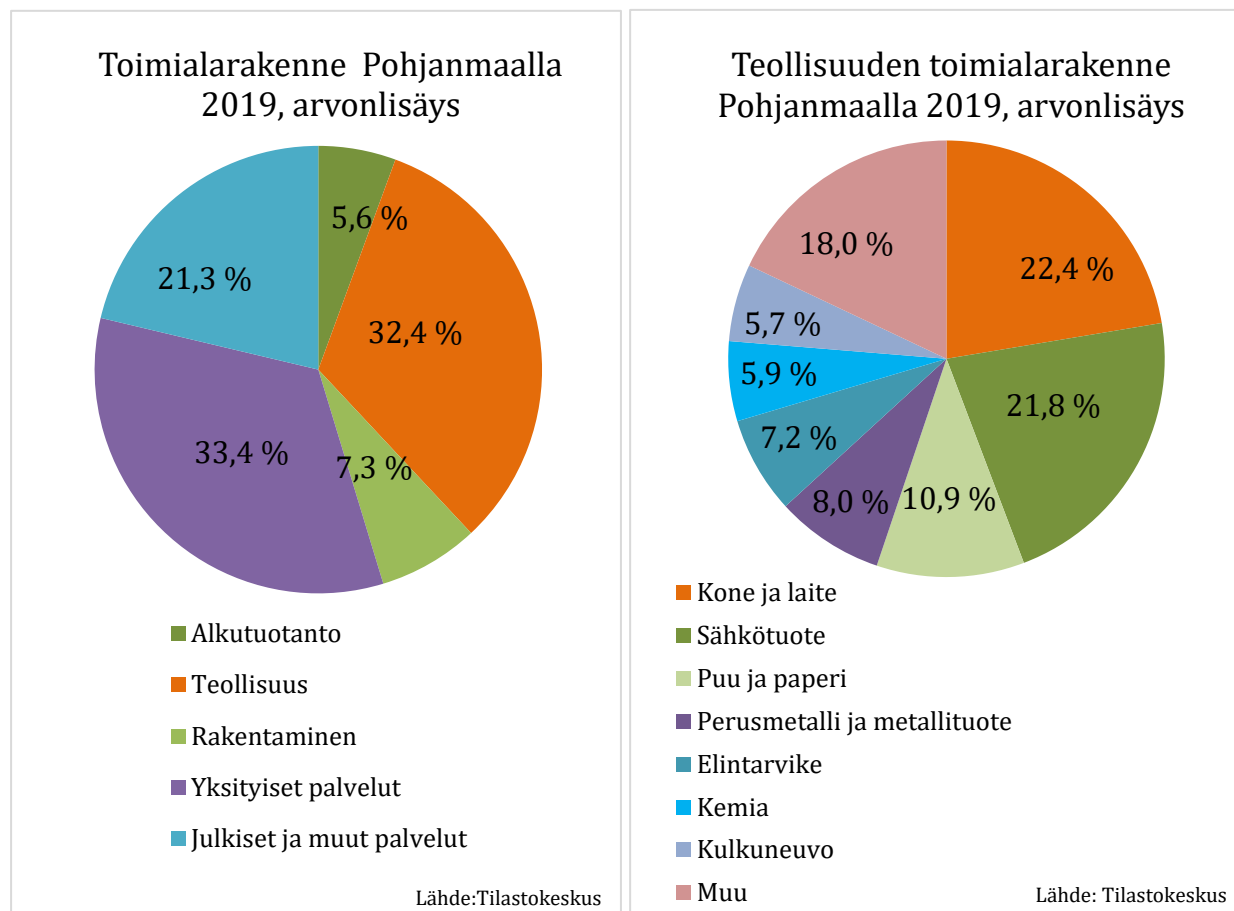
Pohjanmaan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden tila on suhteellisen hyvä. Elämänlaatunsa hyväksi tuntevien osuus on hieman suurempi kuin koko maassa keskimäärin. Yksi tärkeimmistä väestön hyvinvointia edistävästä ja syrjäytymistä ehkäisevästä tekijöistä on työ. Pohjanmaalla on jo pitkään ollut muuhun maahan verrattuna korkea työllisyys ja alhainen työttömyys. Pitkäaikais-työttömyys on kuitenkin kasvussa. Sekä pitkäaikaistyöttömien että nuorten työttömien keskuudessa miehiä on selvästi enemmän kuin naisia.

Pohjanmaan väestö on sosiaalisesti aktiivista. Jonkin kerhon, järjestön, yhdistyksen, harrastusryhmän tai hengellisen yhteisön toimintaan aktiivisesti osallistuvien osuus on selvästi korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Tämä näkyy vilkkaana yhdistys- ja kulttuurielämänä. Yhdessä toimiminen luo verkostoja ja luottamusta eli sosiaalista pääomaa, joka luetaan yhdeksi Pohjanmaan keskeisistä vahvuuksista.

ELINKEINOELÄMÄ JA OSAAMINEN

Pohjanmaan elinkeinorakenne on samanaikaisesti sekä monipuolinen että pitkälle erikoistunut. Koko maan elinkeinorakenteeseen verrattuna tuotanto painottuu erityisesti teollisuuteen ja alkutuotantoon. Teollisuuden osuus arvonlisäyksestä on maakuntien välisessä vertailussa selvästi suurin, kun taas yksityisten palveluiden osuus on vertailun pienin. Teollisuuden työpaikkarakennetta dominoivat energiateknologiateollisuuden keskeiset toimialat (kone ja laite, sähkölaite ja perusmetalli), joilla työskentelee noin puolet maakunnan teollisuusyritysten henkilöstöstä. Muita teollisuuden suurimpia työllistäjälajeja ovat metsäteollisuus, elintarviketeollisuus, kemianteollisuus sekä kulkuneuvojen valmistus. Lisäksi Vaasan seudulle on muodostumassa merkittävä akkuteollisuuden keskittymä.

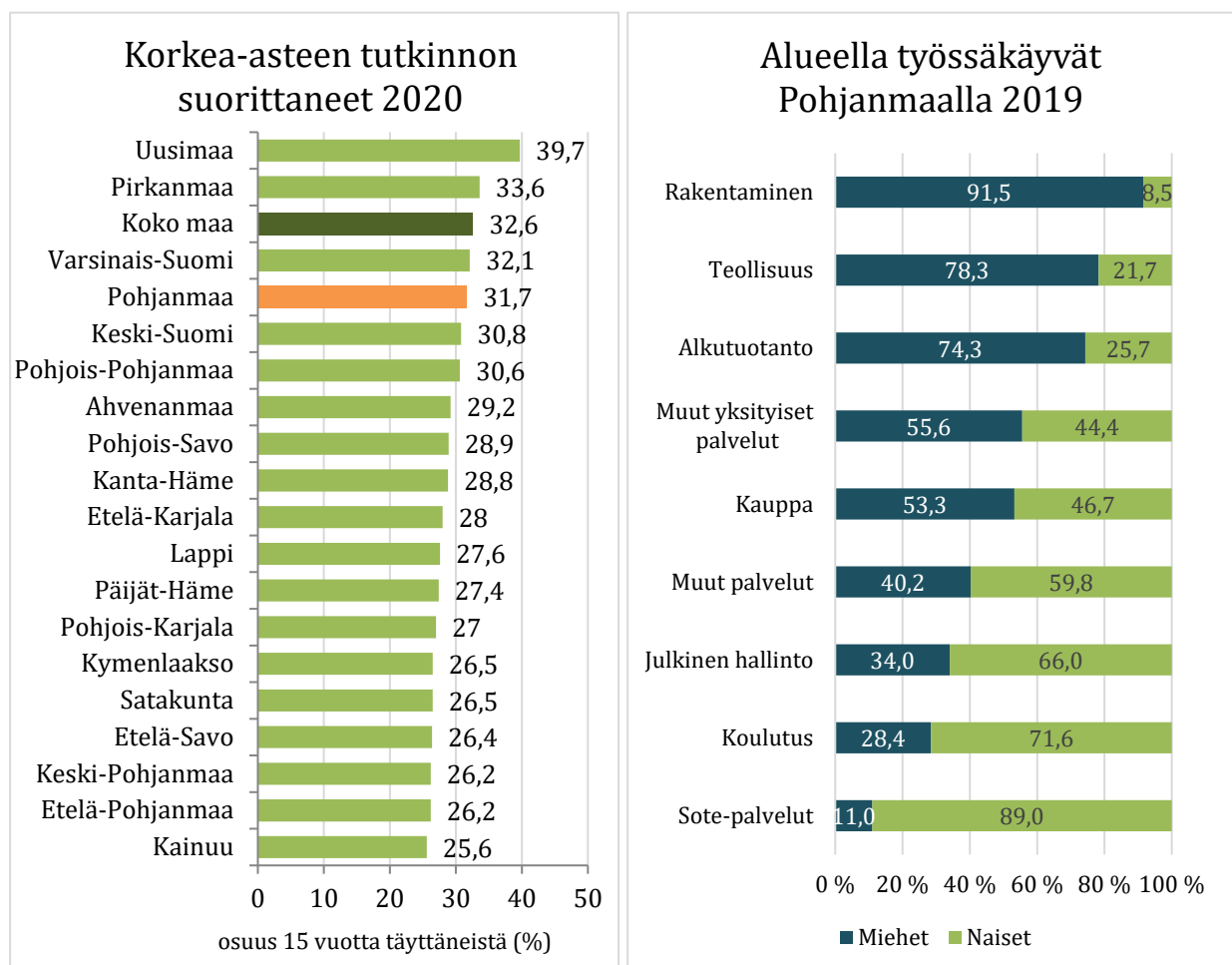
Pohjanmaan teollisuudella on suuri merkitys koko maan hyvinvoinnille. Maakunnassa toimii monia kansainvälisiä suuryrityksiä, joiden markkina-alueena on koko maailma. Viennin osuus teollisuuden liikevaihdosta vaihtelee 70 ja 80 prosentin välillä. Tuotanto perustuu korkeaan teknologiaan ja osaamiseen, ja teollisuustuotannon jalostusarvo per asukas on maakuntien välisessä vertailussa korkein.

Teollisuuden lisäksi myös alkutuotannon osuus on Pohjanmaalla selkeästi korkeampi kuin koko maassa keskimäärin. Kaikki maatalouden tuotantosuunnat esiintyvät alueella, mutta erityisen tärkeitä ovat maidontuotanto, turkistarhaus, lasinalaistuotanto ja perunanviljely. Näihin tuotantosuuntiin on investoitu voimakkaasti viime vuosina. Maamme turkistarhoista suurin osa sijaitsee Pohjanmaalla ja ala työllistää suoraan noin tuhat henkilöä.

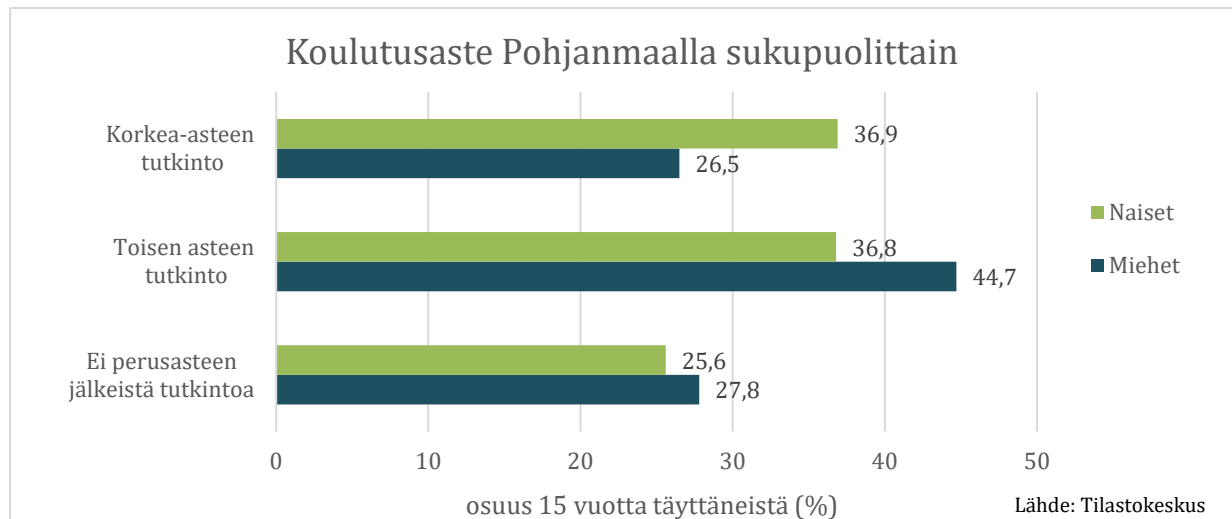
Pohjanmaan maaseutu on edelleen varsin elinvoimainen ja sen elinkeinoelämä perustuu kahteen kärkeen: monipuolisten tilojen rinnalla toimivat maaseudun erikoistuneet mikrokluusterit. Uudet liiketoiminnan mahdollisuudet nousevat maaseudulla mm. elintarvike-, hyvinvointi- ja luovilta aloilta. Elintarvikeala voi kehittyä hyödyntämällä luomu- ja lähiruokatrendien nousua. Hyvinvointialalla on väestön ikääntymisen takia tilausta uudentilaisille ennaltaehkäiseville ja kuntouttaville hyvinvointipalveluille, jotka liittyvät luontoon ja maaseutu ympäristöön. Luovien alojen liiketoiminnalla on hyvät kehittymismahdollisuudet myös maaseudulla, jossa kasvupotentiaalia on esimerkiksi musiikki- ja media-alalla.

Elinvoimaisen elinkeinoelämän keskeinen resurssi on osaava työvoima. Tästä näkökulmasta maakunnan vahvuutena on se, että maakunnassa toimivat seitsemän korkeakouluyksikköä tarjoavat monipuolisia koulutusmahdollisuuksia ja houkuttelevat nuoria ihmisiä maakuntaan. Korkeakoulutettujen osuus väestöstä on maakuntien välisen vertailun kärkipäässä. Naisten koulutustaso on selvästi miehiä korkeampi kuten Suomessa yleensäkin.

Pohjanmaalla on pulaa erityisesti teknisen alan ja sosiaali- ja terveysalan koulutuspaikoista ja työntekijöistä. Näillä aloilla koulutus ja työelämä on myös erittäin voimakkaasti jakautunut sukupuolen mukaan. Teollisuuden työntekijöistä 78 % on miehiä ja sosiaali- ja terveysalan työntekijöistä 89 % on naisia. Yli 40 % pohjanmaalaisista työskentelee näillä sektoreilla, minkä seurauksena Pohjanmaan työmarkkinat ovat varsin segregoituneet.

Lähde: Tilastokeskus

LIIKENNEJÄRJESTELMÄ

Yhtenä maakunnan menestystekijänä voidaan pitää verrattain kattavaa liikenneverkkoa. Maakunnan liikenteellinen sijainti ja mahdollisuudet hyödyntää eri kuljetusmuotoja luovat hyvät puitteet elinkeinoelämälle. Satamien ja kahden lentoaseman ansiosta maakunnasta on toistaiseksi hyvät yhteydet ulkomaille. Tietoliikenteen osalta Pohjanmaa on maan kärkeä, sillä 76 prosentilla kotitalouksista on saatavilla kiinteä nopea laajakaistayhteys (vähintään 100 Mbit/s).

Toisaalta maakunnan liikenneyhteyksissä on myös merkittäviä ongelmakohtia. Maantieliikenteen osalta on tärkeä kiirehtiä maakunnan pääväylien (vt 3 ja vt 8) parantamista nykyvaatimusten ja -tarpeiden mukaisiksi. Merkittävä haaste on myös alemman tieverkon kunnon heikkeneminen erityisesti maaseudulla. Alemmalla tieverkolla oleellista on turvata etenkin elinkeinoelämälle tärkeimpien sekä päivittäistä liikennöintiä vaativien teiden kunto.

Raideliikenteessä pääradan osalta ongelmana on kapasiteetin riittämättömyys etenkin Seinäjoki-Tampere välillä. Vaasan radalle ja muille rataosuuksille tulee rakentaa junien kohtauspaikkoja ja liikennejärjestelyin vähentää tasoristeysten määrää sekä parantaa tasoristeysten turvallisuutta puomien tai valo-ohjauksen avulla. Lisäksi Vaasan satamaradan kulku läpi kaupungin keskustan on merkittävä paikallinen ongelmakohta. Seinäjoki-Kaskinen-radon ongelmana ovat radan heikko kunto ja tasoristeysten suuri määrä. Radan kunto on hyvin kriittinen tekijä Suupohjan rannikkoseudun ja koko radanvarren elinkeinoelämälle. Rata vaatii välittömiä parantamistoimenpiteitä.

Merikuljetusten ja satamien merkitys on maakunnalle suuri. Pohjanmaalla on neljä syväsatamaa, jotka sijaitsevat Pietarsaareissa, Vaasassa, Kaskisissa ja Kristiinankaupungissa. Säännöllistä laivaliikennettä on Vaasan ja Uumajan välillä. Satamien infrastruktuuriin ja tekniikkaan on viime vuosien aikana investoitu paljon. Vaasan ja Kaskisten satamien osalta haasteena on satamaväylien riittämättömän kulkusyvyyden. Kristiinankaupungin Karhusaaren luonnonväylä on 12 metriä ja varsin pienin toimenpitein syvennettävissä 14 metriin. Myös satamien raide- ja tieyhteyksissä sekä satamatoimintojen palvelutasossa on vielä parantamisen varaa. Yhteyksien parantaminen lisää vientivoittoisen maakunnan kilpailukykyä ja parantaa kustannustehokkuutta. Satamayhteyksien turvaaminen mahdollistaa ulkomaankaupan ja transitoliikenteen lisäämisen Pohjanmaan kautta. Maakunnalle on erityisen tärkeää kehittää Vaasan ja Uumajan kautta kulkevaa laiva- ja

liikenneyhteyttä, joka parhaimmillaan ulottuu Norjan kautta Atlantin rannalle ja raideyhteyden kautta Venäjälle aina Kiinaan saakka.

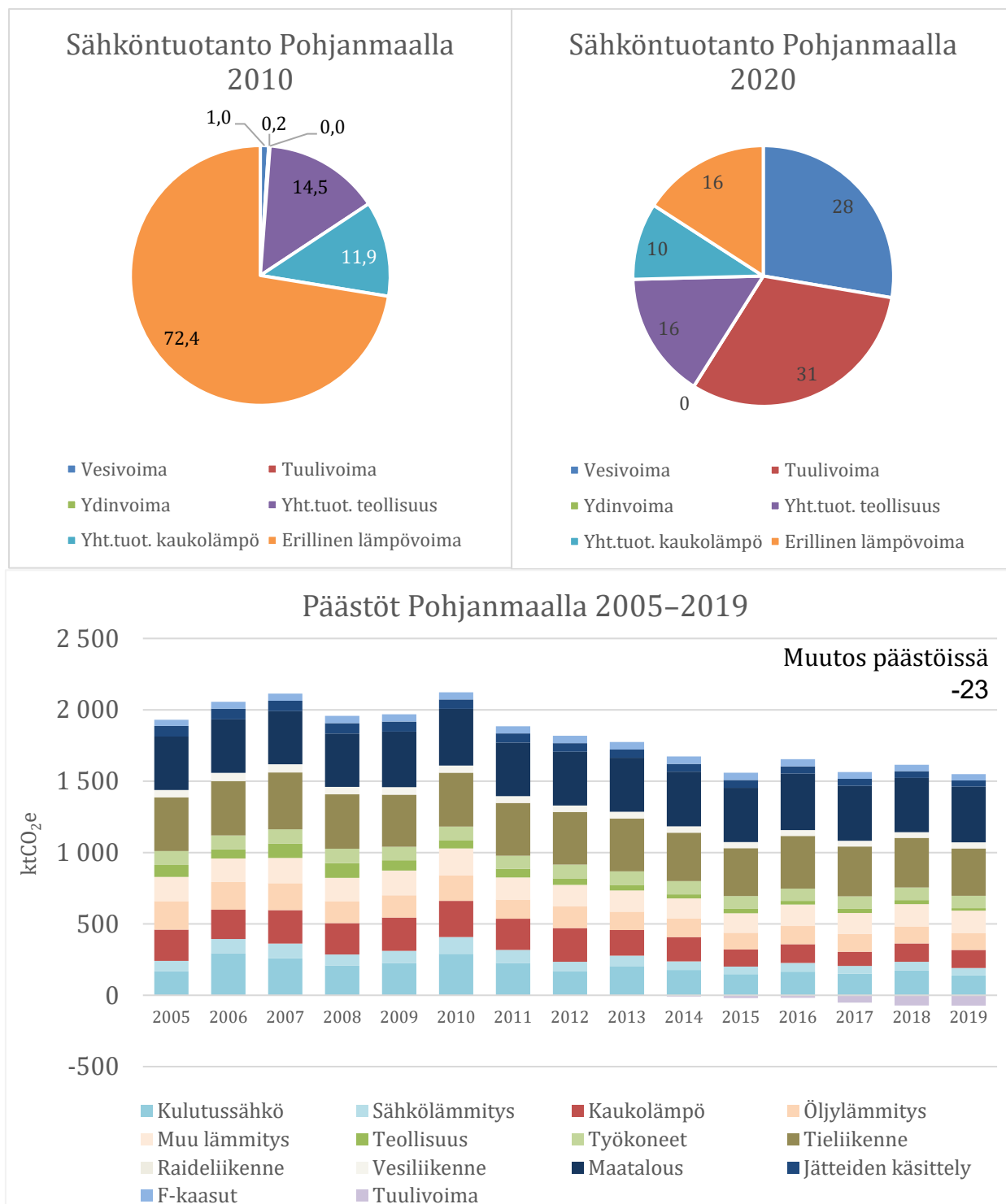
ELINYMPÄRISTÖ

Pohjanmaan vahvuuksiin lukeutuvat viihtyisä ja turvallinen elinympäristö sekä hyvä ja edullinen asuminen. Lyhyet matka-ajat asuinpaikasta töihin ja palveluiden pariin ovat useimpien pohjalaisten todellisuutta. Pohjanmaan alueen luonto on puhdas ja monipuolinen virkistyslähde.

Luonto on monimuotoinen, ja sen edustavimmat osat on otettu mukaan valtioneuvoston hyväksymiin valtakunnallisiin suojeluohjelmiin. Etenkin saariston luontoarvot ovat sekä valtakunnallisesti että kansainvälisesti merkittäviä. Luonnon hyvästä tilasta riippuvaiset runsaat paikalliset kalakan-
nat mahdollistavat niin ammatti- kuin vapaa-ajankalastuksenkin harjoittamisen. Rikas kulttuuri-
perintö ja kulttuuriympäristöt puutalokaupunkeineen sekä ainutlaatuinen saaristo ja maailman-
perintöalue ovat vahvuuksia, jotka mahdollistavat matkailun kehittämisen. Kansallisesti ja kan-
sainvälisesti tärkeä luontoalue Merenkurkun saaristo nimettiin UNESCO:n maailmanperintökoh-
teeksi vuonna 2006 yhdessä Ruotsin Korkean rannikon kanssa.

Luonnon monimuotoisuuteen ja vesistöihin liittyy Pohjanmaalla merkittäviä riskejä. Monet saaris-
ton rannikkoluontotyypeistä on luokiteltu uhanalaisiksi. Ruoppaukset ja ojitukset heikentävät ran-
nikkoluonnon monimuotoisuutta ja luonnon ekosysteemipalveluja. Tämä on riski myös ekosystee-
mipalveluista riippuvaisille toiminnoille, kuten ammatti- ja vapaa-ajankalastukselle. Merkittävä
osa maakunnan pintavesistä on tavoitteista ja toimenpiteistä huolimatta edelleen tyydyttä-
vässä, välttävissä tai huonossa tilassa. Pohjanmaalla on paljon ns. happamia sulfaattimaita,
joista happamuus ja metallit huuhtoutuvat vesistöihin aiheuttaen laajoja vahinkoja. Monet joet
ja niiden suistot ovat vahingoittuneita, mikä näkyy esimerkiksi kalataloudessa. Tulvat ovat toistu-
via ja aiheuttavat paljon aineellisia vahinkoja. Ilmastomuutos lisää tulvariskejä entisestään.

Pohjanmaan kasvihuonekaasupäästöt laskivat 2010-luvulla 37 %, kun koko maassa päästöt vä-
hentyivät 34 %. Eniten päästöt vähentyivät energiantuotannossa ja teollisuudessa. Pohjanmaan
energiantuotannossa on viime vuosina siirrytty enenevässä määrin uusiutuviin ja paikallisiin ener-
gianlähteisiin. Hiiltä ja öljyä käyttäneet voimalaitokset Kristiinankaupungissa on suljettu, ja bio-
polttoaineita käytetään Vaasan ja Pietarsaaren voimalaitoksissa yhä enemmän hiilen osuuden
vähentyessä. Tuulivoiman osuus sähköntuotannossa on kasvanut ripeästi, ja vuonna 2020 tuuli-
voiman osuus sähköntuotannosta oli jo 31,3 %. Uusia tuulivoimapuistoja avataan lähivuosina.
Tuulivoiman potentiaali sähköntuotannossa on suuri Suomen suotuisimpien tuuliolosuhteiden ja
kattavan suurjänniteverkon ansiosta. Lisäksi maakunnassa on muutamia suuria laitoksia, jotka
käyttävät energiantuotannossaan biomassaa tai biopolttoainetta sekä laitoksia, jotka käyttävät
biojätettä ja/tai lietettä tuottaakseen biokaasua, liikennebiokaasua ja kaukolämpöä.

Pohjanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelman 2050 kärkitoimenpiteet

KASIKÄYTÄVÄN KEHITTÄMINEN

- Vientirannikon kehityskäytävän hankkeistaminen sekä maankäytön, asumisen ja liikenteen kumppanuusyhteistyö
- Vt8 Pori-Oulu yhteysväliselvitys
- Akkuteollisuuden edellyttämien liikenneinfrastruktuuritoimenpiteiden toteuttaminen
- Vt8 Älyväylähanke

SATAMAYHTEYKSIEN JA -YHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN

- Kaskisten ja Vaasan meriväylien leventäminen ja syventäminen
- Satamiin johtavien tie- ja raideyhteyksien parantaminen (Kaskisten ja Vaasan satamiin johtavien ratojen sähköistäminen, kt 67 ja kt 68 parantaminen, Vaasan satamatien toteuttaminen)
- Satamien digitalisaatiohankeyhteistyö

KILPAILUKYKYISEN LENTOLIIKENTEEEN VAHVISTAMINEN

- Vientiyhteyksien kilpailukykyyn varmistavat yhteydet maakunnan kentiltä kansainvälisiin huoneihin
- Liityntäyhteydet asemien vaikutusalueella (ml. Seinäjoen yhteydet)
- Sähköisen lentoliikenteen edellytysten edistäminen

KASVUKESKUSYHTEYKSIEN KEHITTÄMINEN

- Pääradan sekä sen liikenteen ja liityntäyhteyksien kehittämistoimenpiteet
- Vaasa-Seinäjoki-Jyväskylä –kehityskäytävän toimenpiteet (rata ja vt18)
- Vt3 yhteysvälin Tampere-Vaasa kehittämistoimenpiteet
- Matkaketjujen informaatio- ja lippu- ja maksujärjestelmien kehittäminen

Tarkempi toimenpidetaulukko on esitetty Pohjanmaan liikennejärjestelmäsuunnitelmassa, joka on saatavilla osoitteessa <https://www.obotnia.fi/fi/aluesuunnittelu/liikenne>.

Merkittävimmät vaikutukset ovat taulukossa lihavoituna.

Painopiste 1. Resurssiviisas yhteiskunta

Kestävän energiajärjestelmän rakentaminen
Kiertotalouteen siirtyminen
Kestävän yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän rakentaminen
Ilmastoviisaiden innovaatioiden ja liiketoimintamallien luominen
Ilmastoviisaan alkutuotannon edistäminen
Luonnon köyhtymisen pysäyttäminen ja vesien tilan parantaminen

Ekologiset vaikutukset Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset, kulttuuriset ja tasa-arvovaikutukset
Positiiviset vaikutukset: + Uusiutuvan energian käytön ja energiatehokkuuden lisääminen vähentää hiilidioksidipäästöjä ja tekee maakunnan energiajärjestelmästä entistä kestävämmän. + Kiertotalouden ratkaisuihin liittyvä jätteen ja hukun minimointi, uudelleenkäyttö sekä kierrätys vähentävät ympäristöön kohdistuvaa rasitusta ja neitseellisten raaka-aineiden käyttöä. + Maatalousbiomassojen tehokkaampi hyödyntäminen vähentää ravinnekuormitusta vesistöihin, mikä edistää vesien tilan parantamista. + Yhtenäinen viherrakenne yhdyskuntien sisällä voi vahvistaa luonnon moninaisuutta, mikä lisää ekologista resilienssiä. + Vähähiiliset, modernit liikenneratkaisut vähentävät kasvihuonepäästöjen määrää. + Luonnon moninaisuuden huomioiminen kaikessa toiminnassa ja vesien ekologisen statuksen parantaminen turvaa toimivat ekosysteemit. + Yhtenäinen yhdyskuntarakenne sekä maankäytön ja liikenteen parempi yhteensovittaminen voi	Positiiviset vaikutukset: + Uusiutuvan energian järjestelmäratkaisujen kehittämiseen ja kiertotalouteen tehtävät TKI-investoinnit ja innovaatiot luovat pohjaa uudelle yritystoiminnalle, kasvuille ja kansainvälistymiselle. + Energiatehokkuuden parantaminen vähentää kustannuksia ja parantaa toiminnan taloudellista kannattavuutta. + Uudet tuulivoima-alueet tuovat kunnille ja maanomistajille tuloja sekä työpaikkoja erityisesti rakennusvaiheessa. + Biotalous ratkaisuihin liittyvä biojätteen uudelleenkäyttö ja kierrätys parantavat maatalouden taloudellista kannattavuutta ja maaseudun kehittämistä. + Ilmastomuutoksen torjunta ja siihen sopeutuminen tehostavat varautumista ja siten vähentävät esimerkiksi sään ääri-ilmiöistä aiheutuvia kustannuksia. + Luonnon moninaisuuden huomioiminen kaikessa toiminnassa ja vesien ekologisen statuksen parantaminen turvaa ekosysteemipalvelut. + Kiertotaloudessa materiaaleihin sitoutunut arvo säilyy pitkään yhteiskunnassa, joten talouskasvun riippuvuus luonnonvarojen kulutuksesta vähenee.	Positiiviset vaikutukset: + Kestävä yhdyskuntarakenne on yhdenvertainen. + Viheralueiden kehittäminen lisää asukkaiden viihtyvyyttä ja hyvinvointia. + Maankäytön ja liikenteen yhteensopivuus parantaa palvelujen saavutettavuutta, saatavuutta ja esteettömyyttä. + Ilmastotoimenpiteet lisäävät asukkaiden turvallisuuden tunnetta ja luottamusta julkiseen hallintoon. + Jotkut tuulivoimayhtiöt maksavat ”kylärahaa” kylän kehittämiseksi. + Yhtenäinen viherrakenne lisää virkistysalueiden saavutettavuutta. + Luonnon moninaisuuden huomioiminen kaikessa toiminnassa johtaa elämyksellisempiin viheralueisiin. + Pohjaveden kestävä käyttö takaa sen, että puhdas pohjavesi riittää juomavedeksi kaikille. Negatiiviset vaikutukset: - Ekologisen kestävyyskriisin ratkaisemisen sosioekonomiset vaikutukset eivät jakaudu

Liite 5 Maakuntaohjelman ympäristövaikutukset

vähentää liikkumisen tarvetta → päästöjen väheneminen. + Pohjaveden kestävä käyttö johtaa harmaan veden kierrätyksen kehittämiseen → pohjaveden taso turvataan. + Ekologinen hulevesien käsittely voi edistää biologisen moninaisuuden turvaamista maalla ja merellä. <u>Negatiiviset vaikutukset:</u> - Lisääntyneen tuulivoimatuotannon (tuulivoima-alueet ja voimansiirto) ekologiset vaikutukset ovat kielteiset, johtuen yhtenäisten metsäalueiden pirstoutumisesta ja ekologisten yhteyksien katkeamisesta. - Energian tuotanto ja varastointi vaatii tilaa. - Vesivoima heikentää vesistöjen statusta, estää esim. kalojen vaelluksen. - Uusiutuvien energiaratkaisujen komponenttien valmistus ja raaka-aineiden hankinta ei aina tapahdu ekologisesti tai sosiaalisesti kestävällä tavalla. - Teollisilla investoinneilla saattaa olla kielteisiä ympäristövaikutuksia muun muassa erilaisten päästöjen, lisääntyneen liikenteen ja meluhaitan muodossa.	+ Uusien energiaratkaisujen simulointi, testaus ja pilotointi työllistävät alueen tutkimus- ja oppilaitoksia ja lisäävät alueen osaamisvarantoa. + Kestävämpi yhdyskuntarakenne on määritelmänsä mukaan myös taloudellisesti kestävä (työpaikkojen, palvelujen ja vapaa-ajan harrastusten saavutettavuus, ilmastohaasteisiin sopeutuminen). + Liikennejärjestelmän kehittäminen parantaa yritysten toimintaedellytyksiä ja vaikuttaa myönteisesti niiden taloudelliseen tulokseen. + Kansainvälisten investointien edellytyksenä on entistä useammin kestävien energiaratkaisujen tehokas hyödyntäminen. + Luonnon monimuotoisuutta ja luonnonvarojen kestävää käyttöä edistävät hankkeet lisäävät Pohjanmaan vetovoimaa paitsi viihtyisänä asuin- ja matkailumaakuntana myös kilpailukykyisenä yritysten sijaintialueena. <u>Negatiiviset vaikutukset:</u> - Ilmastonmuutoksen hillinnästä ja luonnon monimuotoisuutta edistävistä toimista aiheutuu lyhyen aikavälin kustannuksia, jotka eivät jakaudu tasaisesti. - Voimansiirrolla ja teillä on kielteisiä vaikutuksia maa- ja metsätalouteen. - Vesivoimalla on kielteisiä vaikutuksia kalatalouteen. - Pohjaveden kestävä käyttö johtaa suuriin investointeihin veden tuottajille. - Parempi tulvasuoja tuo yhteiskunnalle kustannuksia ja yksittäiselle ihmiselle, joka asuu tai toimii tulvaherkillä alueilla.	tasaisesti, mikä saattaa heikentää asukkaiden luottamusta yhteiskunnan oikeudenmukaisuuteen. - Tuulivoimalat aiheuttavat ympäristöesteettisiä vaikutuksia ja osa asukkaista kokee tuulivoimasta aiheutuvan äänen häiritsevä. - Tuulivoimapuistot sijoitetaan usein hiljaisille ja pimeille alueille sekä virkistyskäytössä oleville alueille.
--	---	--

Painopiste 2. Digitalisaatiosta kasvua

Digitalisaation ja uuden teknologian hyödyntäminen yrityksissä
 Käyttäjälähtöisten digitaalisten palveluiden kehittäminen ja hyödyntäminen eri sektoreilla
 Älyliikenteen ratkaisujen kehittäminen ja käyttöönotto
 Nopeiden verkkoyhteyksien rakentaminen koko maakunnan alueelle
 Kyberturvallisuuden vahvistaminen

Ekologiset vaikutukset Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset, kulttuuriset ja tasa-arvovaikutukset
Positiiviset vaikutukset: + Uusi teknologia ja digitaaliset ratkaisut kehittävät yritysten prosessien energiatehokkuutta. + Älyliikenteen ratkaisut parantavat liikenteen ympäristöystävällisyyttä, sujuvuutta ja turvallisuutta. Negatiiviset vaikutukset: - Digitaalisuus voi lisätä sähkönkulutusta ja kuormittaa sähköverkkoa. - Sähköntuotanto ja -varastointialueet tarvitsevat tilaa.	Positiiviset vaikutukset: + Digitalisaation avaamat uudet liiketoimintamahdollisuudet ja nopeat tietoliikenneyhteydet luovat alueelle uusia työpaikkoja, tuote- ja palveluinnovaatioita sekä taloudellista kasvua. + Yritysten automaatioasteen nouseminen ja edistyneiden tuotantomenetelmien kehittäminen parantavat niiden taloudellista kannattavuutta. + Tekoälyn ja massadatan tehokkaasta hyödyntämisestä on mahdollista kehittää merkittävä kilpailuetu markkinoilla. Negatiiviset vaikutukset: - Digitalisaatio ja automaatio saattavat syrjäyttää ihmistyövoiman käyttöä esimerkiksi teollisuuden rutiinitehtävissä. - Kyberturvallisuuteen liittyvillä uhilla voi olla merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. - Digitalisoituminen ja sähkönkäyttö liikenne-energiana lisäävät tarvetta kasvattaa sähköntuotantoa, parantaa siirtoverkkoja sekä varastoida sähköä, mikä nostaa sähkön kuluttajahintoja.	Positiiviset vaikutukset: + Erilaisten palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta voidaan kehittää digitaalisia ratkaisuja hyödyntämällä. + Alusta- ja jakamistalouden ratkaisujen kehittäminen monipuolistaa palvelujen tarjontaa ja parantaa niiden saatavuutta ja saavutettavuutta. + Ihmisten mahdollisuuksia ylläpitää sosiaalisia suhteita voidaan edistää digitaalisten ratkaisujen avulla. Negatiiviset vaikutukset: - Digisyrjäytyminen on todellinen uhka digitalisaation edetessä nopeasti yhteiskunnan eri sektoreilla. - Ihmisten välinen fyysinen kanssakäyminen vähenee etäratkaisujen yleistyessä.

Painopiste 3. Riittävästi osaajia

Työvoiman tarjonnan lisääminen

Työvoiman osaamistason nostaminen

Ekologiset vaikutukset Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset, kulttuuriset ja tasa-arvovaikutukset
<u>Positiiviset vaikutukset:</u> + Vaasan akkualan keskittymä merkitsee toteutuessaan merkittävää määrää uusia asukkaita alueelle. Tällä on merkittäviä yhdyskuntarakenteellisia vaikutuksia, jotka ovat positiivisia, mikäli yhdyskuntarakennetta ja liikkumista kehitetään kestävästi. + Työperusteinen maahanmuutto tuo keskuksiin ja kyliin uusia asukkaita. + Etätyön yleistyminen vähentää liikenteen päästöjä. + Koulutustason nousu saattaa edistää ympäristötietoisuutta ja vähentää ilmastonmuutokseen liittyvän disinformaation vaikutuksia. <u>Negatiiviset vaikutukset:</u> - Etätyön mahdollistama monipaikkaisuus saattaa hajauttaa yhdyskuntarakennetta, lisätä liikennettä ja sen seurauksena päästöjä.	<u>Positiiviset vaikutukset:</u> + Työllisten määrän kasvu lisää verotuloja. + Työllistyminen nostaa kotitalouksien käytettävissä olevia tuloja. + Jatkuva oppiminen ja uudenlaiset opiskelumahdollisuudet parantavat työvoiman tuottavuutta ja siten taloudellista kasvua. <u>Negatiiviset vaikutukset:</u> - Laajempi koulutustarjonta lisää julkisen talouden kustannuksia lyhyellä aikavälillä. Jotta säästöjä syntyy pitkällä aikavälillä, on työn oltava vaikuttavaa.	<u>Positiiviset vaikutukset:</u> + Jatkuva oppiminen ja uudenlaiset opiskelumahdollisuudet, kuten monimuoto-opiskelu, parantavat koulutuksen saavutettavuutta ja asukkaiden yhdenvertaisuutta. + Osallistuminen koulutukseen ja työmarkkinoille lisää hyvinvointia. + Ulkoisen ja sisäisen saavutettavuuden paraneminen edistää maakunnan eri osissa asuvien asukkaiden yhdenvertaisuutta. <u>Negatiiviset vaikutukset:</u> - Jatkuvan oppimisen vaatimus saattaa aiheuttaa syrjäytymistä ja ahdistuneisuutta. - Muualta alueelle muuttaneiden keskuudessa saattaa ilmetä sosiaalisia ongelmia, mikäli kotouttamis- ja asettautumispalvelut eivät toimi riittävän hyvin.

Painopiste 4. Kaikki mukaan

Hyvinvointi- ja terveyserojen kasvun ehkäisy

Asukkaiden yhdenvertaisuuden ja osallisuuden vahvistaminen

Yhteisöllisyyden ja väestöryhmien keskinäisen ymmärryksen vahvistaminen

Ekologiset vaikutukset Alue- ja yhdyskuntarakenteelliset vaikutukset	Taloudelliset vaikutukset	Sosiaaliset, kulttuuriset ja tasa-arvovaikutukset
<u>Positiiviset vaikutukset:</u> + Hyvinvoivilla asukkailla on voimavaroja huolehtia ympäristöstään. + Joukkoliikenteen ja vaihtoehtoisten liikennemuotojen käytön lisääntyminen vähentää yksityisautoilun tarvetta ja vähentää päästöjä. + Etäpalveluiden lisääntyminen vähentää fyysistä liikkumistarvetta. <u>Negatiiviset vaikutukset:</u> - Lähipalveluiden väheneminen lisää fyysistä liikkumistarvetta.	<u>Positiiviset vaikutukset:</u> + Ennaltaehkäisevä työ ja haavoittuvassa asemassa olevien tilanteen parantaminen vähentää pitkällä aikavälillä yhteiskunnan kustannuksia ja nostaa työllisyysastetta ja siten verotuloja. + Osallisuuden kokemuksen vahvistuminen parantaa asukkaiden sitoutumista ja pitovoimaa, mikä edistää työvoiman saatavuutta ja siten taloudellista kasvua ja verotulojen suotuisaa kehitystä. + Käyttäjälähtöinen palveluiden kehittäminen parantaa palveluiden laatua ja vaikuttavuutta. + Etäpalvelut vähentävät liikkumiseen liittyviä kustannuksia. + Joukkoliikenteen lipputulojen kasvu voi mahdollistaa samoilla investoinneilla enemmän vuoroja, uusia reittejä sekä parempia palveluita. <u>Negatiiviset vaikutukset:</u> - Ennaltaehkäisevä sekä osallisuutta ja yhdenvertaisuutta edistävä työ lisää julkisen talouden kustannuksia lyhyellä aikavälillä. Jotta säästöjä syntyy pitkällä aikavälillä, on työn oltava vaikuttavaa.	<u>Positiiviset vaikutukset:</u> + Asukkaiden hyvinvointi, osallisuus ja viihtyvyys paranevat. + Asukkaiden eriarvoisuus vähenee. + Julkisen palveluverkon kehittäminen edistää hyvän elämän edellytyksiä koko maakunnassa. + Kulttuuripalvelujen ja kulttuurilähetötoiminnan kehittäminen ja integrointi hyvinvointipalveluihin edistää asukkaiden koettua hyvinvointia ja terveyttä ja vähentää siten "raskaiden" sote-palvelujen tarvetta, mikä tuo myös taloudellisia säästöjä. + Yhteisöllisyyden ja väestöryhmien keskinäisen ymmärryksen vahvistaminen vähentää väestöryhmien välisiä ristiriitoja ja vastakkainasettelua. <u>Negatiiviset vaikutukset:</u> - Verkkopalvelujen lisääntyminen julkisissa palveluissa asettaa asukkaat eriarvoiseen asemaan, mikäli riittävästä digiosaamisesta ja -tuesta ei huolehdita, verkkopalveluja on vaikea käyttää eikä tarvittavia henkilökohtaisia palveluja ole saatavilla. - Tehoton, tuloksiin johtamaton aktivointi ja osallistaminen saattaa lisätä turhautumista ja epäsosiaalista käytöstä.